

MEI-INOAR TROCHPAKKE

BEGROTING 2025-2028

Achtkarspelen

De Begroting is de inhoudelijke en financiële kaderstelling voor de komende periode. De Raad geeft hiermee richting aan het college voor het jaar 2025 en volgende jaren.

achtkarspelen
GEMEENTE

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
1 BEGROTING	4
1.1 Inleiding	4
1.2 Leeswijzer.....	5
1.3 2024 in vogelvlucht.....	6
1.3.1 Begroting in beeld	7
1.3.2 Ontwikkelingen in beleid	10
2 BESLUITVORMING	31
3 BELEIDSBEGROTING	32
3.1 Programmaplan	33
0. Bestuur en ondersteuning	34
1. Veiligheid	40
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	44
3. Economie.....	47
4. Onderwijs	50
5. Sport, cultuur en recreatie	54
6. Sociaal domein	58
7. Volksgezondheid en milieu	67
8. Volkshuisvesting, RO en stedelijke vernieuwing	71
Overhead	74
3.2 Paragrafen	77
3.2.1 A Lokale heffingen.....	78
3.2.2 B Weerstandsvermogen c.a.	87
3.2.3 C Onderhoud kapitaalgoederen	103
3.2.4 D Financiering	107
3.2.5 E Bedrijfsvoering.....	110
3.2.6 F Verbonden partijen	114
3.2.7 G Grondbeleid	131
3.2.8 H Wet open overheid	135
4 FINANCIËLE BEGROTING	138
4.1 Overzicht baten en lasten	139
4.1.1 Meerjarenbegroting	139
4.1.2 Toelichting	141
4.1.3 Baten en lasten per taakveld	147
4.2 Uiteenzetting financiële positie en toelichting.....	151
4.2.1 EMU-saldo.....	151
4.2.2 Investerings	152
4.2.3 Financiering.....	154
4.2.4 Reserves	155

4.2.5 Voorzieningen.....	156
4.3 Meerjarenbalans	157
4.4 Subsidieoverzicht.....	158

1 BEGROTING

1.1 Inleiding

Begroting 2025-2028

Een hordenloop naar een nieuw Achtkarspelen!

Per 1 januari 2025 is de ontvlechting een feit en staat het begin van een nieuwe organisatie in de steigers. Met veel energie is gewerkt aan de ontvlechting en de opbouw van de nieuwe organisatie. Zo'n proces gaat met vallen en opstaan. Stappen vooruit en soms weer een tikkie terug. Met vertrouwen starten we het nieuwe jaar, wetende dat er nog een enorme uitdaging ligt op velerlei gebied. Zo zijn er uitdagingen op personeelsgebied, op ICT- gebied en niet in de laatste plaats op financieel gebied. Dat allemaal in een wereld om ons heen waar veel aan de hand is. Oorlogen, vluchtelingen, een nieuw kabinet en een op hol geslagen klimaat.

Financiële afgrond

Hoewel het kabinet aangeeft dat elke regio telt worden veel gemeenten het ravijn in geduwd, waarbij het nog maar de vraag is of het een ravijn is of een afgrond. De gemeente Achtkarspelen heeft te maken met een optelsom van uitdagingen:

- Een forse korting van het gemeentefonds
- De herverdeling van het gemeentefonds dat dramatische effecten heeft voor gemeenten als Achtkarspelen
- De ontvlechting die niet alleen incidenteel veel geld kost, maar ook structureel nadelige effecten heeft.

Daarnaast is Achtkarspelen beperkt in het realiseren van extra inkomsten. Andere gemeenten hebben robuuste opbrengsten uit toeristenbelasting en parkeerbelasting. Die mogelijkheden zijn in Achtkarspelen helaas zeer beperkt.

Perspectief

In 2025 lukt het nog net om een sluitende begroting op te leveren. Vanaf het ravijnjaar 2026 nemen de zorgen en de verwachte tekorten enorm toe. In de aanloop van de kadernota 2026-2029 worden 7 lijnen uitgewerkt die moeten leiden tot een structureel sluitende begroting. Hoop op een rijksoverheid die elke regio mee laat tellen mag niet leiden tot een teleurstelling. Daarom wordt 2025 een jaar van opbouw, uitdagingen en de eerste stappen om een gezonde gemeente te blijven! Samen de schouders eronder voor een stabiel Achtkarspelen!

Namens het college van Achtkarspelen

Harjan Bruining, wethouder financiën

1.2 Leeswijzer

In deze programmabegroting worden in de algemene hoofdstukken het beleid en de financiële middelen die daarbij horen op hoofdlijnen gepresenteerd. De verdere uitwerking vindt plaats in de programma's.

In hoofdlijnen is de programmabegroting als volgt opgebouwd:

BEGROTING IN ÉÉN OOGOPSLAG

Dit is het vrije en daardoor meest toegankelijke deel. U vindt hierin de inleiding, de kaders en een overzicht van de huidige begroting ten opzichte van de vorige begroting.

BESLUITVORMING

Hierin staat concreet waarover u als raad een besluit neemt.

BELEIDSBEGROTING

De indeling hiervan is wettelijk verplicht en bevat o.a.

- Programmaplan

De programma's bestaan uit een aantal vaste onderdelen:

- o inhoudelijk, met daarin een korte beschrijving van het programma, de voorstellen uit de Kadernota en hoe die een plek hebben gekregen in deze begroting.
- o beleidsindicatoren die verplicht zijn op grond van de BBV.
- o financieel, de lasten en baten per programma inclusief een verklaring van de verschillen ten opzichte van de vorige begroting.
- o verbonden partijen.

- Paragrafen

De paragrafen zijn in feite een dwarsdoorsnede uit de programma's. Naast de programma's moeten gemeenten minimaal zeven programmaoverstijgende paragrafen in de begroting opnemen. In de paragrafen staat belangrijke informatie voor raadsleden om inzicht te bieden in de financiële positie van de gemeente, de beheersmatige kanten daarvan en de risico's.

FINANCIËLE BEGROTING

Dit is een financiële samenvatting van de baten en lasten vanuit de programma's. Ook een prognose van de balans over de volgende vier jaren wordt hier gepresenteerd.

1.3 2024 in vogelvlucht

1.3.1 Begroting in beeld

OM TE BEGINNEN

De gemeente Achtkarspelen wordt gekenmerkt door rust en ruimte. Het prachtige coulisselandschap vormt een belangrijk onderdeel van de natuur in de gemeente. De dorpen Buitenpost en Surhuisterveen hebben uitstekende voorzieningen voor wonen, werken, winkelen, onderwijs en sport. Voor Buitenpost met haar gunstige ligging aan het spoor liggen steden zoals Leeuwarden en Groningen binnen handbereik. Surhuisterveen heeft met haar gunstige ligging ten opzichte van de A7 een prima uitgangspositie voor economische bedrijvigheid. De overige dorpen liggen verspreid in de gemeente, omgeven door gebieden met land- en akkerbouw.

De gemeente Achtkarspelen heeft met ingang van dit begrotingsjaar een eigen ambtelijke organisatie. Vanuit het koersdocument 'De basis staat' is een inrichtingsplan opgesteld dat in 2025 verder wordt uitgevoerd. Zo gaat verder worden gebouwd aan de nieuwe organisatie.

PROGRAMMA'S EN TAAKVELDEN

De begroting van onze gemeente is verdeeld in programma's en daaronder liggende taakvelden. De indeling in programma's en taakvelden is verplicht gesteld in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

In de programma's vertellen we wat we willen bereiken en wat dat mag kosten.

We hebben de **uitgaven** verdeeld in drie aandachtsgebieden:

- Wonen en werken
- Samenleving
- Bestuur en dienstverlening

De **inkomsten** zijn verdeeld in;

- Wat we van het Rijk ontvangen
- Alle overige inkomsten uit lokale heffingen en andere inkomstenbronnen

BEGROTING 2025 IN ÉÉN OOGOPSLAG

Deze begroting geeft u in één oogopslag informatie over de inkomsten en uitgaven in 2025 van de gemeente Achtkarspelen (bedragen x € 1.000).

UITGAVEN	105.055
Bestuur en dienstverlening	22.187
Bestuur en ondersteuning	22.187
Samenleving	72.980
Onderwijs	3.599
Sociaal Domein	48.661
Sport, cultuur en recreatie	8.063
Veiligheid	2.788
Volksgezondheid en milieu	9.868
Wonen en werken	9.888
Economie	509
Verkeer, vervoer en waterstaat	6.587
Volkshuisvesting, RO en stedelijke vern.	2.791
INKOMSTEN	105.184
Lokale heffingen en overige inkomstenbronnen	35.965
Ontvangen wij van het rijk	69.219
RESULTAAT	129

BALANS

De balans is het overzicht van alle bezittingen en schulden op een bepaald moment. Deze momentopname laat zien hoe de organisatie er financieel voor staat. De balans bestaat uit twee delen.

De twee zijdes van de balans

Op de linkerkant van de balans zijn de bezittingen te vinden. Aan de rechterkant van de balans staan de schulden. Het verschil tussen bezittingen en schulden is het eigen vermogen.

De balans is in evenwicht

De balans laat eigenlijk zien hoe de bezittingen (de linkerkant) worden gefinancierd (de rechterkant). Een belangrijk kenmerk van de balans is dus dat de twee zijdes van de balans altijd aan elkaar gelijk zijn, vandaar de naam.

Balans per 1 januari 2025 (x € 1.000)

BEZITTINGEN	
Bezittingen	71.106
Voorraden, geld en vorderingen	18.607
TOTAAL	89.713

SCHULDEN	
Eigen vermogen	25.257
Schulden	64.456
TOTAAL	89.713

1.3.2 Ontwikkelingen in beleid

Algemene ontwikkelingen

Inleiding

De Kadernota 2025-2028, zoals die op 11 juli dit jaar met uw raad is besproken, was richtinggevend voor de voorbereiding van deze programmabegroting. De tijd heeft echter niet stilgestaan tussen het bespreken van de Kadernota en het moment van samenstellen van deze begroting. De tussentijdse ontwikkelingen worden in deze paragraaf nader toegelicht. Wij moeten een begroting vaststellen waarvan de uitgaven en inkomsten structureel en reëel in evenwicht zijn. Met deze begroting voor 2025 menen wij hieraan te voldoen.

Uitgangspunten begroting 2025-2028

Bij de begrotingsopstelling van 2025-2028 wordt uitgegaan van het bestaand beleid zoals geformuleerd in de (meerjaren)begroting 2024-2027 en de Kadernota 2025-2028.

De nieuwe beleidswensen op basis van de Kadernota 2025-2028 zijn geïntegreerd in deze begroting. Voor een toelichting verwijzen we u naar de programma's.

Daar waar nodig vinden bijstellingen plaats op grond van volumeaanpassingen in relatie tot de autonome ontwikkelingen van onze gemeente. Het kan dan gaan om aanpassingen aan zowel de uitgaven- als aan onze inkomstenkant. Ook vindt in de begroting een actualisatie plaats van het prijspeil. Dit alles mede gebaseerd op de eerder in dit jaar op de LIS geplaatste uitgangspunten voor de begroting 2025-2028.

De (meerjaren)begroting 2025-2028 wordt uitgedrukt in verwachte prijzen van 2025. Dit betekent dat we voor de jaren 2025 en verder uitgaan van een constant loon- en prijsniveau voor zowel de uitgaven als inkomsten.

Bij de samenstelling van de meerjarenraming is uitgegaan van de begroting 2025. De ramingen zijn vervolgens doorgetrokken naar de jaren 2026, 2027 en 2028. De cijferingen kunnen voor een deel worden beschouwd als extrapolatie van de ramingen van het begrotingsjaar 2025, waarbij rekening is gehouden met:

- stijging van inkomsten, zoals uit belastingopbrengsten
- ontwikkelingen algemene uitkering gemeentefonds
- ontwikkeling van de boekwaarden van de investeringen.

Dit alles geeft het volgende beeld van de meerjarenbegroting 2025-2028.

Begroting 2025-2028

(x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Saldo begroting 2025-2028 bij Kadernota	- 433	- 3.515	- 5.348	- 4.857
Ontwikkelingen na vaststelling Kadernota	562	239	371	600
Saldo begroting 2025-2028 na Kadernota	129	- 3.277	- 4.978	- 4.258

Met de uitkomst van deze begroting voldoen wij in onze verwachting aan de toetsingscriteria van de provincie voor de meerjarenbegroting, die structureel en materieel in evenwicht dient te zijn.

Ontwikkeling van het begrotingsaldo

Om u inzicht te geven in de ontwikkelingen op hoofdlijnen tussen de begroting 2024-2027 en de begroting 2025-2028 is onderstaande tabel opgenomen. Hierin is de ontwikkeling van de begroting tussen de beide jaren weergegeven inclusief de stand bij de Kadernota 2025 - 2028. De diverse ontwikkelingen worden daarna toegelicht onder Ontwikkelingen na Kadernota.

(x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Saldi jaren 2025-2028 uit Begroting 2024	311	- 3.998	- 5.934	- 6.063
Ontwikkelingen Kadernota	- 743	483	586	1.206
Bestaand beleid	- 37	- 37	- 37	- 37
Gemeentefonds	571	1.793	1.897	2.518
Koersvertaling	- 1.317	- 1.317	- 1.317	- 1.317
Nieuw beleid	- 5	-	-	-
Ontwikkeling lopende prijzen	45	44	43	42
Saldo begroting 2025-2028 bij Kadernota	- 433	- 3.515	- 5.348	- 4.857

Ontwikkelingen na de Kadernota

	2025	2026	2027	2028
Stand na kadernota 2025-2026	-433	-3.515	-5.348	-4.857
NAGEKOMEN ONTWIKKELINGEN	562	239	371	600
Bestaand beleid	-69	- 998	- 987	- 934
Uitname reserve t.b.v. compensatie korting GF	1.100	-	-	-
OZB-inflatiecorrectie 2%	129	129	129	129
Actualisatie afval 2025	- 2	8	8	14
Actualisatie riolering 2025	93	105	96	169
Actualiseren begroting sportaccommodaties	- 27	- 27	- 27	- 27
Actualiseren kosten energie	116	116	116	116
Bijstelling structurele begroting DO 8K	- 573	- 470	- 470	- 470
Diverse correcties TV0.8 stelposten	- 1.361	- 1.361	- 1.361	- 1.361
Herziening WMO-budgetten	458	472	472	472
Leges reisdocumenten	11	29	49	22
Voortzetting meting klantfeedback	- 14	-	-	-
Gemeentefonds	622	1.154	1.138	1.169
Septembecirculaire 2024	622	1.154	1.138	1.169
Nieuw beleid	- 349	-276	- 139	7
Extra OZB 2,5% 2025 t/m 2028	162	331	504	682
Vertegenwoordiging aandeelhouderscommissie Stedin	- 5	- 5	- 5	- 2
Piofach taken BVO-ICT	AR	AR	AR	-
Meerkosten BVO-ICT	- 506	- 601	- 638	- 673
Ontwikkeling lopende prijzen	- 35	- 35	- 35	- 35
Actualisering salariskosten	LPO	LPO	LPO	LPO
Verhogen bijdrage FUMO	LPO	LPO	LPO	LPO
Verhogen bijdrage VRF	LPO	LPO	LPO	LPO
Verhoging budget (voormalig) College van B& W	- 35	- 35	- 35	- 35
OVERIG	393	393	393	393
Bestaand beleid	393	393	393	393
Temporisering kapitaallasten	393	393	393	393
Totaal	129	- 3.277	- 4.978	- 4.258

Verwerking in Begroting 2025-2026

Lastenontwikkeling burgers

Voor de begroting 2025 worden de tarieven voor OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing aangepast aan de uitgangspunten die gehanteerd zijn voor het opstellen van de begroting 2025 en de ombuigingslijnen, die noodzakelijk zijn om hiermee de voorzieningen maximaal in stand te kunnen houden. Aanvullend is het voorstel om de komende de OZB vanaf 2025 tot en met 2028, jaarlijks met 2,5% extra te verhogen, in deze begroting verwerkt.

Onroerendezaakbelasting

Het OZB-tarief wordt in 2025 verhoogd met een inflatiecorrectie van 2% met aanvullend 2,5% in de komende vier jaar. Dit vanwege het in de komende jaren oplopende begrotingstekort, maar ook omdat, naar verwachting, de werkelijke inflatie hoger uitvalt dan de uitgangspunten waarmee in de begroting is gerekend.

Afvalstoffenheffing

De Afvalstoffenheffing daalt voor de meerpersoonshuishouden en eenpersoonshuishouden met respectievelijk 2,77% en 2,74%.

Hoewel de totale lasten voor het verwerken van afvalstoffen in 2025 gaan stijgen wordt het realistisch geacht een bedrag uit de voorziening Afvalstoffenheffing in te zetten wat ertoe leidt dat het tarief voor de afvalstoffenheffing over 2025 wat lager is dan in 2024.

Tarieven afvalstoffenheffing	Begroting 2024	Begroting 2025	Vershil	Vershil %
Meerpersoonshuishouden	350,40	340,68	-9,72	-2,77%
Eenpersoonshuishouden	245,28	238,56	-6,72	-2,74%

Rioolheffing

Voor de rioolheffing stellen wij voor om de tarieven conform de uitgangspunten van het vastgestelde vGRP vast te stellen zodat een kostendekkend tarief gehanteerd wordt. In de paragraaf Lokale heffingen vindt u hierover een nadere toelichting. De rioolheffing stijgt in 2025 met 7% naar een bedrag van € 235,44 per aansluiting.

Tarieven rioolheffing	Begroting 2024	Begroting 2025	Vershil €	Vershil %
Aangesloten op riool of IBA	220,08	235,44	15,36	6,98%

Actualisering Algemene uitkering en Rijksbegroting 2024

In deze begroting is rekening gehouden met de uitkomsten van de septembercirculaire 2024. In de kaderbrief is nog gerekend met de meicirculaire. Het effect op de meerjarenraming t.o.v. die uit de meicirculaire is licht positief met uitzondering van het jaar 2025. Daar is het effect licht negatief.

Bestaand beleid:

Actualisering kapitaallasten

Er is kritisch gekeken naar het totaal opgenomen bedrag aan investeringskredieten en de realisatie daarvan. Het blijkt onmogelijk alle uitstaande kredieten in de volgende jaren weg te zetten.

Na een kritische blik en het opstellen van een (getemporiseerde)planning blijkt dat over 2025 tot € 393.000 kan worden bespaard. Voor de jaren daarna is het te besparen bedrag wat lager maar door kritisch te blijven, goed te monitoren en goede plannings te maken, moet het mogelijk zijn de komende jaren € 393.000 op de kapitaallasten te besparen.

Actualiseren begroting sportaccommodaties

De begroting van de sportaccommodaties, bestaande uit sporthallen, gymnastieklokalen en buitensport, is aangepast. Hierbij is de realisatie over de afgelopen jaren de basis geweest. De uitkomst hiervan is dat de inkomsten naar met € 27.000 moeten worden verlaagd. Het betreft met name lagere huuropbrengsten van gymnastieklokalen en sporthallen en minder doorberekende kosten voor nutsvoorzieningen.

De uitgaven worden naar verwachting € 58.000 hoger, dat heeft met name betrekking op kostenstijgingen van het (specialistische) onderhoud van de sportvelden en de vervanging van inventaris van de gymnastieklokalen en sporthallen.

De meerkosten (van de uitgaven) worden verrekend met de bestaande stelpost voor loon- en prijsontwikkelingen en hebben daarmee geen effect op het begrotingssaldo.

De lagere inkomsten hebben daarentegen wel een effect op het begrotingssaldo.

Actualisatie kosten energie

Voor de begroting zijn de kosten voor energie op basis van het verwachte verbruik en de verwachte prijzen voor alle gebouwen opnieuw in beeld gebracht. In totaliteit leidt dit tot een verlaging van de energielasten voor de jaren 2025 t/m 2028 van € 116.000.

Herziening WMO-budgetten

De afgelopen jaren zijn op de WMO voornamelijk overschotten gerapporteerd. Een nadere analyse levert op dat er in 2025 € 450.000 minder begroot hoeft te worden. Dit bedrag loopt op naar € 470.000 voor 2026 en verder.

Leges reisdocumenten

Tussen 2025 en 2028 wordt een stijging van het aantal reisdocumenten verwacht. Dit komt door de zogenaamde paspoortpiek, met ingang van 2014 zijn reisdocumenten voor meerderjarigen niet vijf maar tien jaar geldig.

De paspoortpiek zorgt voor de jaren 2025 tot en met 2028 voor extra opbrengsten die zich bewegen tussen € 110.000 en € 150.000. De verwachting is dat de opbrengsten zich vanaf 2029 weer stabiliseren rond het bedrag dat al in de meerjarenbegroting is opgenomen. Om deze paspoortpiek op te vangen is in de begroting 2025-2028 1,5 fte tijdelijke formatie aangevraagd (2025 tot en met 2028).

De kosten voor deze formatie € 101.000 worden gedekt uit de extra opbrengsten uit de paspoortpiek. Aangezien de inschatting is dat de opbrengsten nog wat hoger zullen zijn dan de personeelskosten wordt het restant ten gunste van het begrotingssaldo gebracht.

Voortzetting meting klantfeedback

In de raadsvergadering van 17 oktober 2024 is besloten om voor de jaren 2024 en 2025 de huidige overeenkomst voor het meten van de klantfeedback te verlengen.

De kosten voor 2025 bedragen € 14.000.

Budget (voormalig) college Burgemeester en Wethouders

Naar aanleiding van de analyse van de jaarrekening 2023 is geconstateerd dat de kosten van het (voormalig) College van Burgemeester en Wethouders hoger is dan begroot.

Dit betreft onder andere de kosten voor de overlijdensrisicoverzekering en uitvoeringskosten voor de APPA-voorziening. Het budget dient met € 35.000 te worden verhoogd.

Ontwikkeling LPO

Vanaf de begroting 2023 kennen we een stelpost voor loon- en prijsontwikkelingen. In de loop van dit begrotingsproces zijn daarmee diverse loon- en prijsontwikkelingen in de begroting afgedekt. Hierbij valt ondermeer te denken aan de actualisering van de salariskosten en de actualisering van de bijdragen aan de FUMO en de Veiligheidsregio. In het kader van de afronding van de begroting 2025-2028 hebben we voor deze stelpost de balans opgemaakt en stellen we u voor het restant op deze stelpost (à € 150.000) te laten staan t.b.v. toekomstige loon- en prijsontwikkelingen.

Nieuw beleid:

PIOFACH-taken BVO-ICT

Op basis van het inrichtingsplan BVO-ICT is voor de PIOFACH-taken in totaal 3,05 fte extra noodzakelijk. Daarnaast is voor extern advies op gebied van inkoop en juridische ondersteuning binnen de BVO-ICT een extra budget nodig. Een deel van de werkzaamheden wordt uitgevoerd door de DO's die dat vervolgens verrekenen met de BVO-ICT. Het netto-effect is een verhoging van de bijdrage met € 120.000 per gemeente.

Dit doen we voor maximaal 3 jaar en dekken deze lasten daarom uit de algemene reserve.

Meerkosten BVO-ICT

De keuze voor ontvlechting brengt met zich mee, dat we voor meerkosten van ICT komen te staan. Bij de calculatie van de gevolgen van de ontvlechting voor de ICT-budgetten is op basis van het advies van Lysias al globaal gecalculiseerd dat we rekening moeten houden met een structurele uitzetting van anderhalf keer het huidige budget (per gemeente). De werkzaamheden rondom de ontvlechting van de ICT-omgeving zijn nog in volle gang, maar nog niet afgerond.

In de begroting is het laatst bekende effect op de bijdrage aan de BVO-ICT verwerkt. Deze reeks komt neer op de volgende reeks bedragen 2025 t/m 2028; € 506.000, € 601.000, € 638.000 en € 673.000.

Bijstelling structurele personeelsbegroting ontvlochten gemeente Achtkarspelen

In de raadsvergadering van 20 juni 2024 heeft de raad kennisgenomen van het koersvertalingsdocument/inrichtingsplan 'De basis staat'. Hierbij heeft de raad besloten om de structurele effecten van de koersvertaling van € 1.317.000 ten laste van het begrotingssaldo te brengen.

Nadat de structurele formatie in de huidige DO 8K meerjarig in lijn is gebracht met de formatie die voortvloeit uit de 'nieuwe' organisatie 8K, blijkt dat er in 2025 een tekort is van € 573.000. Dit loopt terug naar € 470.000.

Diverse correcties opgenomen stelposten uit voorgaande jaren

Tijdens de analyse op de begroting 2025-2028 is gebleken dat nog enkele correcties doorgevoerd moeten worden op taakveld 0.8 (stelposten m.b.t. overige baten en lasten). Deze correcties zien met name toe reserveringen voor onbenutte indexaties en op de afloop van in het verleden opgenomen stelposten voor maatwerkvoorzieningen Jeugd en Wmo. Deze posten zijn inmiddels structureel geraamd vanuit de Algemene Uitkering (AU). Dit betekent dat nu per saldo € 1.361.000 aanvullend ten laste van het meerjarenperspectief is gebracht.

Algemene uitkering 2025-2028

In deze begroting zijn de uitkomsten van de septembercirculaire verwerkt. Deze circulaire werkt voor de jaren 2026 en verder positief uit. Dit komt met name vanwege het schrappen van de korting op Jeugd. Dit betekent dat we met ingang van 2026 structureel € 900.000 extra ontvangen.

Bij de septembercirculaire zijn een aantal taakmutaties opgenomen. Deze hebben we gereserveerd. Het gaat om de volgend posten:

Taakmutaties septembercirculaire 2024

	2024	2025	2026	2027	2028
Wet betaalbare huur	22.000	24.000	20.000	11.000	9.000
Alleenverdienersproblematiek	48.000				
Bibliotheken		100.000	100.000		
Totaal taakmutaties	70.000	124.000	120.000	11.000	9.000

BTW-compensatiefonds

M.b.t. het BTW-compensatiefonds is er in de begroting rekening gehouden met het feit dat jaarlijks een bedrag uit het BTW-compensatiefonds wordt teruggestort in het gemeentefonds. Jaarlijks gaat het om een bedrag dat varieert van € 750.000 tot € 950.000 dat achteraf aan de uitkering wordt toegevoegd. In de begroting voor de komende jaren is daarom rekening gehouden met een extra uitkering, variërend van € 400.000 tot € 700.000. Dit is overeenkomstig het advies van de VNG en de begrotingsvoorschriften van de Provincie.

Aanvulling lagere uitkering Gemeentefonds vanwege het 'ravijnjaar'

In de voorjaarsnota 2024 heeft het Rijk aangegeven dat de nieuwe financieringssysteem voor gemeenten en provincies eerder wordt ingesteld. De nieuwe financieringssysteem (op basis van het BBP in plaats van "trap op trap af systeem") is ingegaan per 1-1-2024 in plaats van 1-1-2027. Het nadeel voor 2024 is volledig door het Rijk gecompenseerd maar voor 2025 slechts ten dele. Dit betekent dat gemeenten in 2025 eenmalig € 675 miljoen minder algemene uitkering ontvangen dan was voorzien in de laatste circulaire.

In het BOFv (Bestuurlijk Overleg Financiële verhoudingen) van 10 april 2024 hebben het Rijk en de koepels (VNG, IPO) afgesproken om met de financieel toezichthouders, en in afstemming met gedeputeerden verantwoordelijk voor financiële toezicht, een afspraak te maken m.b.t. deze eenmalige korting. Het doel van deze afspraak is dat de eenmalige daling gemeentefonds in 2025 door toezichthouders in de meerjarenbegroting 2025-2028 voor de jaarschijf 2025 als incidenteel wordt gezien.

Het bedrag à € 675 miljoen dat in mindering gebracht betekent voor onze gemeente een lagere uitkering van € 1,1 miljoen. Dit bedrag halen eenmalig uit de reserve om zo de lagere uitkering te compenseren.

Moties

Bij de behandeling van de kadernota in juli van 2024 is een aantal moties behandeld. De aangenomen moties die zijn opgenomen in deze begroting, zijn vooral beleidstechnisch van aard. In het betreffende programmaonderdeel wordt nader hierop ingegaan.

Ombuigingen

In de begroting 2024-2027 is op basis van onder meer de jaarrekening 2022 de stand van zaken met betrekking tot de ombuigingen geactualiseerd. Er is toen een deel van de niet te realiseren ombuigingen ten laste van het begrotingssaldo gebracht. Hiervan is het reductie formatieplan Sociaal Domein inmiddels ingevuld en gerealiseerd.

Incidentele baten en lasten

Om vast te kunnen stellen dat er sprake is van een structureel begrotingsevenwicht is het van belang dat inzicht bestaat in welke geraamde baten en lasten incidenteel zijn en welke structureel. Op grond van artikel 19 BBV moeten de incidentele baten en lasten limitatief per programma en meerjarig inzichtelijk worden gemaakt. Zie hiervoor het verplichte overzicht op bladzijde 143 in deze begroting. Een samenvatting daarvan treft u hieronder.

Saldo van baten en lasten (x €. 1.000)	2025	2026	2027	2028
Saldo toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	1753	604	430	310
Begrotingssaldi	129	-3277	-4978	-4258
Waarvan incidentele baten en lasten saldo	1443	294	120	0

Algemene Reserve

Onderstaande tabel toont van de Algemene Reserve de geraamde saldi in de periode 2025-2028. Ten opzichte van de Kadernota 2025-2028 is er sprake van een ongunstige ontwikkeling van de Algemene Reserve.

Stand x €. 1.000	2025	2026	2027	2028
Stand begin van het jaar	14.491	14.879	14.456	11.059
Mutaties gedurende het jaar	388	-423	-3.397	-4.668
Stand Begroting 2025-2028	14.879	14.456	11.059	6.391

Effecten bijdrage aan WM8KTD en BVO-ICT

De begroting 2025 van de WM8KTD is al voor de behandeling van de Kadernota 2025-2028 vastgesteld. De voorstellen die betrekking hebben op de verdere ontwikkeling van de WM8KTD, in het kader van de ontvlechting en het doorstarten in de nieuwe gemeenschappelijke regeling BVO-ICT, zijn daarin uiteraard niet opgenomen.

In deze begroting nemen we hiervoor de begrotingswijzigingen mee, die nodig zijn om enerzijds de WM8KTD te ontvlechten en anderzijds de BVO-ICT te vullen.

Omdat de processen van de WM8KTD en de gemeente ten aanzien van de begroting niet synchroon lopen, hebben we er bewust voor gekozen om op deze plek een toelichting te geven op de ontwikkeling van de bijdrage aan de WM8KTD en BVO-ICT vanuit de begroting 2024 naar de begroting 2025 toe. U vindt daarom in de programma's geen afzonderlijke toelichting op het verschil in de bijdrage aan de WM8KTD.

De begrotingswijzigingen voor de WM8KTD en de BVO-ICT bestaan uit de volgende items en worden hieronder nader toegelicht.

Begrotingswijziging (en met betrekking tot ontvlechting van de WM8KTD)

In eerste instantie zijn diverse begrotingswijzigingen gemaakt om alle personeelskosten en werkbudgetten over te hevelen van de WM8KTD naar de beide gemeenten toe conform de verdeling van de begroting.

Hierbij zijn alleen de werkbudgetten van ICT achtergebleven in de WM8KTD/BVO-ICT. In totaal is voor Achtkarspelen € 20.558.000 overgeheveld en voor Tytsjerksteradiel € 21.019.000. Op dat moment bleef nog een bedrag van € 3.601.000 aan werkbudgetten voor ICT achter.

Begrotingswijziging met betrekking tot actualisering van de personeelskosten van de WM8KTD

De (concept)begroting 2025-2028 van de WM8KTD is vanaf april 2024 op basis van de afgesproken bestuurlijke momenten al voor zienswijze voorgelegd aan beide gemeenten en vastgesteld in het AB. Voor de personeelskosten is deze begroting in eerste instantie geactualiseerd op basis van de laatste CAO, de verwachte loonontwikkeling voor 2025 en de doorwerking van de laatst bekende herwaarderingsronde.

Begin mei is voor de personeelskosten een geactualiseerde begroting ontvangen van de PSA. Op basis hiervan is de begroting van de WM8KTD voor 2025 geactualiseerd op afdelingsniveau. Hiermee creëren we in het kader van na de ontvlechting een zo actueel mogelijk beeld op afdelingsniveau. Via diverse begrotingswijzigingen met betrekking tot de ontvlechting worden de geactualiseerde bedragen per programma overgeheveld van de WM8KTD naar de beide gemeenten.

De werkbudgetten voor de BVO-ICT blijven achter in de gemeenschappelijke regeling. Deze begrotingswijziging heeft wel gevolgen voor de bijdragen per programma maar geen gevolgen voor het begrotingsaldo van de beide gemeenten. Binnen de gemeenten maken we hiervoor gebruik van een aantal stelposten in het kader van loon- en prijsontwikkelingen.

Begrotingswijziging met betrekking tot de personeelskosten BVO-ICT

Op basis van het inrichtingsplan BVO-ICT is bepaald dat er 25,67 fte aan formatie binnen de BVO-ICT beschikbaar komt vanaf 2025. De totale kosten hiervan inclusief overheadkosten en een opslag voor te verwachten meerkosten voor inleen van (nog) niet ingevulde formatie bedraagt in totaal € 2.943.000. Per gemeente is hiervoor de bijdrage aan de BVO-ICT € 1.472.000. Zie verder in de bijlage voor de opbouw van deze personeelskosten.

Begrotingswijziging met betrekking tot de PIOFACH-taken

In de begroting voor beide gemeenten zal ook de inzet medewerkers van de gemeenten ten behoeve van PIOFACH-taken voor de BV- ICT worden opgenomen. Hiervoor gelden afspraken die worden vastgelegd in de regeling, inrichtingsplan en een nog over een te komen dienstverleningsovereenkomst. De PIOFACH-taken voor de BVO-ICT zijn ingeschat op 3.05 fte. Per fte is een gemiddelde loonsom berekend wat neerkomt op € 100.000 per fte. Het benodigde budget voor deze taken bedraagt € 305.000. Beide gemeenten dragen voor de helft bij aan dit budget.

De inschatting is dat de gemeente TD 1,9 fte verricht aan PIOFACH-taken en de gemeente 8k 1.15 fte. Via de BVO-ICT vindt verrekening met de beide gemeenten plaats. De netto kosten voor beide gemeenten bedragen drie jaar lang € 120.000 per jaar

De werkzaamheden worden op basis van een urenverantwoording aan de BVO-ICT in rekening gebracht. Jaarlijks wordt als onderdeel van het begrotingsproces van de BVO-ICT geëvalueerd of de ingeschatte formatie van de PIOFACH-taken geactualiseerd moeten worden. De afspraken over de PIOFACH-taken tussen de gemeenten en de BVO-ICT zijn per 1 januari 2025 vastgelegd in een Dienstverleningsovereenkomst.

Begrotingswijziging met betrekking tot de ICT-werkbudgetten

De werkbudgetten voor ICT zijn in de begroting van de BVO-ICT verwerkt op basis van de hierboven vermelde uitgangspunten.

Resumé:

Uiteindelijke leiden bovenstaande begrotingswijzigingen tot het volgende totaalbeeld voor de BVO-ICT.

	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personeelskosten	2.943.160	2.943.160	2.943.160
ICT kosten	1.967.126	2.154.624	2.222.056
Kosten Piofach taken	365.000	365.000	365.000
Totale kosten	5.275.286	5.462.784	5.530.216
Bijdrage 8K 50-50	-2.382.643	-2.401.543	-2.401.109
Bijdrage 8K tenzij	-241.588	-314.795	-347.603
Bijdrage TD 50-50	-2.382.643	-2.401.543	-2.401.110
Bijdrage TD tenzij	-268.412	-344.903	-380.394
Totale baten	-5.275.286	-5.462.784	-5.530.216

Het effect van deze begrotingswijzigingen is al meegenomen in onze begroting 2025. U ontvangt voor deze wijzigingen dus geen afzonderlijk raadsvoorstel meer. In de besluitvorming onder punt 2 is dit formeel op de juiste wijze vertaald.

Ontwikkeling begroting WM8KTD

<i>(bedragen x € 1.000)</i>	2025		
	Bijdrage 8K	Bijdrage TD	Totaal
Primitieve begroting 2024–2027	20.849	20.858	41.708
Begrotingswijzigingen	1.902	2.161	4.064
Kadernota 2024–2027	1.924	2.105	4.029
Kadernota 2024–2027 (Moties)	- 42	-	- 42
Op basis van raadsbesluiten	49	85	134
Overige wijzigingen	- 29	- 29	- 58
Eindstand begroting 2024–2027 (jaarschijf 2025)	22.752	23.020	45.771

Begroting 2025-2028

Beginstand begroting 2025-2028 (jaarschijf 2025)	22.752	23.020	45.771
(Startpunt)	22.752	23.020	45.771
Primitieve begroting	1.078	1.271	2.350
Actualiseringen o.b.v. bestaand beleid	1.082	1.214	2.296
Op basis van raadsbesluiten	- 3	58	54
Begrotingswijzigingen WM	- 21.206	- 21.640	- 42.846
Actualiseringen o.b.v. bestaand beleid	- 648	- 621	- 1.269
Op basis van raadsbesluiten	- 20.558	- 21.019	- 41.577
Bijdragen begroting na wijziging	2.624	2.651	5.275

Begroting 2024-2027

Bijdragen van 8K en TD aan de WM8KTD <i>(bedragen x € 1.000)</i>	2025			2026			2027			2028		
	8K	TD	Totaal	8K	TD	Totaal	8K	TD	Totaal	8K	TD	Totaal
Primitieve begroting	23.830	24.291	48.121	21.905	22.169	44.074	21.901	22.165	44.066	21.910	22.174	44.084
Voorgestelde wijzigingen	21.206	21.640	42.846	19.188	19.422	38.611	19.152	19.383	38.536	19.299	19.527	38.826
Ontwikkelingen na Kadernota met effect op bijdrage	21.206	21.640	42.846	19.188	19.422	38.611	19.152	19.383	38.536	19.299	19.527	38.826
Saldo 2025 - 2028	2.624	2.651	5.275	2.716	2.746	5.463	2.749	2.782	5.530	2.611	2.647	5.258

Dit saldo bestaat uit de volgende wijzigingen.

Effecten op de bijdrage aan WM8KTD <i>(bedragen x € 1.000)</i>	2025			2026			2027			2028		
	8K	TD	Tot.	8K	TD	Tot.	8K	TD	Tot.	8K	TD	Tot.
Vastgestelde primitieve begroting	23.830	24.291	48.121	21.905	22.169	44.074	21.901	22.165	44.066	21.910	22.174	44.084
Voorgestelde wijzigingen	1.110	1.137	2.246	1.205	1.235	2.441	1.242	1.274	2.516	1.095	1.130	2.225
BVO; ICT-kosten	- 830	- 803	- 1.634	- 735	- 705	- 1.439	- 698	- 666	- 1.364	- 663	- 627	- 1.290
BVO; PIOFACH-taken BVO-ICT	183	183	365	183	183	365	183	183	365	-	-	-
BVO; Raad 07-11-2024 en DB 15-10-2024; Personeelskosten BVO-ICT	1.486	1.486	2.972	1.486	1.486	2.972	1.486	1.486	2.972	1.486	1.486	2.972
Raad 07-11-2024; DB 15-10-2024; Actualisering personeelskosten WM8KTD	272	272	543	272	272	543	272	272	543	272	272	543
Voorgestelde wijzigingen	22.316	22.777	45.092	20.394	20.658	41.052	20.394	20.658	41.052	20.394	20.658	41.052
Ontvlechting Pr 1 van WM naar TD en 8K	- 462	- 514	- 977	- 454	- 454	- 908	- 454	- 454	- 908	- 454	- 454	- 908
Ontvlechting Pr 3 van WM naar TD en 8K	- 303	- 368	- 671	- 303	- 368	- 671	- 303	- 368	- 671	- 303	- 368	- 671
Ontvlechting Pr 4 van WM naar TD en 8K	- 260	- 260	- 520	- 249	- 249	- 499	- 249	- 249	- 499	- 249	- 249	- 499
Ontvlechting Pr 5 van WM naar TD en 8K	- 442	- 421	- 863	- 413	- 391	- 804	- 413	- 391	- 804	- 413	- 391	- 804

Begroting 2024-2027

Ontvlechting Pr 6 van WM naar TD en 8K	- 6.849	- 6.849	-	- 6.666	- 6.666	-	- 6.666	- 6.666	-	- 6.666	- 6.666	-
			13.697			13.332			13.332			13.332
Ontvlechting Pr 7 van WM naar TD en 8K	- 724	- 739	- 1.463	- 664	- 679	- 1.344	- 664	- 679	- 1.344	- 664	- 679	- 1.344
Ontvlechting Pr 8 van WM naar TD en 8K	- 2.594	- 2.594	- 5.189	- 2.522	- 2.522	- 5.044	- 2.522	- 2.522	- 5.044	- 2.522	- 2.522	- 5.044
Ontvlechting TV 0.2 van WM naar TD en 8K	- 1.469	- 1.585	- 3.054	- 1.469	- 1.585	- 3.054	- 1.469	- 1.585	- 3.054	- 1.469	- 1.585	- 3.054
Ontvlechting TV 0.4 excl ICT van WM naar TD en 8K	- 8.686	- 8.866	-	- 7.435	- 7.495	-	- 7.435	- 7.495	-	- 7.435	- 7.495	-
			17.552			14.931			14.931			14.931
Ontvlechting TV 0.5; 0.61; 0.62; 0.64 van WM naar TD en 8K	- 481	- 481	- 963	- 481	- 481	- 963	- 481	- 481	- 963	- 481	- 481	- 963
Ontvlechting TV 0.8 van WM naar TD en 8K	- 45	- 100	- 145	263	233	496	263	233	496	263	233	496
Bijdragen begroting na wijziging	2.624	2.651	5.275	2.716	2.746	5.463	2.749	2.782	5.530	2.611	2.647	5.258

WONEN EN WERKEN

Omgevingswet

Op 1 januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden. De Omgevingswet bracht en brengt een omvangrijke transitieopgave met zich mee. Deze complexe implementatie loopt nog door tot 2032. Voor 1 januari 2032 dienen namelijk het tijdelijk deel van het omgevingsplan en andere regels over de fysieke leefomgeving omgezet te zijn in één nieuw omgevingsplan. We ontwikkelen een transitieplan waarin we de benodigde stappen en onderwerpen benoemen, die belangrijk zijn om tot dit integrale omgevingsplan te komen. Ook richten we ons op het inbedden van de beleidscyclus van de Omgevingswet. Verder staan de komende jaren in het teken van doorontwikkeling en het opdoen van kennis en ervaring in de praktijk. Daarbij werken we continu aan het optimaliseren van onze systemen, informatievoorzieningen, werkprocessen en dienstverlening.

Duurzaamheid

De komende jaren wordt de uitvoering van onze Duurzaamheidsagenda en de daaraan gekoppelde Transitievisie Warmte verder geïntensiveerd. Wij hebben hiertoe van het Rijk de benodigde financiële middelen toegekend gekregen, de zogenaamde CDOKE-middelen: Capaciteit Decentrale Overheden voor Klimaat- en Energiebeleid. Deze middelen mogen uitsluitend gebruikt worden voor apparaatskosten voor de uitvoering van klimaat- en energiedoelen en zijn voorsnog toegekend voor een periode van drie jaar (2023-2025).

Bedrijventerreinen

De vraag naar bedrijfskavels blijft groot. Daarom is, in navolging van het Convenant bedrijventerreinen Noordoost Fryslân 2022-2035, de uitbreiding van het bedrijventerrein Quakkenburg in Harkema in juni 2024 in de gemeenteraad aangenomen. Daarnaast is de uitbreiding van De Swadde in Buitenpost in voorbereiding, waarbij er diverse (bodem)onderzoeken zijn uitgezet. Na afronding van de gebiedsontwikkelingen in Surhuisterveen kunnen nog eens om en nabij 17 bedrijvenkavels worden toegevoegd. Daarnaast kunnen er vanaf 2026 nog eens 6 hectare toegevoegd worden. Hiervoor is/zijn nog geen locatie(s) toegewezen.

Gezien de ruime belangstelling voor de huidige uitbreiding (Harkema) en de tijd die nodig is voor het realiseren van toekomstige uitbreidingen van Buitenpost en Surhuisterveen, is het van belang om vanaf dit moment ook te kijken naar nieuwe locaties voor uitbreidingen van bedrijventerreinen.

Recreatie en toerisme

Het beleid en uitvoeringsprogramma 2023-2030 (Achtkarspelen: priuw de Wâlden) is in 2023 vastgesteld door de raad en is leidend voor het programma toerisme en recreatie. Er is geen budget gereserveerd voor het beleid en uitvoeringsprogramma. Op het moment dat er budget nodig is om zaken uit te voeren, doen we een aanvraag bij de raad. De regiomarketing en het gastheerschap worden namens de gemeente uitgevoerd door Stichting RMT. De jaarlijkse subsidie hiervoor (t/m 2026 vastgesteld) voor RMT is opgenomen in de begroting.

Aanpassing bijdrage versnellingsagenda Noordoost-Fryslân

De Versnellingsagenda is het uitvoeringsprogramma van de Regio Deal Noordoost-Fryslân, die de gemeenten Achtkarspelen, Dantumadiel, Noardeast-Fryslân, Tytsjerksteradiel en de provincie Fryslân voor de periode 2020-2025 met het Rijk hebben afgesloten. Met dit programma wordt gewerkt aan de sociaaleconomische structuurversterking van de regio Noordoost-Fryslân. In 2024 is de laatste bijdrage voor de versnellingsagenda Noordoost-Fryslân gedaan. In 2025 worden naar verwachting de laatste subsidies uit de regeling Versnellingsagenda uitgekeerd. In 2025 en 2026 zullen de laatste werkzaamheden voor de uitvoering van de Versnellingsagenda worden gedaan.

Prioritering ruimtelijke ontwikkelingen

Er zijn veel ruimtelijke plannen en ideeën in ontwikkeling. Het gaat vaak om woningbouw. Dit vraagt om de nodige ambtelijke capaciteit. In de werkmaatschappij is hiervoor vaste formatie van 3,0 fte aan projectleiding beschikbaar en op inhuurbasis 2,5 fte. Op basis van de 50-50 verdeling is dat voor onze gemeente 1,5 fte vaste formatie en 1,25 fte inhuur. Naast projectleiding wordt er ook voor aanpalende functies tijdelijk extra capaciteit ingehuurd. De dekking van deze vorm van inhuur vindt plaats vanuit de grondexploitaties dan wel via anterieure overeenkomsten. Deze inhuur wordt gecontinueerd, omdat dit geen nadelige financiële consequenties heeft en de lopende projecten kunnen worden voortgezet.

Naast woningbouw zijn er ook ideeën en wensen over leefbaarheidsprojecten, zoals multifunctionele centra et cetera. De hiervoor benodigde ambtelijke capaciteit en dekking zijn niet meegenomen in vorenstaande berekening.

Om over voldoende slagkracht te beschikken wordt nog in 2024 op een rij gezet welke projecten er vanaf 2025 in ontwikkeling en uitvoering zijn, welke capaciteit daarvoor nodig is en welke andere (leefbaarheids)projecten daar bovenop nog gewenst zijn. Er wordt hieraan een globale extra capaciteitsbehoefte gekoppeld. Er zal een voorstel worden gedaan voor een prioritering, waarmee geschoven kan worden, waarbij dan wel de consequenties voor de projecten die een lagere prioriteit krijgen moeten worden aangegeven. Indien er meer wensen zijn dan er capaciteit voor beschikbaar is (voor zowel projectleiding als aanverwante vakgebieden) komen vervolgens de (financiële) gevolgen in beeld die nodig zijn om hieraan tegemoet te komen. Voor zover die extra behoefte kan worden gedekt uit de grondexploitaties heeft dat geen negatief effect op het begrotingssaldo. In het andere geval moet hierop een integrale afweging worden gemaakt: herprioriteren op financiën dan wel op de inhoud.

Propositie aanvraag Regio Deal 2.0

De ANNO-gemeenten hebben besloten om samen een propositie voor te bereiden om kans te maken op een bijdrage uit de 6e (en laatste) tranche van de Regio Deals. Voor de 6e tranche is voor heel Nederland in totaal 244,3 miljoen euro beschikbaar. Doel van de Regio Deals is het verbeteren van de zogeheten brede welvaart; de kwaliteit van leven, wonen, werken van inwoners en ondernemers, nu en in de toekomst. De ANNO-gemeenten zien de Regio Deal 2.0 als een kans om de gemeenschappelijke opgaven te realiseren. Met de gelden uit de Regio Deal is het streven om een stap te zetten om van de ANNO-regio een Topregio te maken met als inhoudelijke thema's Noflik Wenje, Ferbining en Undernimmend. De Regio Deal 2.0 zal qua structuur aansluiten op de structuur van ANNO en wordt aangevraagd vanuit bestaande budgetten. Er komt geen nieuw geld aan te pas aan de cofinanciering vanuit de regio. Wel kan het zijn dat er extra personele capaciteit nodig is om uitvoering aan de regiodeal te kunnen geven.

SAMENLEVING

Jeugd:

Hervormingsagenda Jeugd

Het Rijk hoopt met de hervormingsagenda Jeugd lastenverlichting te realiseren waardoor gemeenten minder middelen toebedeeld krijgen. In Friesland zijn wij al met een aantal onderwerpen uit de hervormingsagenda bezig, waaronder de regiovisie en gezamenlijke inkoop, maar tot nu toe zien wij de lastenverlichting niet terug. Wij zien, gelijk aan de landelijke trend, op dit moment een stijging in de uitgaven.

Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming

In opdracht van de VNG en de ministeries van Justitie en Veiligheid en Volksgezondheid, Welzijn en Sport is "Het toekomstscenario kind- en gezinsbescherming" opgesteld. Het doel is om het gezin samen met professionele ondersteuning te laten werken aan het verbeteren van de thuissituatie. De gemeenten behouden de huidige verantwoordelijkheden in de zorg en ondersteuning aan de inwoners. Op dit moment is nog niet duidelijk of de aansturing, centraal, decentraal of lokaal wordt. Dit zal mogelijk in 2025 bekend worden.

Inkoop Jeugdzorg

De contracten voor de specialistische jeugdhulp zijn op 1 januari 2024 ingegaan. Tijdens de implementatie zijn er veel vragen ontstaan die een nader onderzoek vragen. Een onafhankelijk bureau verricht dit onderzoek. De gevolgen hiervan zijn nog niet inzichtelijk. Het administratief verzorgen van de nieuwe inkoop doet een groot beroep op onze personele inzet. Dat ziet onder meer op inzet van beleid, inkoop, kwaliteit, maar ook back-office en de financieel adviseurs.

Wmo

Het doel van de Wet maatschappelijke ondersteuning is om onze (kwetsbare) inwoners ondersteuning te bieden waarmee ze zo lang mogelijk prettig en verantwoord zelfstandig kunnen (blijven) wonen en met de "Mienskip" mee kunnen blijven doen.

Voor 2026 staat (her)invoering van het abonnementstarief gepland en mogelijk de doordecentralisatie van Beschermd Wonen. Dit betekent dat in de loop van 2025 de verordening zal moeten worden aangepast en dat er een begin moet worden gemaakt met een nieuwe inkoop.

De landelijke en lokale demografische ontwikkelingen zoals vergrijzing en de arbeidsmarkt ontwikkelingen in de zorg, waar sprake is van een tekort aan mensen, vraagt om een goede samenwerking tussen het sociale- en het zorgdomein. Veel ouderen wonen nu in deels ongeschikte woningen en/of woonomgeving waardoor het moeilijk is om meer intensieve zorg in te zetten. Het aantal verpleeghuisplekken neemt niet toe. Daarom zal er meer zorg bij de mensen thuis geleverd (moeten) worden. Dit vraagt om een integrale aanpak voor de woon-zorg opgave om samen met de verschillende betrokken partijen een ontwikkelrichting voor de komende jaren te gaan bepalen.

In Friesland wordt het landelijk gesloten Integrale Zorg Akkoord (FrIZA) door de zorgverzekeraar, zorgorganisaties en de gemeenten gezamenlijk uitgewerkt aan de hand van de vier opgaven: Kansrijk opgroeien en gezond leven, Gezond ouder worden, Mentale gezondheid en veerkracht en Toekomstbestendige medisch specialistische zorg (MSZ). De Wmo is bij de eerste drie opgaven betrokken, zoals 18-/18+, valpreventie en suïcide preventie en het inrichten van laagdrempelige steunpunten voor mentale gezondheid.

Onderwijs

Binnen het programma onderwijs worden de wettelijke verplichtingen zoals de onderwijshuisvesting, leerplicht, leerlingenvervoer en onderwijs-kansenbeleid uitgevoerd. We zetten steeds meer in op preventie en het versterken van de verbinding tussen onderwijs en zorg. Het onderwijs-kansenbeleid gaat voort op de ingeslagen weg. De huidige beleidsperiode met de bijbehorende rijksmiddelen (GOAB) loopt tot en met 2026. De gemeentelijke speerpunten blijven gericht op de Voor- en Vroegschoolse Educatie, de aanpak Laaggeletterdheid en ontwikkeling van de verbinding tussen Onderwijs en Zorg in en rond de school.

In 2025 wordt een integraal huisvestingsplan (IHP) opgesteld in overleg met de schoolbesturen. Het IHP geeft een actuele weergave van de huisvesting van scholen en een toekomstbeeld.

Participatie (incl. Armoede)

Iedereen die kan werken maar het op de arbeidsmarkt zonder ondersteuning niet redt, valt onder de Participatiewet. De wet moet ervoor zorgen dat meer mensen werk vinden, ook mensen met een arbeidsbeperking.

Het jaar 2025 zal in het teken staan van een groot aantal wijzigingen van de Participatiewet, die onder de noemer "Participatiewet in Balans" een eigen leven zullen gaan leiden. Deze wijzigingen moeten de Participatiewet weer terugbrengen naar een wet die doet waarvoor hij ooit is vastgesteld: Het geven van een garantie voor een toereikend en voorspelbaar bestaansminimum, het bestrijden van armoede en de hantering van de menselijke maat in de dienstverlening, waarbij dit laatste ook moet doorklinken in de controle op naleving.

Het aantal uitkeringen dat de gemeente verstrekt daalt al enige tijd, vooral als gevolg van hoge werkgelegenheid en grote personeelskrapte. Desondanks houdt de gemeente de zorg voor een substantieel deel van het bestand van mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Om de werking van de arbeidsmarkt te ondersteunen zal binnen de regionale samenwerking van Fryslân Werkt de ontwikkeling van het landelijke concept Werkcentrum worden opgestart. Een brede doelgroep van werkzoekenden, werkenden en werkgevers kan bij het Werkcentrum terecht voor vragen over werk, scholing en personeelsvraagstukken. De vormgeving hiervan krijgt in 2025 zijn beslag.

In 2025 zal het nieuwe beleidsplan Armoede en Schulden vastgesteld worden.

Met dit plan willen we;

- De minimaregelingen toegankelijker maken.
- De armoede verlagen doordat het bereik groter wordt.
- Naast vroegsignalering van schulden ook de samenwerking met o.a. huisartsen, scholen en werkgevers intensiveren.

Daarnaast wordt de landelijke ontwikkeling gemeentelijke schulddienstverlening meer uniform en verbeterd (basisdienstverlening) doorgezet en ook dit heeft ook impact op de gemeente.

MOA

De operationele inrichting van de MOA bestaat uit 4 bedrijfsonderdelen. MOAi Wurk , MOAi Grien, MOAi Deta en MOAi Skjin.

Bij MOAi Wurk gaat het om re-integratietrajecten voor cliënten van de gemeente. Het betreft diverse werkzaamheden in opdracht voor ondernemingen uit de regio op de locatie van MOA aan de Molenweg 6 in Surhuisterveen.

Het onderdeel MOAi Grien verricht onderhoud aan openbaar groen in de gemeente Achtkarspelen. De meeste medewerkers hebben een Wsw-dienstbetrekking.

Vanuit MOAi Deta worden medewerkers in dienst van MOA gedetacheerd bij werkgevers uit de regio.

Sinds 2024 is de nieuwe afdeling MOAi Skjin operationeel. Deze afdeling werkt volgens de meester-gezelconstructie waarin de medewerkers huishoudelijke hulp bieden aan inwoners van Achtkarspelen die recht hebben op WMO-ondersteuning.

Welzijn

Welzijn betekent dat mensen zich goed voelen en gelukkig zijn. Als mensen zich goed voelen, hebben ze minder zorg nodig. Daarom is welzijn belangrijker dan zorg. Welzijn komt voort uit wat mensen zelf kunnen: vrienden maken, iets nuttigs doen met je dag, vrijwilligerswerk doen, nieuwe mensen ontmoeten, meedoen in de maatschappij en hulp krijgen als het nodig is. We willen dat iedereen zich kan ontwikkelen en steun voelt, of je nu een gewone burger bent, ouder, nieuw in het land of iemand met een beperking.

De gemeente werkt vanuit verschillende beleidsvelden aan de sociale basis. Partijen hebben voor de periode van 2024 - 2027 subsidie toegekend gekregen om op verschillende manieren invulling te geven aan het versterken van de sociale basis. De huidige subsidieregeling Versterken Sociale Basis loopt per 2027 af. Dit betekent dat in 2025 een evaluatie wordt opgestart en wordt gekeken naar een vervolg op deze regeling.

Daarnaast is er vanuit de landelijke regelingen Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en het Integraal Zorg Akkoord (IZA) ruimte voor het versterken van de sociale basis in brede zin. Vanuit het Rijk zijn er middelen beschikbaar gesteld voor de gemeente om activiteiten onder deze regelingen te ondersteunen. De GALA- middelen landen daarnaast in een nog te publiceren subsidieregeling. Een aandachtspunt is dat de regelingen doorlopen tot en met 2026. Daarom zetten we in op nieuwe en bestaande initiatieven met een duurzaam effect.

Een derde regeling die samenhangt met GALA en IZA, is Wonen, Zorg en Welzijn (WZW). De gemeente heeft als taak om een visie te ontwikkelen onder de vlag van de Omgevingswet. Deze regeling valt deels onder het sociaal domein en deels onder ruimte. De ontwikkeling van deze visie en de bijbehorende uitvoeringsagenda wordt in ANNO-verband opgepakt (gemeenten Achtkarspelen, Tytsjerksteradiel, Dantumadiel en NoardEast Fryslân).

In de periode van 2025-2028 wordt er gekeken op welk gebied partijen in de welzinssector kunnen samenwerken om zo samen te kunnen bouwen aan een sterk netwerk.

BESTUUR EN DIENSTVERLENING

Koersvertaling: naar onze nieuwe organisatie

Opbouw Achtkarspelen

De gemeenten Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel zijn tot 1 januari 2025 ambtelijk georganiseerd in de gemeenschappelijke Werkmaatschappij 8KTD. Op 22 juni 2023 hebben de gemeenteraden van Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel het besluit genomen deze samenwerking te beëindigen en zelfstandig verder te gaan.

Het gevolg van dit besluit is dat de Werkmaatschappij 8KTD waarin beide gemeenten een groot deel van hun taken, inclusief mensen en middelen, hebben ondergebracht en die bekostigd wordt door beide gemeenten, moet worden ontvlochten en de gemeenten elk voor zich de ambtelijke organisatie opnieuw moeten opbouwen. Met uitzondering van de ICT. Daarin blijven Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel nog maximaal drie jaar samenwerken in een Bedrijfsvoeringsorganisatie (BVO) onder de naam Werkmaatschappij 8KTD.

Programma Opbouw

De randvoorwaarden om de (wettelijke) taken te kunnen uitvoeren zijn eind 2024 voor een belangrijk deel afgerond: de directie is benoemd, teamleiders en medewerkers zijn geplaatst in een functie, vacatures zijn (voor een deel) gevuld, de huisvesting en de faciliteiten die nodig zijn om te kunnen werken zijn geregeld, (kritische) werkprocessen zijn vastgelegd en gepubliceerd. De basis staat!

2025 en de daaropvolgende jaren staan in het teken van het doorvoeren van verbeteringen en daar waar nodig vernieuwingen in de bedrijfsvoering en het verder doorontwikkelen naar een professionele organisatie. Door daar met elkaar in te investeren verhogen we op termijn onze effectiviteit en zetten we onze middelen (geld en mensen) gericht in.

Daarnaast zullen we zeker in 2025 nog een aantal belangrijke zaken met betrekking tot de opbouw moeten afronden, zoals bijvoorbeeld de werving en selectie van medewerkers.

Realisatie Programmabegroting

Voor de opbouw van de gemeente Achtkarspelen is in totaal een bedrag van € 1.200.000 beschikbaar gesteld. Op basis van wat nu bekend is, is de verwachting dat in 2024 een bedrag van rond de € 800.000 uitgegeven zal worden.

Ontvlechting WM8KTD en inrichting BVO-ICT

Algemeen

Nadat de inrichtingsplannen van Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel voltooid en in de raden van 20 juni 2024 behandeld zijn, is voor de werknemers het plaatsingsproces in gang gezet. Voor de zomervakantie 2024 heeft ieder zijn, of haar belangstelling kunnen tonen. Vanaf dat moment tot en met eind oktober is de plaatsingsadviescommissie bezig met het voorbereiden van het voorlopige plaatsingsadvies van alle medewerkers waarvoor dit relevant is.

Ontvlechting werkmaatschappij 8KTD

De financiële ontvlechting van de werkmaatschappij exclusief de onderdelen voor de nieuwe BVO-ICT is in deze begroting meegenomen. Per saldo heeft deze financieel technische vertaling geen effect op het begrotingssaldo. De precieze uitkomsten van de effecten voor de personeelskosten zijn echter mede afhankelijk van de definitieve plaatsing die pas eind 2024 rond is. Dit betekent dat we in de begrotingswijzigingen van juni 2025 nog bij de Raad terugkomen met een geactualiseerde personeelsbegroting voor zowel 2025 en de jaren daarna ten behoeve van de Kadernota 2026-2029 en begroting 2026-2029.

Inrichting BVO-ICT

Voor ICT is het besluit genomen dat we na 1 januari 2025 nog een periode met elkaar blijven samenwerken. Het ontvlechten van ICT voor 1 januari 2025 is namelijk niet haalbaar. Een tijdelijke samenwerking geeft beide gemeenten de kans zich te oriënteren op een nieuwe inbedding van ICT-taken in de eigen organisatie, of elders. De tijdelijke samenwerking krijgt gestalte in de vorm van een lichte gemeenschappelijke regeling. Dit betekent dat de huidige gemeenschappelijke regeling wordt omgevormd van een openbaar lichaam naar een bedrijfsvoeringsorganisatie. Dit alles voor een tijdelijke periode van maximaal drie jaar, want een volledige ontvlechting van de werkmaatschappij is en blijft het uitgangspunt.

Financieel perspectief

In de kadernota is geschetst dat de ontwikkeling van het meerjarenresultaat van onze gemeente bij ongewijzigd beleid vanaf 2026 structureel negatief wordt. Dit is de concrete vertaling van 'het ravijn'. Op dit moment is nog steeds onduidelijk of de lobby en de voor 2025 aangekondigde evaluatie herverdeling gemeentefonds tot de gewenste bijstelling zal leiden. Maatregelen tot nu zijn incidenteel van aard of hebben geen (of slechts beperkt) structureel effect.

Met als insteek, 'prepare for the worst, hope for the best', is daarom een werkgroep gestart, die voor de diverse ombuigingslijnen onderzoekt of, en waar eventuele ombuigingsmaatregelen mogelijk zijn.

Na deze fase zal nader worden afgestemd over de uitkomsten hiervan om op deze manier bij de behandeling van de kadernota 2026-2029 de diverse opties integraal te kunnen afwegen.

Hierbij worden ook zaken meegenomen als;

- Takendiscussie, versobering dienstverlening
- Uitvoeringsniveau van dienstverlening en
- Uitbesteden of zelf (blijven) doen.

E.e.a. is onderdeel geweest van een (meningvormende) raadsvergadering op 3 oktober 2024, waarin is gesproken over de diverse ombuigingslijnen. In de aanloop naar de behandeling van de kadernota 2026-2029 zullen nader uitgewerkte ombuigingsvoorstellen ter behandeling aan de raad worden voorgelegd.

2 BESLUITVORMING

Wij stellen u voor:

1. De begroting voor het jaar 2025 en de meerjarenraming 2026-2028 vast te stellen, inclusief de per programma voorgestelde onttrekkingen aan en stortingen in reserves;
2. Kennis te nemen van het effect op de bijdrage aan de WM8KTD voor de wijzigingen waarop dit van toepassing is zoals vermeld in paragraaf 1.3.2 en te besluiten geen zienswijze in te dienen voor de wijzigingen van de begroting 2025-2028 van de WM8KTD/BVO-ICT;
3. Akkoord te gaan met de uiteenzetting van de financiële positie van de gemeente en de daarbij behorende bijlagen, zoals verwoord en opgenomen in de programmabegroting;
4. Akkoord te gaan met de lastenontwikkeling voor de burger, zoals opgenomen in paragraaf Lokale heffingen;
5. Akkoord te gaan met de overige uitgangspunten voor het tarievenbeleid zoals voorgesteld in paragraaf Lokale heffingen;
6. Akkoord te gaan met het grondprijzenbeleid voor het jaar 2025 zoals voorgesteld in de paragraaf Grondbeleid;
7. De in paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing beschreven risico's te bevestigen.
8. De geldigheid van de nota grondbeleid en de daarin geregelde mandaten voor het college met een looptijd t/m 2024 te verlengen met één jaar.

Vastgesteld in de openbare vergadering van de gemeenteraad van 7 november 2024.

De voorzitter,

De griffier,

3 BELEIDSBEGROTING

3.1 Programmaplan

0. Bestuur en ondersteuning

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

In dit programma gaat het over de dienstverlening ter ondersteuning van onze eigen bestuursorganen, maar ook aan onze burgers, bedrijven en organisaties.

Als bestuur willen we transparant, efficiënt en integer zijn en voor onze samenleving dienstbaar, laagdrempelig, herkenbaar en aanspreekbaar.

Speerpunten in dit programma zijn een efficiënte en klantgerichte dienstverlening. Voor 2025 is het interne speerpunt gericht op de ontwikkelagenda van de organisatie en het verder opbouwen van de nieuwe gemeentelijke organisatie.

Uitwerking Kadernota 2025-2028

In de Kadernota 2025-2028 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kadernota zoals die op 11 juli 2024 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Aanpassing/herinrichting Brassery

De Brassery is, gezien haar kantine- en overlegbestemming al zeker 12 jaar een van de meest gebruikte ruimten in het gemeentehuis. Sinds 2 jaar wordt de Brassery wekelijks gebruikt voor de kindernevendienst van de Fonteinkerk. Hierdoor wordt de afgelopen 2 jaar de Brassery jaarlijks ruim 300 dagen intensief gebruikt. De vloer moet vervangen worden. Helaas is de staat van het kantinemeubilair dermate slecht dat hergebruik geen optie is. Het meubilair zal dus in zijn geheel vervangen moeten worden.

Op basis van de huidige informatie wordt de investering geschat op € 27.000. De geschatte jaarlijks kapitaallasten bedragen € 2.700.

[Kadernota nr. 00.07]

Aanpassing/herinrichting raadszaal

De raadszaal van het gemeentehuis Achtkarspelen is sinds de ingebruikname, 12/13 jaar geleden, niet meer aangepast. Gezien het intensieve gebruik van de ruimte, en ook de representatieve functie van de ruimte, is een aantal aanpassingen inmiddels noodzakelijk geworden.

De huidige bolonvloer moet vervangen worden, de 27 Thonet-stoelen moeten opnieuw gestoffeerd worden. Ook worden de tafelbladen in de raadszaal vervangen, dan wel gewrapt/beplakt. Tot slot moet er een veiligere en optisch nette oplossing gevonden worden voor het afdekken van de 'grondpotten' ten behoeve van elektra en wifi.

Op basis van de huidige informatie wordt de investering geschat op € 27.000. De geschatte jaarlijks kapitaallasten bedragen € 2.700.

[Kadernota nr. 00.06]

Burgerzaken; aanvragen reisdocumenten

Tussen 2025 en 2028 wordt een forse stijging van het aantal reisdocumenten verwacht. Dit komt door de zogenaamde paspoortpiek. Doordat met ingang van 2014 reisdocumenten voor meerderjarigen niet vijf, maar tien jaar geldig zijn geworden, is nu de eerste lichter inwoners toe aan vernieuwing van hun reisdocument. Daar waar deze aanvragen eerder verspreid over de afgelopen vijf jaren waren gedaan, komen deze aanvragen er nu de komende jaren bij. Om deze piek op te vangen wordt voor deze periode incidenteel (dus geen effect op meerjarige saldi) ca 1,5 fte extra gevraagd.

Het uitgeven van reisdocumenten is een wettelijke taak. Voor deze wettelijke taken krijgen wij leges reisdocumenten.

Op basis van de 50/50 verdeling na ontvlechting resteert er per 1 januari 2025 voor Achtkarspelen voor de functie medewerker frontoffice burgerzaken 1,72 fte. De benodigde formatie (gedurende de piekjaren) bij ongewijzigde openingstijden is 3,22 fte. Tegenover de extra aanvragen staan extra inkomsten in de vorm van leges. De salariskosten van 1,5 fte medewerker frontoffice bedragen ca. €105.000. Deze kosten kunnen worden gedekt door de netto-legesinkomsten van 2.300 paspoorten.

[Kadernota nr. 00.05]

De basis staat (koersvertaling)

De randvoorwaarden om de (wettelijke) taken te kunnen uitvoeren zijn eind 2024 voor een belangrijk deel afgerond: de directie is benoemd, teamleiders en medewerkers zijn geplaatst in een functie, vacatures zijn (voor een deel) gevuld, de huisvesting en de faciliteiten die nodig zijn om te kunnen werken zijn geregeld, (kritische) werkprocessen zijn vastgelegd en gepubliceerd. De basis staat!

2025 en de daaropvolgende jaren staan in het teken van het doorvoeren van verbeteringen en daar waar nodig vernieuwingen in de bedrijfsvoering en het verder doorontwikkelen naar een professionele organisatie. Door daar met elkaar in te investeren verhogen we op termijn onze effectiviteit en zetten we onze middelen (geld en mensen) gericht in.

Daarnaast zullen we zeker in 2025 nog een aantal belangrijke zaken met betrekking tot de opbouw moeten afronden, zoals bijvoorbeeld de werving en selectie van medewerkers.

Formatieplan n.a.v. koersvertaling

De financiële effecten van het formatieplan zijn vastgesteld op 20 juni 2024. De effecten waren berekend op basis van gemiddelde loonsom en als zodanig verwerkt in de Kaderbrief. Voor de Begroting 2025-2028 is dit ons uitgangspunt voor de personeelsbegroting, omdat het plaatsingsproces van onze werknemers nog niet is afgerond. We verwachten in juni 2025 met een geactualiseerde personeelsbegroting voor 2025.

Na afronding van het plaatsingsproces (Q4 2024) kan de personeelsbegroting meer specifiek doorgerekend worden naar de daadwerkelijke bezetting van de nieuwe organisatie. Het streven is om deze aanpassing in de begrotingswijziging van juni 2025 voor te leggen aan de Raad.

[Kadernota nr. 00.01]

Ontvlechting werkmaatschappij 8KTD

Algemeen

Nadat de inrichtingsplannen van Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel voltooid en in de raden van 20 juni 2024 behandeld zijn, is voor de werknemers het plaatsingsproces in gang gezet. Voor de zomervakantie heeft ieder zijn, of haar belangstelling kunnen tonen. Vanaf dat moment tot en met eind oktober is de plaatsingsadviescommissie bezig met het voorbereiden van het voorlopige plaatsingsadvies van alle medewerkers waarvoor dit relevant is.

Ontvlechting werkmaatschappij 8KTD

De financiële ontvlechting van de werkmaatschappij exclusief de onderdelen voor de nieuwe BVO-ICT is in deze begroting meegenomen. Per saldo heeft deze financieel technische vertaling geen effect op het begrotingssaldo. De precieze uitkomsten van de effecten voor de personeelskosten zijn echter mede afhankelijk van de definitieve plaatsing die pas eind dit jaar rond is. Dit betekent dat we in de begrotingswijzigingen van juni 2025 nog bij uw Raad terugkomen met een geactualiseerde personeelsbegroting voor zowel 2025 en de jaren daarna ten behoeve van de Kadernota 2026-2029 en begroting 2026-2029.

Inrichting BVO-ICT

Voor ICT is het besluit genomen dat we na 1 januari 2025 nog een periode met elkaar blijven samenwerken. Het ontvlechten van ICT voor 1 januari 2025 is namelijk niet haalbaar. Een tijdelijke samenwerking geeft beide gemeenten de kans zich te oriënteren op een nieuwe inbedding van ICT-taken in de eigen organisatie, of elders. De tijdelijke samenwerking krijgt gestalte in de vorm van een lichte gemeenschappelijke regeling. Dit betekent dat de huidige gemeenschappelijke regeling wordt omgevormd van een openbaar lichaam naar een bedrijfsvoeringsorganisatie. Dit alles voor een tijdelijke periode van maximaal drie jaar, want een volledige ontvlechting van de werkmaatschappij is en blijft het uitgangspunt.

[Kadernota nr. 00.04]

Proces verkenningen en ombuigingen

Het ravijnjaar 2026

In de kadernota is geschetst dat de ontwikkeling van het meerjarenresultaat van onze gemeente bij ongewijzigd beleid vanaf 2026 structureel negatief wordt: 'het ravijn'. Op dit moment is nog steeds onduidelijk of de lobby en de voor 2025 aangekondigde evaluatie herverdeling gemeentefonds tot de gewenste bijstelling zal leiden. Maatregelen tot nu toe waren incidenteel van aard of hebben geen of beperkt (structureel) effect. Met als insteek, 'prepare for the worst, hope for the best', is in oktober 2024 een werkgroep opgestart, die voor de verschillende beleidsterreinen onderzoekt of en waar eventuele ombuigingsmaatregelen mogelijk zijn. Na deze voorbereidende fase zal nader worden afgestemd over de uitkomsten hiervan en hoe we de raad kunnen betrekken bij de verdere uitwerking. Dit raakt met name:

- Takendiscussie, versobering dienstverlening,
- Uitvoeringsniveau van dienstverlening, en
- Uitbesteden of zelf (blijven) doen.

[Kadernota nr. 00.03]

Voortzetting samenwerking Europapact Fryslan

De ANNO-gemeenten hebben sinds 2022 voor een periode van twee jaar deelgenomen aan EuropaPact (voorheen Friese Projectenmachine). Het samenwerkingsverband van de provincie, Friese gemeenten en maatschappelijke organisaties om kansen die Europese agenda's Fryslân bieden te verzilveren. Deze termijn is inmiddels verstreken en we hebben de balans opgemaakt over onze deelname vanuit de ANNO-regio. Willen we hier meerwaarde uit gaan halen in de regio, dan moeten we hier samen in op blijven trekken. Als het gaat om samenwerking in Europese programma's is het college van mening dat je op Europese thema's minimaal als regio (ANNO-verband), bij voorkeur op Friese schaal, samen een strategie moet maken. Onze deelname in EuropaPact Fryslân met de ANNO-gemeenten willen we om die reden continueren. Ons streven is om de ambtelijke inzet op Europa vanuit de ANNO-gemeenten zoveel mogelijk te bundelen. Daarvoor is het helder dat er personele capaciteit nodig is om de samenwerking met EuropaPact te laten vliegen. We maken ons hard voor een gezamenlijke strategie, agenda en ambtelijke inzet (een aanspreekpunt). Bij voorkeur op Friese schaal, maar minimaal op regionaal formaat. De kosten hiervan bedragen een jaarlijkse bijdrage van € 1 per inwoner en zijn opgenomen in de begroting 2025-2028.

[Kadernota nr. 00.02]

Overige ontwikkelingen

Bedrijfsvoering organisatie ICT

De keuze voor ontvlechting brengt met zich mee, dat we voor meerkosten van ICT komen te staan. Bij de calculatie van de gevolgen van de ontvlechting voor de ICT-budgetten is op basis van het advies van Lysias al globaal gecalculeerd dat we rekening moeten houden met een structurele uitzetting van anderhalf keer het huidige budget (per gemeente). De werkzaamheden rondom de ontvlechting van de ICT-omgeving zijn nog in volle gang, maar nog niet afgerond.

In de begroting is het laatst bekende effect op de bijdrage aan de BVO-ICT verwerkt. Deze reeks komt neer op de volgende reeks bedragen 2025 t/m 2028; € 506.000, € 601.000, € 638.000 en € 673.000.

PIOFACH-taken BVO-ICT

Op basis van het inrichtingsplan BVO-ICT is voor de PIOFACH-taken in totaal 3,05 fte extra noodzakelijk. Daarnaast is voor extern advies op gebied van inkoop en juridische ondersteuning binnen de BVO-ICT een extra budget nodig. Een deel van de werkzaamheden wordt uitgevoerd door de DO's die dat vervolgens verrekenen met de BVO-ICT. Het netto-effect is een verhoging van de bijdrage met € 120.000 per gemeente. Dit doen we voor maximaal 3 jaar en dekken deze lasten daarom uit de algemene reserve.

Algemene toelichting ten behoeve van alle programma's

Begrotingen voorgaande jaren

In de verklaring van de (cijfermatige) verschillen tussen de begroting 2025 en 2024 komen afwijkingen voor die betrekking hebben onderwerpen die al in eerdere begrotingen zijn opgenomen. Voorbeeld hiervan is een incidentele uitgave die aangevraagd is in een voorgaande begroting en vanaf 2025 geen financieel effect meer heeft. In de volgende paragraaf 'Verklaring verschillen' worden deze onderwerpen gepresenteerd onder bestaand beleid begrotingen voorgaande jaren.

Personeelskosten

De personeelskosten in de begroting 2025 zijn ten opzichte van 2024 fors gestegen. Deze stijging wordt veroorzaakt door de nieuwe CAO van de gemeenten. Deze kosten zijn opgevangen binnen de stelpost lonen en prijzen, maar leiden bij de verschillende programma analyses wel tot een verschil tussen 2024 en 2025.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			meerjarenperspectief		
(x € 1.000)	2024	2025	verschil	2026	2027	2028
Lasten	6.351	7.438	- 1.087	5.474	7.465	6.844
Baten	73.032	77.317	4.285	73.683	74.408	74.944
Saldo	66.681	69.879	3.198	68.209	66.943	68.101
Stortingen in of onttrekkingen aan de reserves (alle programma's)						
Saldo	3.060	1.753	- 1.308	604	430	310
TOTAAL	69.741	71.632	1.890	68.813	67.373	68.411

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2024 en 2025 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
<u>Kadernota 2025-2028</u>	
<i>Nieuw beleid</i>	
Taakmutaties 2025	390 N
<i>Koersvertaling</i>	
Financiële vertaling inrichtingsplan "De basis staat"	1.317 N
<i>Bestaand beleid</i>	
Ontwikkeling Gemeentefonds (meicirculaire 2024 GF)	2.746 V
Diversen	861 V
<i>Ontwikkeling lonen, prijzen en accressen</i>	
Loon- en prijsontwikkeling	1.193 N
<u>Overige (beleids)relevante ontwikkelingen (na Kadernota)</u>	
Septembercirculaire Gemeentefonds 2024	179 V
BTW BCF-raming teruggaaf 2024	735 V
Taakmutaties septembercirculaire 2024 GF	124 N
Temporisering kapitaallasten	393 V
Totaal	1.890 V

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Referentiejaar
Apparaatskosten	829,3	euro	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Bezetting		fte	
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Externe inhuur	16,2	euro	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Formatie		fte	
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen binnen dit programma zijn:

Gemeenschappelijke regeling

Werkmaatschappij Achtkarspelen-Tytsjerksteradiel

Vennootschap/ Coöperatie

BNG Bank NV

Stedin NV

1. Veiligheid

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Veiligheid is het aanwezig zijn van orde en rust in het publieke domein en van bescherming van leven, gezondheid en goederen tegen acute en dreigende aantastingen. Onveiligheid is te omschrijven als alles wat inbreuk op veiligheid maakt. Die inbreuken kunnen zowel feitelijke aantastingen zijn maar ook gevoelens van onveiligheid.

Het programma Veiligheid omvat alle gemeentelijke activiteiten op het gebied van handhaving van de openbare orde, bevordering van de veiligheid en activiteiten rondom de bijzondere wetten. Hieraan wordt op verschillende manieren vormgegeven door het stellen van regels, het maken van beleid, uitvoering geven aan handhaving, organisatie van de crisisbeheersing, de brandweer en de samenwerking met de politie.

Het programma Veiligheid is onderverdeeld in twee aandachtsgebieden:

Crisisbeheersing en brandweer

Hieronder valt onder andere de Veiligheidsregio Fryslân en gemeentelijke ontwikkelingen en taken op het gebied van crisisbeheersing en brandweertzorg.

Openbare orde en veiligheid

Hieronder vallen diverse gemeentelijke ontwikkelingen en taken op het gebied van openbare orde en veiligheid. Ook ontwikkelingen met betrekking tot ketenpartners als politie, Veiligheidshuis en het Regionaal Informatie en Expertise Centrum (RIEC) vallen hieronder.

Uitwerking Kadernota 2025-2028

In de Kadernota 2025-2028 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kadernota zoals die op 11 juli 2024 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Ondermijning

Eerder dit jaar is het onderzoeksrapport 'Ondermijning in Fryslân' gepubliceerd. Dit betreft een analyse van (de gemeentelijke aanpak van) ondermijning in zeventien Friese gemeenten. In dit rapport wordt geconcludeerd dat Fryslân erg kwetsbaar is en een kansrijk gebied is voor ondermijning. Dit vormt een ernstig probleem en vereist daarom een intensieve aanpak van de overheden in Fryslân.

Tegen deze achtergrond tekent zich ook het probleem af dat het gemeentelijk veiligheidsbeleid voorheen met name gericht was op sociale veiligheid en aangiftedelicten. Ondermijning, maar ook bijvoorbeeld de grootschalige crisissen, demonstraties, radicalisering en vluchtelingen waar de afgelopen jaren structureel tegen aan gelopen wordt, was niet aan de orde. De actualiteit is de afgelopen jaren echter sterk veranderd. Dat maakt dit rapport duidelijk. Wat het rapport tevens inzichtelijk maakt is dat de beschikbare formatie voor de afdeling veiligheid en die voor de boa's veelal niet is meegegroeid met deze actualiteit. Hierover gaan we graag met de raad nader in gesprek.

Echter, ondermijning raakt meer beleidsvelden dan alleen veiligheid. Ook op het gebied van zorg en bouwen en wonen komt veel fraude voor. Denk bijvoorbeeld aan illegale bewoning van vakantieparken, illegale verbouwingen of strijdigheden met brand- en veiligheidsnormen. Kortom, ondermijning komt op allerlei manieren voor.

[Kadernota nr. 01.01]

Overige ontwikkelingen

Begrotingen voorgaande jaren

In de verklaring van de (cijfermatige) verschillen tussen de begroting 2025 en 2024 komen afwijkingen voor die betrekking hebben op onderwerpen die al in eerdere begrotingen zijn opgenomen. Voorbeeld hiervan is een incidentele uitgave die aangevraagd is in een voorgaande begroting en vanaf 2025 geen financieel effect meer heeft. In dit voorbeeld zorgt dit voor een positief effect op het begrotingssaldo van 2025. In de volgende paragraaf 'Verklaring verschillen' worden deze onderwerpen gepresenteerd onder bestaand beleid begrotingen voorgaande jaren.

Verhogen bijdrage veiligheidsregio

De bijdrage aan de veiligheidsregio laat een stijging in 2025 zien ten opzichte van de primitieve begroting 2024 van € 344.000. In de raadsvergadering van januari 2024 is al besloten over de verhoging van de bijdrage naar aanleiding van de Kadernota. In de raadsvergadering van mei 2024 is door de raad besloten om de toename van de bijdrage aan de veiligheidsregio voor de autonome ontwikkelingen mee te nemen in de begroting 2025 en deze ten laste te brengen van de stelpost LPO (Loon- en PrijsOntwikkeling)

De totale bijdrage aan de VRF bedraagt € 3.579.000. Deze bijdrage heeft betrekking op de onderdelen:

- Gezondheid (PR08) € 1.465.000
- Crisisbeheersing (PR01) € 168.000
- Brandweer (PR01) € 1.946.000

Ten opzichte van de primitieve begroting 2024 betekent dit een stijging van € 344.000 voor programma 1.

Financieel

(x € 1.000)	begroting			meerjarenperspectief		
	2024	2025	verschil	2026	2027	2028
Lasten	2.380	2.788	- 409	2.845	2.969	3.060
Baten	67	80	12	80	80	80
Saldo	- 2.312	- 2.709	- 396	- 2.765	- 2.889	- 2.981

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2024 en 2025 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
<u>Kadernota 2025-2028</u>	
<i>Bestaand beleid</i>	
<i>Begrotingen voorgaande jaren</i>	
KN 2023-2026; Schenken onder de 18 jaar; 01.02	-30 N
Aanpassing legestarieven drank & horeca en evenementenvergunningen	12 V
<i>Ontwikkeling lonen, prijzen en accressen</i>	
Verhoging budget zwerfdieren	-13 N
Verhogen bijdrage VRF	-344 N
<u>Overige (beleids)relevante ontwikkelingen (na Kadernota)</u>	
Actualisatie personeelslasten	-21 N
Totaal	-396 N

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Referentiejaar
Misdrijven - Diefstal uit woning per 1.000 inwoners	1,1	aantal	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Misdrijven - Geweldd misdrijven per 1.000 inwoners	2,7	aantal	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Misdrijven - Vernieling en beschadigingen (in de openbare ruimte)	3,0	aantal	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Misdrijven - Winkeldiefstal per 1.000 inwoners	0,7	aantal	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Verwijzingen Halt	4,0	aantal	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen binnen dit programma zijn:

Gemeenschappelijke regeling
 Veiligheidsregio Fryslân

2. Verkeer, vervoer en waterstaat

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Dit programma omvat de wijze waarop de gemeente omgaat met mobiliteit, zoals het beheer van wegen, straten en pleinen. Ook omvat dit programma verkeersmaatregelen, openbaar vervoer en parkeren. Ten aanzien van het onderdeel 'waterstaat' vallen binnen dit programma economische en recreatieve havens en de afwatering (doorgaande waterwegen). Hierbij moet worden opgemerkt dat de gemeente geen recreatieve havens in exploitatie heeft en dat de doorgaande waterwegen primair in eigendom en beheer zijn bij Wetterskip Fryslân, Provincie en/of Rijkswaterstaat.

Doelstelling van de gemeente is om een duurzame, schone en veilige leefomgeving te creëren en in stand te houden. De openbare ruimte bestaat uit verschillende onderdelen, zoals wegen, pleinen, fietspaden voetpaden en overige verhardingen.

Het onderdeel 'groen' (inclusief de sloten en vijvers) komt verder aan de orde in programma 5 Sport, cultuur en recreatie. Riolering valt onder programma 7, Volksgezondheid en milieu.

Uitwerking Kadernota 2025-2028

In de Kadernota 2025-2028 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kadernota zoals die op 11 juli 2024 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Gemeentelijk mobiliteitsplan

Op 30 mei 2024 heeft de gemeenteraad het ontwerp Gemeentelijk Mobiliteitsplan (GMP) vrijgegeven voor inspraak. Bewoners, bedrijven, Plaatselijk Belangen, buurgemeenten etc. hebben de mogelijkheid gehad om te reageren op het voorgenomen plan. Samen met de reacties vanuit de gemeenteraad wordt gewerkt aan een definitief plan. Dit plan wordt uitgewerkt met een uitvoeringsprogramma waarbij specifiekere wordt ingegaan op de financiële consequenties per maatregel. De verwachting is dat dit plan medio Q1 2025 wordt aangeboden aan de gemeenteraad.

[Kadernota nr. 02.01]

Overige ontwikkelingen

Begrotingen voorgaande jaren

In de verklaring van de (cijfermatige) verschillen tussen de begroting 2025 en 2024 komen afwijkingen voor die betrekking hebben op onderwerpen die al in eerdere begrotingen zijn opgenomen. Voorbeeld hiervan is een incidentele uitgave die aangevraagd is in een voorgaande begroting en vanaf 2025 geen financieel effect meer heeft. In dit voorbeeld zorgt dit voor een positief effect op het begrotingsaldo van 2025. In de volgende paragraaf 'Verklaring verschillen' worden deze onderwerpen gepresenteerd onder bestaand beleid begrotingen voorgaande jaren.

Ontwikkeling kapitaallasten

In 2023 is nader onderzoek verricht naar de kapitaallasten. De afgelopen jaren heeft gedurende het begrotingsjaar steeds een bijstelling van de kapitaallasten plaatsgevonden doordat investeringen later worden uitgevoerd. Dit heeft ertoe geleid dat de planning van de realisatie van de kredieten is aangepast. Vervolgens heeft dit ook geleid tot een voordeel op de kapitaallasten in de begroting 2025 van € 307.000.

Ontwikkeling personeelslasten

De personeelslasten in de begroting 2025 zijn met € 209.000 gestegen ten opzichte van het voorgaande jaar. Deze stijging wordt veroorzaakt door de nieuwe CAO van de gemeenten die een negatief financieel effect heeft op de begroting. Het negatieve effect wordt enigszins gedempt doordat personeelskosten als onderdeel van de investeringen geactiveerd kunnen worden. Dit leidt ertoe dat er een voordeel op de exploitatie komt (actualisatie riolering) in het begrotingsjaar 2025.

Diverse ontwikkelingen budget wegen

Uit de analyse van de kosten voor wegen blijkt dat de huidige budgetten ontoereikend zijn. Dit zorgt ervoor dat actualisatie van de budgetten nodig is. Deze actualisatie leidt ertoe dat de budgetten voor wegen in de begroting 2025 met € 71.000 zijn opgehoogd ten opzichte van 2024. Deze stijging wordt voornamelijk veroorzaakt doordat de kosten voor onderhoud zijn gestegen met € 50.000. Daarnaast is rekening gehouden met een hogere stijging voor het onderhoud van fietspaden aangezien de verwachting is dat de kosten voor onkruidbestrijding zullen stijgen, nadelig effect hiervan is € 11.000.

Actualisatie kosten energie

Voor de begroting zijn de kosten voor energie op basis van het verwachte verbruik en de verwachte prijzen voor alle gebouwen opnieuw in beeld gebracht. In deze begroting wordt een voordelige afwijking van € 54.000 zichtbaar ten opzichte van de begroting van het vorig jaar. Deze daling wordt voornamelijk veroorzaakt doordat de elektriciteitskosten zijn gedaald ten opzichte van de vorige begroting. Met name voor de verlichting van de openbare wegen heeft dit een kostenverlagend effect van € 50.000.

Financieel

	begroting			meerjarenperspectief		
	(x € 1.000)	2024	2025	verschil	2026	2027
Lasten	6.480	6.587	- 107	6.890	6.990	7.083
Baten	411	551	140	546	546	546
Saldo	- 6.069	- 6.036	33	- 6.344	- 6.444	- 6.537

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2024 en 2025 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
<u>Kadernota 2025-2028</u>	
<i>Bestaand beleid</i>	
Areaaluitbreidingen wegen	-21 N
Actualisatie riolering	100 V
Actualiseren kosten energie	54 V
<i>Begrotingen voorgaande jaren</i>	
KN 2024-2027; Verkeersplan fietsveiligheid; 02.02	6 V
KN 2024-2027; Damwand haven Kootstertille; 02.06	-9 N
KN 2024-2027; Overdracht duikers 02.03	-30 N
Raad 02-11-2023; correctie KN 2024-2027; Verkeersplan fietsveiligheid; 02.02	-8 N
<i>Ontwikkeling lonen, prijzen en accressen</i>	
Actualisatie begroting wegen	-71 N
<u>Overige (beleids)relevante ontwikkelingen (na Kadernota)</u>	
Actualisatie personeelslasten	-209 N
Actualisatie kapitaallasten	307 V
Diversen	-89 N
Totaal	33 V

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen binnen dit programma zijn:

Vennootschap / Coöperatie

Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân, OVEF

3. Economie

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Wij willen de lokale economie vitaal houden en toekomstbestendig maken. Daarbij werken wij zoveel mogelijk samen met ondernemers(verenigingen), het onderwijs en andere overheden in de regio en de provincie. Het economisch beleid van onze gemeente is gericht op:

- Het versterken van het ondernemersklimaat, om daarmee de werkgelegenheid te behouden en te vergroten;
- De regionale samenwerking zetten wij in om voor onze ondernemers voldoende kwalitatieve bedrijventerreinen beschikbaar te krijgen.
- Op economisch gebied werken we regionaal samen, via de Versnellingsagenda en ANNO pakken wij uitdagingen aan op de thema's zoals onderwijs-arbeidsmarkt en innovatie-ondernemerschap.

Uitwerking Kadernota 2025-2028

In de Kadernota 2025-2028 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kadernota zoals die op 11 juli 2024 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Bedrijventerreinen

De vraag naar bedrijfskavels blijft groot. Daarom is, in navolging van het Convenant bedrijventerreinen Noordoost Fryslân 2022-2035, de uitbreiding van het bedrijventerrein Quakkenburg in Harkema in juni 2024 in de gemeenteraad aangenomen. Daarnaast is de uitbreiding van De Swadde in Buitenpost in voorbereiding, waarbij er diverse (bodem)onderzoeken zijn uitgezet. Na afronding van de gebiedsontwikkelingen in Surhuisterveen kunnen nog eens om en nabij 17 bedrijvenkavels worden toegevoegd. Daarnaast kan er vanaf 2026 nog eens 6 hectare toegevoegd. Hiervoor is/zijn nog geen locatie(s) voor toegewezen.

Gezien de ruime belangstelling voor de huidige uitbreiding (Harkema) en de tijd die nodig is voor het realiseren van toekomstige uitbreidingen van Buitenpost en Surhuisterveen, is het van belang om vanaf dit moment ook te kijken naar nieuwe locaties voor uitbreidingen van bedrijventerreinen.

[Kadernota nr. 03.02]

Recreatie en toerisme

Het beleid en uitvoeringsprogramma 2023-2030 (Achtkarspelen: priuw de Wâlden) is in 2023 vastgesteld door de raad en is leidend voor het programma toerisme en recreatie. Er is geen budget gereserveerd voor het beleid en uitvoeringsprogramma. Op het moment dat er budget nodig is om zaken uit te voeren, doen we een aanvraag bij de raad. De regiomarketing en het gastheerschap worden namens de gemeente uitgevoerd door Stichting RMT. De jaarlijkse subsidie hiervoor (t/m 2026 vastgesteld) voor RMT is opgenomen in de begroting.

[Kadernota nr. 03.03]

Overige ontwikkelingen

De afwijkingen tussen de primitieve begroting 2025 en de primitieve begroting 2024 zijn van beperkte omvang (per saldo € 185.000). Gezien de toelichting in de tabel verklaring verschillen hierna is geen verdere toelichting gegeven in deze paragraaf.

Aanpassing bijdrage versnellingsagenda Noordoost-Fryslân

De Versnellingsagenda is het uitvoeringsprogramma van de Regio Deal Noordoost-Fryslân, die de gemeenten Achtkarspelen, Dantumadiel, Noardeast-Fryslân, Tytsjerksteradiel en de provincie Fryslân voor de periode 2020-2025 met het Rijk hebben afgesloten. Met dit programma wordt gewerkt aan de sociaaleconomische structuurversterking van de regio Noordoost-Fryslân. In 2024 is de laatste bijdrage voor de versnellingsagenda Noordoost-Fryslân gedaan. In 2025 worden naar verwachting de laatste subsidies uit de regeling Versnellingsagenda uitgekeerd. In 2025 en 2026 zullen de laatste werkzaamheden voor de uitvoering van de Versnellingsagenda worden gedaan.

Financieel

	begroting			meerjarenperspectief		
	2024	2025	verschil	2026	2027	2028
(x € 1.000)						
Lasten	711	509	201	510	510	509
Baten	47	30	- 17	30	30	30
Saldo	- 664	- 479	185	- 480	- 480	- 479

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2024 en 2025 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
<u>Kadernota 2025-2028</u>	
<i>Bestaand beleid</i>	
Aanpassing bijdrage ANNO II	10 V
<i>Ontwikkeling lonen, prijzen en accressen</i>	
Diverse actualisaties	-10 N
<u>Overige (beleids)relevante ontwikkelingen (na Kadernota)</u>	
Actualisatie personeelslasten	-13 N
Aanpassing bijdrage versnellingsagenda	213 V
Diversen	-15 N
Totaal	185 V

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Referentiejaar
Functiemenging	44,8	%	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Vestigingen (van bedrijven)	181,9	aantal	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

Verbonden partijen

4. Onderwijs

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Onderwijs is de sleutel voor de ontwikkeling van een kind én van een samenleving. De Friese taal en cultuur neemt daarin een belangrijke plaats in. Een kind dat goed onderwijs krijgt, krijgt kansen voor de toekomst. Daarom heeft ieder kind recht op goed onderwijs.

Binnen het programma onderwijs worden de wettelijke verplichtingen zoals de onderwijshuisvesting, leerplicht en leerlingenvervoer uitgevoerd. Extra ambitie in de gemeente is gericht op het bieden van 'gelijke kansen', op talentontwikkeling en op het voorkomen en bestrijden van achterstanden (Kansenbeleid). Goede samenwerking met de betrokken partners is een vereiste.

Hoofdpijnen van beleid

- In elk dorp is een basisschool
- Verrijkende initiatieven voor brede vorming en talentontwikkeling
- Behoud breed richtingenaanbod Voortgezet Onderwijs
- Versterken praktische verbindingen Onderwijs en Arbeidsmarkt
- Aanpakken van laaggeletterdheid
- Voor- en Vroegschoolse Educatie, een basisvoorziening voor ieder kind

Onderwijshuisvesting

In juni 2024 is de nieuwbouw van de gymzaal van het Singelland in Surhuisterveen opgeleverd en wordt volop doorgegaan met de voorbereiding van het IKC in Twijzelerheide. Deze voorzieningen staan in het huidige IHP-onderwijs. Het integraal huisvestingsplan dient om de vier jaar geactualiseerd te worden. Dit begrotingsjaar zal een nieuw IHP aan de Raad worden voorgelegd.

Uitwerking Kadernota 2025-2028

In de Kadernota 2025-2028 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kadernota zoals die op 11 juli 2024 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

GIS en jongerenwerk

Jongerenwerk in het voortgezet onderwijs en Gebiedsteam medewerker (GIS) in basisonderwijs en voortgezet onderwijs

Vanaf medio 2022 werd er vanuit de nationaal programma onderwijs (NPO) gelden jongerenwerk ingezet op de voortgezet onderwijs-scholen. De bekostiging vanuit de NPO eindigt per eind 2024. Tot en met 2023 is uit de NPO gelden ook een gebiedsteam medewerker in de basisscholen en de voortgezet onderwijs-scholen bekostigd. Gelet op het belang en de positieve ervaringen vanuit de scholen, heeft de raad voor 2024 al tot een verlenging besloten, bekostigd uit eigen middelen.

In de raadsvergadering van 11 juli 2024 werd een motie ingediend om de GIS en het jongerenwerk op de voortgezet onderwijs-scholen structureel in de begroting op te nemen. Een eventuele voortzetting van jongerenwerk in het voortgezet onderwijs en de GIS (in welke vorm dan ook) wordt niet los gezien van een brede preventieve aanpak. De onderzoeksrapportage GIS (proeftuin) is in het najaar 2024 gereed. Over het vervolg komt het college in het najaar 2024 met een voorstel naar de raad.

[Kadernota nr. M O2 M2]

Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP)

In 2025 wordt in overleg met de schoolbesturen een nieuw integraal huisvestingsplan (IHP) opgesteld. Het IHP geeft de actuele weergave en schetst een toekomstbeeld van de huisvesting van de scholen. Belangrijke ontwikkelingen en afwegingen worden in het IHP beschreven. Onder meer over welke scholen zijn op welk moment aan vervanging toe? En zijn er bijvoorbeeld dringende aanpassingen nodig?

In het op te stellen IHP komen bijvoorbeeld ook de drie basisscholen in Buitenpost aan de orde. Zij zijn allen in dezelfde periode gebouwd en zullen mogelijk rond eenzelfde periode vervangen moet worden. Onderzoek zal dan moeten uitwijzen wat de mogelijkheden zijn, of er combinaties mogelijk zijn en wat daarvan dan de haalbaarheid is.

[Kadernota nr. 04.01]

Ontwikkelingen Onderwijs

Het onderwijs-kansenbeleid gaat voort op de ingeslagen weg. De huidige beleidsperiode met de bijbehorende rijksmiddelen (GOAB) loopt tot en met 2026. De gemeentelijke speerpunten blijven gericht op de Voor- en Vroegschoolse Educatie, de aanpak Laaggeletterdheid, Taalbeleid en ontwikkeling van de verbinding tussen Onderwijs en Zorg in en rond de school.

[Kadernota nr. 04.02]

Overige ontwikkelingen

Begrotingen voorgaande jaren

In de verklaring van de (cijfermatige) verschillen tussen de begroting 2025 en 2024 komen afwijkingen voor die betrekking hebben op onderwerpen die al in eerdere begrotingen zijn opgenomen. Voorbeeld hiervan is een incidentele uitgave die aangevraagd is in een voorgaande begroting en vanaf 2025 geen financieel effect meer heeft. In dit voorbeeld zorgt dit voor een positief effect op het begrotingssaldo van 2025. In de volgende paragraaf 'Verklaring verschillen' worden deze onderwerpen gepresenteerd onder bestaand beleid begrotingen voorgaande jaren.

Ombuiging: ombuiging gebiedsteams SD

Er is opvolging gegeven aan de taakstelling om de ombuiging te realiseren. Er worden onder meer twee formatieplekken 'Programmamanager' en een formatieplek 'Teamcoach' bezuinigd, waardoor ook de laatste 50% gerealiseerd wordt. Deze maatregel levert binnen dit programma een structureel oplopende besparing op van € 18.000.

Actualiseren raming aan de prijsontwikkelingen

De begroting is aangepast op de huidige prijsontwikkelingen. Dit geeft een nadeel van € 93.000. Voor kosten Jobinder is de raming gelijkgesteld aan de van Jobinder verkregen begroting 2025 (€ 65.000) en er is geïndexeerd op subsidies en salariskosten (€ 28.000).

Actualisatie kapitaallasten

In 2023 is nader onderzoek verricht naar de kapitaallasten. De afgelopen jaren heeft gedurende het begrotingsjaar steeds een bijstelling van de kapitaallasten plaatsgevonden doordat investeringen later worden uitgevoerd. Dit heeft ertoe geleid dat de planning van de realisatie van de kredieten is aangepast. Vervolgens heeft dit ook geleid tot een voordeel op de kapitaallasten in de begroting 2025 van € 116.000.

Financieel

(x € 1.000)	begroting			meerjarenperspectief		
	2024	2025	verschil	2026	2027	2028
Lasten	3.647	3.599	48	3.605	3.721	3.742
Baten	856	854	- 2	854	854	854
Saldo	- 2.791	- 2.746	46	- 2.751	- 2.868	- 2.888

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2024 en 2025 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
<u>Kadernota 2025-2028</u>	
<i>Bestaand beleid</i>	
Invulling ombuiging gebiedsteams SD	18 V
<i>Ontwikkeling lonen, prijzen en accressen</i>	
Prijsontwikkeling regionaal vervoer door Jobinder	-65 N
Diverse actualisaties	-11 N
Actualisering bijdrage salariskosten WM	-17 N
<u>Overige (beleids)relevante ontwikkelingen (na Kadernota)</u>	
Actualisatie kapitaallasten	116 V
Actualisatie bijdrage werkmaatschappij	5 V
Totaal	46 V

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Referentiejaar
% Voortijdige schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	2,2	%	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Absoluut verzuim	0,0	aantal	(2020)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Relatief verzuim	48,0	aantal	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

Verbonden partijen

5. Sport, cultuur en recreatie

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Sport en cultuur leveren een bijdrage aan de persoonlijke ontplooiing en ontwikkeling van onze inwoners. Het vergroot de sociale samenhang en deelname aan de samenleving en draagt bij aan een goed leef- en woonklimaat. Sport en cultuur bevorderen de gezondheid en het welzijn van jong en oud. Achtkarspelen vindt het van belang dat er voldoende voorzieningen zijn, die toegankelijk zijn voor iedereen.

Meertaligheid bevordert het lerend vermogen en het zelfvertrouwen van het individu en de gemeenschap. Meertaligheid in Fryslân beschouwt Achtkarspelen als een verrijking en wil de gemeente stimuleren.

Recreatie en toerisme leveren een belangrijke bijdrage aan de leefbaarheid en vitaliteit van de gemeente. Recreatie en toerisme worden verder ontwikkeld, waarbij het landschap van de Noardlike Fryske Wâlden een belangrijke trekker is.

Uitwerking Kadernota 2025-2028

In de Kadernota 2025-2028 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kadernota zoals die op 11 juli 2024 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Bij renovaties sportaccommodaties totaal aantal voorzieningen in dorp meenemen

De aangenomen motie O2-M1 betrekken wij bij het nog te actualiseren beleid buitensport.

[Kadernota nr. M O2-M1]

Provinciale verordening bestrijding Jakobskruiskruid naleven

Met de inspanningen die we nu doen (pleksgewijs extra maaien en daarnaast met de inzet van de al eerder door de raad beschikbaar gestelde middelen ook het handmatig uittrekken) voldoen we aan de verordening. Bij de Provinsje en de FUMO is nagegaan of wij met het nemen van de maatregelen inderdaad aan de verordening voldoen en dit is door hen bevestigd.

[Kadernota nr. M O1-M3]

Sportbeleid

Achtkarspelen is een sportgemeente. Het uitgangspunt is dat in ieder dorp een sportvoorziening is. We proberen de sportclubs zoveel mogelijk te faciliteren. Het is echter niet meer mogelijk om onbeperkt te investeren in sportfaciliteiten. Bij terugloop van het aantal gebruikers moet nadrukkelijk gekeken worden naar het delen van voorzieningen.

Daarom gaan we in 2025 aan de slag met het beleid ten aanzien van de buitensport. We gaan het bestaande beleid herijken waarbij we o.a. rekening houden met input vanuit de verenigingen, ontwikkelingen in de laatste jaren en de financiële positie van de gemeente.

[Kadernota nr. 05.01]

Viering 80 jaar vrijheid

In 2025 wordt landelijk en provinciaal 80 jaar vrijheid gevierd. Om plaatselijke activiteiten mogelijk te maken in het kader van deze viering wordt voorgesteld om hiervoor eenmalig een bedrag van € 5.000 beschikbaar te stellen. Dit is een incidentele uitgave en komt volgens bestendige gedragslijn ten laste van de algemene reserve.

[Kadernota nr. 05.02]

Overige ontwikkelingen

Actualiseren begroting sportaccommodaties

De begroting van de sportaccommodaties, bestaande uit sporthallen, gymnastieklokalen en buitensport, is aangepast. Hierbij is de realisatie over de afgelopen jaren de basis geweest. De uitkomst hiervan is dat de inkomsten met € 27.000 moeten worden verlaagd. Het betreft met name lagere huuropbrengsten van gymnastieklokalen en sporthallen en minder doorberekende kosten voor nutsvoorzieningen.

De uitgaven worden naar verwachting € 58.000 hoger, dat heeft met name betrekking op kostenstijgingen van het (specialistische) onderhoud van de sportvelden en de vervanging van inventaris van de gymnastieklokalen en sporthallen.

De meerkosten (van de uitgaven) worden verrekend met de bestaande stelpost voor loon- en prijsontwikkelingen en hebben daarmee geen effect op het begrotingsaldo.

De lagere inkomsten hebben daarentegen wel een effect op het begrotingsaldo.

Actualisatie kosten energie

Voor de begroting zijn de kosten voor energie op basis van het verwachte verbruik en de verwachte prijzen voor alle gebouwen opnieuw in beeld gebracht. In deze begroting wordt een voordelige afwijking van € 34.000 zichtbaar ten opzichte van de begroting van het vorig jaar. Deze daling wordt voornamelijk veroorzaakt doordat de kosten voor gas en elektriciteit de afgelopen jaren zijn gedaald en een daling in het verbruik door de uitgevoerde duurzaamheidsmaatregelen op binnensportgebouwen.

Actualisatie budgetten groen onderhoud

De realisatie van het afgelopen jaar (2023) laat zien dat de budgetten van het groenonderhoud onder druk staan. De inschatting (op basis van CBS) is dat de prijsstijgingen van de meerjarige onderhoudscontracten voor het groenonderhoud gemiddeld 5,2% bedraagt. Dit zorgt ervoor dat de budgetten voor het groenonderhoud ontoereikend zijn en met € 66.000 zijn gestegen in de primitieve begroting 2025 ten opzichte van de primitieve begroting 2024.

De Kruidhof

Door de intensivering van de samenwerking met zowel de MOA als met de gebiedsteams, kan er nog beter worden gezorgd dat personen op de juiste (re-integratie) plek terechtkomen; op de plek waar de kans op ontwikkeling en doorstroom het grootst is.

In 2025 zullen we nog meer mogelijkheden onderzoeken in deze samenwerking.

Combinatiefuncties 2025 e.v.

Sinds 2008 kunnen gemeenten via enkele opeenvolgende regelingen met cofinanciering van het Rijk functionarissen inzetten die sport of cultuur verbinden met andere domeinen, zoals onderwijs, zorg, welzijn of het bedrijfsleven. Het doel van deze landelijke regelingen is Nederlanders te motiveren voor deelname aan sport en/of cultuur. De Brede Regeling Combinatiefuncties (BRC) verving per 1 januari 2019 de eraan voorafgaande Brede Impuls Combinatiefuncties. Het kabinet wil er mede via de regeling aan bijdragen dat iedereen een leven lang met plezier kan sporten en bewegen en toegang heeft tot cultuur. Sinds 2023 zijn het Sportakkoord II, de Brede Regeling Combinatiefuncties (BRC) en het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) ondergebracht in één brede specifieke uitkering: de Brede SPUK-regeling.

Tot op heden vult de gemeente Achtkarspelen dit grotendeels met tijdelijke functies omdat hiervoor geen 'structurele' middelen vanuit het Rijk beschikbaar worden gesteld.

Financieel

(x € 1.000)	begroting			meerjarenperspectief		
	2024	2025	verschil	2026	2027	2028
Lasten	7.752	8.063	- 311	8.073	8.074	8.069
Baten	1.291	1.256	- 35	1.254	1.253	1.231
Saldo	- 6.462	- 6.807	- 346	- 6.819	- 6.821	- 6.838

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2024 en 2025 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
<u>Kadernota 2025-2028</u>	
<i>Nieuw beleid</i>	
Viering 80 jaar vrijheid	-5 N
<i>Bestaand beleid</i>	
Invulling ombuiging gebiedsteams SD	18 V
Actualiseren begroting sportaccommodaties	-87 N
Actualiseren kosten energie	34 V
<i>Ontwikkeling lonen, prijzen en accressen</i>	
Indexering voorziening renovatie kunstgrasvelden	-3 N
Actualiseren budgetten groen	-66 N
Diverse actualisaties	-57 N
<u>Overige (beleids)relevante ontwikkelingen (na Kadernota)</u>	
Actualisatie personeelslasten	-216 N
Actualisatie kapitaallasten	16 V
Aanpassen onderhoudsplanning gemeentelijke gebouwen	-8 N
Diversen	28 V
Totaal	-346 N

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Referentiejaar
% Niet-sporters	56,9	%	(2022)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen binnen dit programma zijn:

Gemeenschappelijke regeling

Recreatieschap Marrekrite

Stichting / Vereniging

Stichting Sportcentrum 8kspelen

6. Sociaal domein

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Dit programma is gericht op het uitvoeren van de wettelijke verantwoordelijkheid die de gemeente heeft op het terrein van jeugdzorg, maatschappelijke ondersteuning en participatie. In de praktijk betekent dit dat het Sociaal Domein een veelheid aan thema's en onderwerpen beslaat waar onze inwoners dagelijks mee te maken hebben. Er is nauwe verwevenheid met onderwerpen uit andere programma's, zoals onderwijs, sport, cultuur, welzijn en gezondheid.

Ook het onderwerp Nieuwkomers is belegd binnen het Sociaal Domein. Daarnaast is er overlap met het fysieke domein, bijvoorbeeld op het gebied van wonen, leefbaarheid en voorzieningen.

Regie

Wij willen dat inwoners zelf de regie hebben bij hun zorgvraag. Wij zetten ons ervoor in dat mensen zorg en ondersteuning ontvangen die past bij hun behoefte en mogelijkheden. Wij stellen daarbij de mens centraal en werken integraal en vanuit het principe één gezin – één plan – één contactpersoon.

Beleid

In april 2019 hebben de gemeenteraden van Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel het beleidskader Sociaal Domein vastgesteld. Hierin zijn de strategische doelstellingen en uitgangspunten benoemd. Daarnaast zijn er diverse financiële maatregelen benoemd om een sluitende begroting voor het Sociaal Domein te realiseren. De maatregelen zijn nog altijd actueel. De uitdaging om de uitgaven beheersbaar te houden blijft onveranderd groot.

Belangrijke pijlers in het beleid zijn het versterken van de sociale basis, het aanscherpen (kostenbewust, methodisch en uniform werken) van de werkwijze van onze medewerkers en het herinrichten van de inkoop van zorg en ondersteuning in het Sociaal Domein. Met het oog op de aanstaande ontvlechting zullen diverse beleidskeuzes worden herzien en opnieuw worden geformuleerd maar dan nu voor de afzonderlijke gemeenten.

Uitwerking Kadernota 2025-2028

In de Kadernota 2025-2028 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kadernota zoals die op 11 juli 2024 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Jeugd

Hervormingsagenda Jeugd

Het rijk hoopt met de hervormingsagenda Jeugd lastenverlichting te realiseren waardoor gemeenten minder middelen toebedeeld krijgen. In Friesland zijn wij al met een aantal onderwerpen uit de hervormingsagenda bezig, waaronder de regiovisie en gezamenlijke inkoop, maar tot nu toe zien wij de lastenverlichting niet terug. In 2025 zetten wij ons hier verder op in.

Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming

In opdracht van de VNG en de ministeries van Justitie en Veiligheid en Volksgezondheid, Welzijn en Sport is "Het toekomstscenario kind- en gezinsbescherming" opgesteld. Het doel is om het gezin samen met professionele ondersteuning te laten werken aan het verbeteren van de thuissituatie. De gemeenten behouden de huidige verantwoordelijkheden in de zorg en ondersteuning aan inwoner.

Op dit moment is nog niet duidelijk of de aansturing, centraal, decentraal of lokaal wordt. Dit zal mogelijk in 2025 bekend worden.

Inkoop Jeugdzorg

De contracten voor de specialistische jeugdhulp zijn op 1 januari 2024 ingegaan. Tijdens de implementatie zijn er veel vragen ontstaan die een nader onderzoek vragen. Er is een onafhankelijk bureau ingeschakeld die onderzoek verricht. De gevolgen hiervan zijn nog niet inzichtelijk. Daarnaast zal voor een aantal percelen een doorontwikkeling moeten plaatsvinden. Het administratief verzorgen van de nieuwe inkoop doet een groot beroep op onze personele inzet. Dat zit onder meer op inzet van beleid, inkoop, kwaliteit, maar ook back-office en de financieel adviseurs.

[Kadernota nr. 06.02]

Participatiewet

Het aantal uitkeringen dat de gemeente verstrekt geeft al enige tijd een daling te zien, waarschijnlijk als gevolg van hoge werkgelegenheid en grote personeelskrapte.

Desondanks zijn het de meest kansrijke op de arbeidsmarkt die hiervan profiteren en houdt de gemeente de zorg voor een substantieel deel van het bestand.

Ook het beroep op minimavoorzieningen en schulddienstverlening daalt al enige tijd eerder dan dat het stijgt, maar er moet wel worden vastgesteld dat de complexiteit van de individuele cases steeds verder toeneemt. Op dit moment worden, mede naar aanleiding van het Rekenkameronderzoek, acties ondernomen om de bekendheid met de mogelijkheden voor hulp en ondersteuning bij de inwoners te vergroten. Mogelijk dat dit in 2025 een toename van het aantal hulpvragen tot gevolg heeft.

Ten aanzien van re-integratie en participatie probeert de gemeente, binnen de mogelijkheden, voor eenieder die daartoe in staat is, (al dan niet gesubsidieerd) werk, dan wel een andere nuttige dagbesteding te realiseren.

Een ontwikkeling in de regionale samenwerking van Fryslân Werkt op het gebied van arbeidsmarktdienstverlening die hier genoemd kan worden; is het Werkcentrum als één gezamenlijk regionaal loket. Een brede doelgroep van werkzoekenden, werkenden en werkgevers kan bij het Werkcentrum terecht voor vragen over werk, scholing en personeelsvraagstukken. De vormgeving hiervan krijgt in 2025 zijn beslag.

[Kadernota nr. 06.01]

Sociale basis

De huidige subsidieregeling sociale basis loopt per 2027 af. In 2025 wordt een evaluatie gedaan van de visie en de subsidieregeling. De uitkomsten van deze evaluatie vormen de input voor het vervolg en zullen aan het college worden voorgelegd.

Met de landelijke regelingen Integraal Zorgakkoord en Gezond en Actief Leven Akkoord hebben we als gemeente extra ruimte voor het versterken van de sociale basis in brede zin. De GALA- middelen worden deels ingezet via een nog te publiceren subsidieregeling. De regelingen lopen tot en met 2026. Vanwege de tijdelijkheid van de regelingen zetten we in op nieuwe en bestaande initiatieven met een duurzaam effect.

Een derde landelijke regeling die samenhangt met het Gezond en Actief Leven Akkoord en het Integraal Zorgakkoord is Wonen, Zorg en Welzijn. Het betreft hier een verplichting om een visie te ontwikkelen in het kader van de Omgevingswet. De regeling valt deels onder het sociaal domein en deels onder ruimte. De ontwikkeling van de visie en de bijbehorende uitvoeringsagenda wordt in ANNO-verband opgepakt (gemeenten Achtkarspelen, Tytsjerksteradiel, Dantumadeel en NoardEast Fryslân).

[Kadernota nr. 06.04]

WMO

Voor 2026 staat de (her)invoering van het abonnementstarief gepland en mogelijk de doordecentralisatie van beschermd wonen. Dit betekent dat op termijn de Verordening moet worden aangepast en dat er een begin moet worden gemaakt met een nieuwe inkoop.

Verder vragen landelijke en lokale demografische ontwikkelingen om een integrale aanpak voor de WoonZorgWelzijn-opgave. We moeten samen met de verschillende betrokken partijen een ontwikkelrichting voor de komende jaren bepalen.

Ontwikkelingen tarieven maatwerkvoorzieningen

De tarieven voor de maatwerkvoorzieningen (Jeugd, Wmo en Participatie) worden jaarlijks geïndexeerd. Uitgangspunt hierbij is het door de Nederlandse Zorgautoriteit gehanteerde prijsindexcijfer. Zij maken gebruik van de Overheidsbijdrage in de Arbeidskostenontwikkeling (OVA).

Deze is (voorlopig) voor 2025 vastgesteld op 4,18%.

[Kadernota nr. 06.03]

Overige ontwikkelingen

Begrotingen voorgaande jaren:

In de verklaring van de (cijfermatige) verschillen tussen de begroting 2025 en 2024 komen afwijkingen voor die betrekking hebben op onderwerpen die al in eerdere begrotingen zijn opgenomen. Voorbeeld hiervan is een incidentele uitgave die aangevraagd is in een voorgaande begroting en vanaf 2025 geen financieel effect meer heeft. In dit voorbeeld zorgt dit voor een positief effect op het begrotingssaldo van 2025. In de volgende paragraaf 'Verklaring verschillen' worden deze onderwerpen gepresenteerd onder bestaand beleid begrotingen voorgaande jaren.

Kostenontwikkeling jeugdzorg

Voor de begroting 2022 is de raming voor de maatwerkvoorzieningen geactualiseerd. Hierbij is rekening gehouden met de ontwikkeling op landelijk niveau, afgesproken ombuigingen, historische gegevens en de prognose voor de toekomst. In de begroting van 2025 zijn deze kosten € 100.000 lager dan de begroting 2024. Hierdoor is er sprake van een voordeel van € 100.000.

Inzet POK-middelen

Het Rijk heeft middelen beschikbaar gesteld om de dienstverlening aan mensen in kwetsbare posities te versterken. De middelen komen naar aanleiding van de uitkomsten van het onderzoek door de Parlementaire Ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslagen (POK). In de meicirculaire 2023 is er geld beschikbaar gesteld voor versterking ondersteuning wijkteams. Deze middelen worden in eerste instantie gereserveerd binnen programma 0. Zodra bekend is hoe de middelen worden besteed, worden de middelen overgebracht naar de desbetreffende taakvelden. In de primitieve begroting 2024 is € 108.000 overgeheveld van programma 0 naar programma 6. Doordat er € 45.000 te veel is meegenomen naar programma 6, is dit hersteld in de primitieve begroting van 2025. Hierdoor is er een voordeel van € 45.000 zichtbaar.

Herbranda Buitenpost

Het voormalig verzorgingstehuis Herbranda doet dienst als tijdelijke huisvesting van statushouders. In de raadsvergadering van december 2023 is al besloten tot het beschikbaar stellen van een verbouwkrediet ten behoeve van de aanpassing van Herbranda. Ook heeft de raad besloten om de daaruit voortvloeiende exploitatielasten en baten op te nemen in de begroting 2024 en meerjarenramingen. Voor het jaar 2025 en verder is er sprake van een nadeel voor de begroting van € 126.000. Dit nadeel komt ten laste van het begrotingssaldo.

Uitvoering taken Zorg en Veiligheid

Sinds 2024 worden de taken die liggen op het snijvlak van zorg en veiligheid op een andere manier uitgevoerd. Op deze manier worden de belanghebbenden en de directe omgeving beter bediend in geval van voorkomende problematiek op het gebied van zorg en veiligheid. In de raadsvergadering van april 2024 is al besloten tot het beschikbaar stellen van een structureel budget vanaf 2025. De kosten hiervoor bedragen € 107.000. De dekking van deze kosten vindt plaats door de middelen vanuit het Hoofdlijnenakkoord GGZ. Deze middelen werden tot en met 2024 via de centrumgemeente Leeuwarden ontvangen. In de meicirculaire 2024 is besloten dat met ingang van 2025 deze middelen binnen de Algemene Uitkering als onderdeel van de uitkering Beschermd Wonen worden overgeheveld van de centrumgemeente naar de individuele gemeenten. Daarom komen deze middelen weer terug in de mutatie van het gemeentefonds.

Invulling ombuiging gebiedsteams Sociaal Domein

Vanaf de begroting 2024 is een reductie in het formatieplan van het Sociaal Domein afgesproken. In totaal betrof dit een taakstellende ombuiging van € 414.000 voor gemeente Achtkarspelen. Door het opheffen van flexibele personeelsbudgetten binnen het Sociaal Domein in de Werkmaatschappij is er in 2024 € 213.000 al bezuinigd. Hierdoor was al 50% van de bestaande ombuiging behaald.

De bezuiniging van het resterende deel wordt voornamelijk bereikt door in de Werkmaatschappij de formatie programmamanager en teamcoach te reduceren. Deze bezuiniging betreft een verschuiving tussen taakvelden. Hierdoor is in de analyse van programma 6 € 100.000 nadeel zichtbaar. Dit wordt in programma 0, 4 en 5 rechtgetrokken. Per saldo heeft dit geen effect op het begrotingssaldo.

Herziening WMO-budgetten

Uit de analyse van de kosten van de WMO-budgetten blijkt dat er de afgelopen jaren op de WMO-budgetten voornamelijk overschotten zijn gerapporteerd. Hierdoor is besloten om de begroting beter op de realisatie aan te laten sluiten. Hierdoor kan er voor de jaren 2025 en verder een structurele besparing worden gerealiseerd. Voor 2025 betekent dit een positief voordeel van € 458.000. Dit is op basis van de huidige inzichten. Zodra meer bekend is over de eventuele (her)invoering van het abonnementstarief en mogelijk ook de doordecentralisatie van beschermd wonen, worden de budgetten herzien.

Kosten dienstverleningsovereenkomsten met Caparis N.V.

Elk jaar vindt een actualisering plaats van de raming van de kosten voor de dienstverleningsovereenkomsten die worden afgesloten met Caparis N.V. Dit is nodig als gevolg van de jaarlijkse verandering in aantal cliënten en prijs. In het meerjarenperspectief wordt bij de raming van de kosten voor deze dienstverleningsovereenkomsten rekening gehouden met een dalend verloop in het aantal cliënten tegen lopende prijzen. Hierdoor is er een positieve afwijking van € 212.000 zichtbaar in de begroting van 2025 ten opzichte van de primitieve begroting van 2024.

Stijging bedrijfsvoeringskosten SDF

De bijdrage aan SDF laat een stijging in 2025 zien ten opzichte van de primitieve begroting 2024 van € 83.000. SDF verzorgt het contractmanagement met de gecontracteerde jeugdhulpaanbieders namens alle Friese gemeenten. Voor de onderdelen instandhouding, dienstverlening, zorgadministratie jeugd, Foar Fryske Bern en aanpak mensenhandel wordt jaarlijks een bijdrage gefactureerd aan de 18 Friese gemeenten. In de begroting 2025 van de gemeente Leeuwarden staat de lastenverdeling per gemeente begroot. Dit is hoger dan het bedrag dat de gemeente hiervoor begroot heeft. Het verschil heeft betrekking op loon- en prijsstijgingen. De toename van de bijdrage aan SDF wordt ten laste gebracht van de stelpost LPO.

Actualisering kosten crisishulp jeugd

Sociaal Domein Fryslân (SDF) verzorgt het contractmanagement met de gecontracteerde jeugdhulpaanbieders namens alle Friese gemeenten. De kosten voor crisishulp dienen geactualiseerd te worden op basis van de realisatie 2023 en de verwachte kosten voor 2024 zowel op basis van prijs- als hoeveelheidsontwikkelingen. Hierdoor vindt er een stijging van de kosten plaats van € 87.000. Dit leidt ertoe dat er een nadelige afwijking van € 87.000 zichtbaar is in de begroting van 2025 ten opzichte van de begroting van 2024.

Indexaties budgetten jeugd

De afwijking van de budgetten jeugd in de begroting van 2025 ten opzichte van 2024 voor een bedrag van € 405.000 wordt veroorzaakt door de jaarlijkse indexering. Uitgangspunt van deze indexering is het door de Nederlandse Zorgautoriteit gehanteerde prijsindexcijfer. Zij maken gebruik van de Overheidsbijdrage in de Arbeidskostenontwikkeling (OVA). Deze is voor 2025 (voorlopig) vastgesteld op 4,18%.

Indexatie maatwerkvoorzieningen WMO

De afwijking van de budgetten maatwerkvoorzieningen WMO in de begroting van 2025 ten opzichte van 2024 voor een bedrag van € 424.000 wordt veroorzaakt door de jaarlijkse indexering. Uitgangspunt van deze indexering is het door de Nederlandse Zorgautoriteit gehanteerde prijsindexcijfer. Zij maken gebruik van de Overheidsbijdrage in de Arbeidskostenontwikkeling (OVA). Deze is voor 2025 (voorlopig) vastgesteld op 4,18%.

Prijsontwikkeling regionaal vervoer door Jobinder

In de raadsvergadering van 20 juni 2024 heeft de raad besloten om de prijsontwikkeling van het regionaal vervoer door Jobinder te verwerken in de begroting 2025-2028. In 2025 is er sprake van een voordelige ontwikkeling in constante prijzen. Hierdoor is er een positieve afwijking van € 67.000 voor collectief WMO-vervoer zichtbaar in de begroting van 2025 ten opzichte van de primitieve begroting van 2024.

Actualisering bijdrage salariskosten WM

De personeelslasten in de begroting 2025 zijn in de Werkmaatschappij fors gestegen ten opzichte van het voorgaande jaar. Deze stijging wordt veroorzaakt door de nieuwe CAO van de gemeenten die een negatief financieel effect heeft op de begroting. Dit leidt ertoe dat de bijdrage aan de Werkmaatschappij wordt verhoogd. Dit leidt ertoe dat er een nadeel op de exploitatie komt van € 415.000.

Bijdrage loonkosten en overhead MOA

Elk jaar vindt een actualisering van de begroting van MOA plaats. Hierin zijn met elkaar afspraken gemaakt welke vertaald worden in de bijdrage die de gemeente verstrekt in de dekking van de loonkosten en de overhead van MOA. Als gevolg van de nieuwe CAO SW zijn de personeelskosten gestegen. Dit resulteert in een verhoging van de bijdrage van de gemeente aan MOA. Dit leidt ertoe dat er sprake is van een afwijking van € 82.000 nadelig in de begroting van 2025 ten opzichte van de primitieve begroting van 2024.

Actualisatie kapitaallasten:

In 2023 is nader onderzoek verricht naar de kapitaallasten. De afgelopen jaren heeft gedurende het begrotingsjaar steeds een bijstelling van de kapitaallasten plaatsgevonden doordat investeringen later worden uitgevoerd. Dit heeft ertoe geleid dat de planning van de realisatie van de kredieten is aangepast. Vervolgens heeft dit ook geleid tot een voordeel op de kapitaallasten in de begroting 2025 van € 15.000.

Actualisatie personeelslasten:

De personeelslasten in de begroting 2025 zijn met € 109.000 gestegen ten opzichte van het voorgaande jaar. Deze stijging wordt veroorzaakt door de nieuwe CAO van de gemeenten die een negatief financieel effect heeft op de begroting. Dit leidt ertoe dat er een nadeel op de exploitatie komt van € 109.000.

Financieel

(x € 1.000)	begroting			meerjarenperspectief		
	2024	2025	verschil	2026	2027	2028
Lasten	47.358	48.661	- 1.303	48.570	48.398	48.390
Baten	11.616	12.055	439	12.042	12.044	12.045
Saldo	- 35.742	- 36.606	- 864	- 36.528	- 36.355	- 36.345

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2024 en 2025 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
<u>Kadernota 2025-2028</u>	
<i>Bestaand beleid</i>	
Begroting Herbranda Buitenpost	-126 N
Uitvoering taken Zorg en Veiligheid	107 V
Invulling ombuiging gebiedsteams SD	-100 N
Herziening WMO-budgetten	458 V
Kosten dienstverleningsovereenkomsten met Caparis N.V.	212 V
Project sociale kaart	-8 N
Actualiseren kosten energie	-29 N
<i>Gemeentefonds</i>	
Kadernota 2025-2028; Uitvoering taken zorg en veiligheid door gebiedsteams	-107 N
<i>Begroting voorgaande jaren</i>	
Kostenontwikkeling Jeugdzorg	100 V
KN 2024-2027; Gebiedsteam-zorg in de school (GIS); 04.02	126 V
GF; Functionele verwerking gereserveerde taakmutaties 2024 - inzet POK-middelen	45 V
Diversen	12 V
<i>Ontwikkeling lonen, prijzen en accressen</i>	
Stijging bedrijfsvoeringskosten SDF	-83 N
Actualisering kosten crisishulp jeugd	-87 N
Indexaties budgetten jeugd	-405 N
Indexaties maatwerkvoorzieningen WMO	-424 N
Prijsontwikkeling regionaal vervoer door Jobinder	67 V
Actualisering bijdrage salariskosten WM	-415 N
Bijdrage loonkosten en overhead MOA	-82 N
Diverse actualisaties	-31 N
<u>Overige (beleids)relevante ontwikkelingen (na Kadernota)</u>	
Actualisatie personeelslasten	-109 N
Actualisatie kapitaallasten	15 V
Totaal	-864 N

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Referentiejaar
Achterstand onder jeugd - Kinderen in uitkeringsgezin	4,0	%	(2022)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Achterstand onder jeugd - Werkloze jongeren	2,0	%	(2022)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Banen	571,4	aantal	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Cliënten met een maatwerkarrangement	660,0	aantal	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Jongeren met delict voor rechter	1,0	%	(2022)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Jongeren met jeugdbescherming	1,1	%	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Jongeren met jeugdhulp	12,2	%	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Jongeren met jeugdreclassering	0,0	%	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Lopende re-integratievoorzieningen	549,1	aantal	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Netto arbeidsparticipatie	72,3	%	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Personen met een bijstandsuitkering	313,3	aantal	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen binnen dit programma zijn:

Centrumregeling

Sociaal Domein Fryslân

Gemeenschappelijke regeling

Sociale Werkvoorziening Fryslân

Gemeenschappelijke regeling (licht)

Mobiliteitsbureau Noordoost Fryslân

Stichting / Vereniging

Stichting MOA

7. Volksgezondheid en milieu

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Volksgezondheid

Begin 2022 is de nieuwe gezondheidsnota 'Tegearre sùn fiele' vastgesteld. Hierin staat beschreven op welke manier wij de gezondheid van inwoners de komende 6 jaar willen stimuleren. Dit willen we doen vanuit het gedachtegoed van positieve gezondheid. Samen met inwoners en organisaties dragen we bij aan bewustwording en een gezonde omgeving. We richten ons op factoren die de gezondheid beïnvloeden en gezondheidsverschillen verkleinen en bieden ruimte aan preventie en nieuwe, lokale, initiatieven.

Riolering

Het doel is om de gemeente op een adequate manier te ontdoen van afvalwater en wateroverlast te beperken. Dit gebeurt door uitvoering te geven aan het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP), onder andere door de aanleg van regenwaterstructuren. Achtkarspelen voldoet aan wettelijke zorgplichten zoals vastgelegd in de Wet Milieubeheer en de Waterwet. Hierbij is doelmatig beheer het streven: kwaliteit vergroten tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten. Verstening van tuinen en groen bij openbare gebouwen moet worden beperkt en ontmoedigd omdat dit een negatief effect op afwatering heeft.

Afval

Wij blijven inzetten op een verdere verbetering van het afvalscheidingspercentage en het terugdringen van het aantal kilo's huishoudelijk restafval. Hiervoor wordt ingezet op communicatie en facilitering om afval op juiste wijze te scheiden en aan te bieden. Het aantal deelstromen op milieustraat wordt verder uitgebreid.

Milieubeheer

Met de komst van de Omgevingswet, die uiteindelijk per 1 januari 2024 in werking is getreden, is er voor de milieutaken veel veranderd. Er komt ruimte om binnen een bepaalde bandbreedte af te wijken van de huidige milieuregels en er wordt ingezet op nieuwe instrumenten. Een grote uitdaging - waarbij extra inspanning moet worden geleverd - ligt bij de onderwerpen 'externe veiligheid' en 'geluid'. Voor externe veiligheid wordt een switch gemaakt van risicocontouren naar aandachtsgebieden, en voor geluid wordt de Basisgeluidsemisatie (BGE) geïntroduceerd.

Stikstof

Wij verwachten dat het stikstofdossier zowel ook in 2025 en de jaren daarna een blijvende invloed zal hebben op onze werkzaamheden. De ontwikkelingen blijven we nauwlettend volgen

Duurzaamheid

In 2021 zijn zowel de Duurzaamheidsagenda als de Transitie Visie Warmte vastgesteld. De komende jaren zal de uitvoering hiervan een groot beroep doen op de gemeente, haar inwoners en de bedrijven en instellingen.

Uitwerking Kadernota 2025-2028

In de Kadernota 2025-2028 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kadernota zoals die op 11 juli 2024 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Duurzaamheid

De komende jaren wordt de uitvoering van onze Duurzaamheidsagenda en de daaraan gekoppelde Transitievisie Warmte verder geïntensiveerd. Wij hebben hiertoe van het Rijk de benodigde financiële middelen toegekend gekregen, de zogenaamde CDOKE-middelen: Capaciteit Decentrale Overheden voor Klimaat- en Energiebeleid. Deze middelen mogen uitsluitend gebruikt worden voor apparaatskosten voor de uitvoering van klimaat- en energiedoelen en zijn vooralsnog toegekend voor een periode van drie jaar (2023-2025).

[Kadernota nr. 07.01]

Problematiek glyfosaat/ roundup onder de aandacht brengen

Het voeren van een campagne over, van, voor bewustwording van de risico's van het gebruik van glyfosaat kost de nodige inzet en geld. Het gaat namelijk om een gedragsverandering. Een campagne van 3 tot 6 maanden gericht op gedragsverandering kost ongeveer 3 maanden aan voorbereiding (analyse, strategie en ontwikkeling) en kost minimaal € 5.000.

[Kadernota nr. M O1-M1]

Overige ontwikkelingen

Afvalstoffenheffing en Rioolheffing

Voor een nadere toelichting op de afvalstoffenheffing en rioolheffing verwijzen wij naar de paragraaf Lokale Heffingen.

Bijdrage Veiligheidsregio Fryslân:

De bijdrage aan de veiligheidsregio laat een stijging in 2025 zien ten opzichte van de primitieve begroting 2024 van € 176.000. In de raadsvergadering van januari 2024 is al besloten over de verhoging van de bijdrage naar aanleiding van de Kadernota. In de raadsvergadering van mei 2024 is door de raad besloten om de toename van de bijdrage aan de veiligheidsregio voor de autonome ontwikkelbehoedzaamheidsbufferingen mee te nemen in de begroting 2025 en deze ten laste te brengen van de stelpost LPO.

De totale bijdrage aan de VRF bedraagt € 3.579.000. Deze bijdrage heeft betrekking op de onderdelen:

- Gezondheid (PR08)	€ 1.465.000
- Crisisbeheersing (PR01)	€ 168.000
- Brandweer (PR01)	€ 1.946.000

Bijdrage FUMO

Op basis van de begroting 2025 van de FUMO is de bijdrage aangepast. De totale bijdrage aan de FUMO bedraagt over 2025 € 617.000. Ten opzichte van de primitieve begroting 2024 betekent dit een verlaging van € 46.000. Deze daling wordt voornamelijk veroorzaakt doordat er in 2024 incidenteel een ophoging van de bijdrage was als gevolg van de implementatie van de Omgevingswet.

Financieel

(x € 1.000)	begroting			meerjarenperspectief		
	2024	2025	verschil	2026	2027	2028
Lasten	8.027	9.868	- 1.841	9.480	8.813	8.869
Baten	7.065	8.724	1.659	8.332	7.601	7.601
Saldo	- 961	- 1.143	- 182	- 1.149	- 1.212	- 1.267

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2024 en 2025 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
<u>Kadernota 2025-2028</u>	
<i>Ontwikkeling lonen, prijzen en accressen</i>	
Actualisatie afval	18 V
Actualisatie riolering	46 V
Bijdrage VRF	-176 N
Bijdrage FUMO	43 V
<u>Overige (beleids)relevante ontwikkelingen (na Kadernota)</u>	
Actualisatie personeelslasten	-60 N
Actualisatie kapitaallasten	-46 N
Diversen	-7 N
Totaal	-182 N

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Referentiejaar
Hernieuwbare elektriciteit	30,4	%	(2022)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Omvang huishoudelijk restafval	206,0	kg	(2022)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen binnen dit programma zijn:

Gemeenschappelijke regeling

FUMO (Fryske Utfieringsorganisaasje Miljeu en Omjouwing)

Vennootschap / Coöperatie

Afvalsturing Friesland N.V. (handelsnaam Omrin)

N.V. Fryslân Miljeu (handelsnaam Omrin)

8. Volkshuisvesting, RO en stedelijke vernieuwing

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

De inwerkingtreding van de Omgevingswet is een feit. De regels voor de omgeving waar we wonen, werken en recreëren zijn in deze wet samengevoegd en vereenvoudigd. Het biedt meer ruimte voor maatwerk en initiatief en moet tot betere en snellere besluitvorming leiden.

Ook in 2025 werken we verder aan de implementatie van de Omgevingswet in onze ontvlochten organisatie.

Uitwerking Kadernota 2025-2028

In de Kadernota 2025-2028 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kadernota zoals die op 11 juli 2024 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Omgevingswet

Op 1 januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden. De Omgevingswet bracht en brengt een omvangrijke transitieopgave met zich mee. Deze complexe implementatie loopt nog door tot 2032. Voor 1 januari 2032 dient namelijk het tijdelijk deel van het omgevingsplan en andere regels over de fysieke leefomgeving omgezet te zijn in één nieuw omgevingsplan. We ontwikkelen een transitieplan waarin we de benodigde stappen en onderwerpen benoemen, die belangrijk zijn om tot dit integrale omgevingsplan te komen. Ook richten we ons op het inbedden van de beleidscyclus van de Omgevingswet. Verder staan de komende jaren in het teken van doorontwikkeling en het opdoen van kennis en ervaring in de praktijk. Daarbij werken we continu aan het optimaliseren van onze systemen, informatievoorzieningen, werkprocessen en dienstverlening.

[Kadernota nr. 08.01]

Wonen

Vanuit het Rijk wordt er onder meer, via de Nationale Woon- en Bouwagenda, de komende jaren extra ingezet om het aantal nieuwe woningen te vergroten met het oog op de vraag vanuit de samenleving. De minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke ordening, voorheen ondergebracht bij Binnenlandse zaken, benadrukt in de Nationale Woon- en Bouwagenda met name de bouw van betaalbare woningen welke een substantieel bestandsdeel vormen van deze agenda. Speciale aandacht hierbij is er voor het toegankelijk houden voor de woningmarkt voor met name starters op de woningmarkt. In april 2023 hebben we tezamen met de andere ANNO-gemeenten met het rijk en de provincie een regionale Woondeal afgesloten. Deze wordt eind 2024/begin 2025 herijkt door onder andere een hogere behoefte aan woningen. Onze Woonvisie loopt hiermee nog goed in de pas. Op dit moment zitten er voldoende plannen in de pijplijn. Concreet zijn er plannen voor Acht oan de Diken en het AVEK-terrein. We handhaven de lijn om oog te houden voor toevoeging van betaalbare huur- en koopwoningen en voor het stimuleren van doorstroming. Hierbij is aandacht voor spreiding over de gemeente om de leefbaarheid van de dorpen te verhogen.

In 2023 is gestart met de voorbereidingen op een woon-zorgvisie, die richtinggevend wordt voor het programma voor specifieke doelgroepen. In 2024 wordt deze vastgesteld, waarna er een uitvoeringsagenda opgesteld gaat worden. Dat willen we parallel laten lopen met het opstellen van een Volkshuisvestingsprogramma, dat als opvolger gaat gelden van de Woonvisie en voor 1 januari 2026 vastgesteld moet zijn. Op deze wijze wordt er een gecoördineerd programma opgesteld voor alle doelgroepen.

[Kadernota nr. 08.02]

Overige ontwikkelingen

Ontwikkeling personeelslasten

De personeelslasten in de begroting 2025 zijn met € 111.000 gestegen ten opzichte van het voorgaande jaar. Deze stijging wordt veroorzaakt door de nieuwe CAO van de gemeenten die een negatief financieel effect heeft op de begroting. Het negatieve effect wordt enigszins gedempt doordat bepaalde personeelskosten als onderdeel van de GREX geactiveerd kunnen worden. In de begroting 2025 is hier cijfermatig geen rekening mee gehouden. Voor een verdere toelichting wordt verwezen naar de paragraaf grondbeleid.

Financieel

(x € 1.000)	begroting			meerjarenperspectief		
	2024	2025	verschil	2026	2027	2028
Lasten	2.693	2.791	- 99	2.719	2.719	2.719
Baten	782	782	-	782	782	782
Saldo	- 1.911	- 2.010	- 99	- 1.937	- 1.937	- 1.937

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2024 en 2025 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
<u>Overige (beleids)relevante ontwikkelingen (na Kadernota)</u>	
Actualisatie personeelslasten	-111 N
Actualisatie bijdrage Werkmaatschappij	3 V
Diversen	9 V
Totaal	-99 N

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Referentiejaar
Demografische druk	80,3	%	(2024)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden	886,0	euro	(2024)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	991,0	euro	(2024)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Gemiddelde WOZ-waarde	271,0	euro	(2024)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Nieuw gebouwde woningen	6,3	aantal	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen binnen dit programma zijn:

Gemeenschappelijke regeling

Welstandscommissie Hûs en Hiem

Overhead

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

We willen een zo efficiënt en effectief mogelijke bedrijfsvoering, die past bij tegenwoordige ontwikkelingen. Met een focus gericht op de (middel)lange termijn, waardoor de programma's kunnen worden uitgevoerd en de maatschappelijke doelstellingen daarbinnen kunnen worden gerealiseerd. En een, binnen de beschikbaar gestelde middelen, zo optimaal mogelijke dienstverlening aan de burgers met een zo efficiënt mogelijke ondersteuning van het bestuur.

Uitwerking Kadernota 2025-2028

In de Kadernota 2025-2028 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kadernota zoals die op 11 juli 2024 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Bedrijfsvoeringsorganisatie ICT

De keuze voor ontvlechting brengt met zich mee, dat we voor meerkosten van ICT komen te staan. Bij de calculatie van de gevolgen van de ontvlechting voor de ICT-budgetten is op basis van het advies van Lysias al globaal gecalculeerd dat we rekening moeten houden met een structurele uitzetting van anderhalf keer het huidige budget (per gemeente). De werkzaamheden rondom de ontvlechting van de ICT-omgeving zijn nog in volle gang, maar nog niet afgerond.

In de begroting is het laatst bekende effect op de bijdrage aan de BVO-ICT verwerkt. Deze reeks komt neer op de volgend reeks bedragen 2025 t/m 2028; € 506.000, € 601.000, € 638.000 en € 673.000.

[Kadernota nr. 00.04.00]

Financieel

(x € 1.000)	begroting			meerjarenperspectief		
	2024	2025	verschil	2026	2027	2028
Lasten	12.085	13.140	- 1.056	13.491	13.521	13.571
Baten	167	175	8	175	175	175
Saldo	- 11.918	- 12.966	- 1.048	- 13.316	- 13.346	- 13.396

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2024 en 2025 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
<u>Kadernota 2025-2028</u>	
<i>Nieuw beleid</i>	
<i>Koersvertaling</i>	
Verhoging aantal fte's en indexaties t.o.v. koersvertaling	524 N
Meerkosten BVO-ICT	506 N
<i>Bestaand beleid</i>	
<i>Ontwikkeling lonen, prijzen en accressen</i>	
Indexaties	49 N
<u>Overige (beleids)relevante ontwikkelingen (na Kadernota)</u>	
Diversen	67 V
Totaal	1.048 N

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Referentiejaar
Overhead	12,7	%	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

3.2 Paragrafen

3.2.1 Lokale heffingen

Inleiding

Deze paragraaf geeft een overzicht van de diverse lokale heffingen en belastingen op hoofdlijnen. Hiermee ontstaat inzicht in de lokale lastendruk. Dit is van belang voor de integrale afweging tussen aan de ene kant beleid en aan de andere kant de inkomsten. Ook laten we zien welk beleid de gemeente in het begrotingsjaar zal voeren ten aanzien van de lokale heffingen en de kwijtschelding hiervan.

De lokale heffingen vormen een belangrijke inkomstenbron voor de gemeente. De heffingen worden voor het grootste deel opgebracht door burgers.

Algemeen

De uitgangspunten van ons legesbeleid worden expliciet opgenomen in deze paragraaf. Door het eenduidig opnemen van informatie over tarieven en heffingen in de verschillende jaarstukken en het daarbij verstrekken van inzicht in de mate van kostendekkendheid op hoofdlijnen krijgt de raad sturingsmogelijkheden aangereikt. Zo kan de raad op een verantwoorde wijze keuzes maken ten aanzien van de gewenste en benodigde hoogte van tarieven c.a.

Basis van het beleid

Per 1 januari 1994 zijn de (huidige) Gemeentewet en de wet Materiële belastingbepalingen van kracht geworden. De huidige legesverordening kent nog steeds zijn basis vanuit deze wetswijziging. Bij de jaarlijkse vaststelling van deze verordening is telkens vanuit deze kaders verder gewerkt.

Uitgangspunten van beleid voor deze begroting

Bij het samenstellen van de begroting 2025 en de meerjarenraming is op grond van de kaderbrief van december 2023, de Kadernota 2026 - 2028 (voorjaar 2024) en de nadere kaderstelling voor de begroting 2025-2028 rekening gehouden met de volgende uitgangspunten:

- Verhoging van de totale OZB-opbrengst met een nominale verhoging van 2% voor 2025 ten opzichte van 2024.
- De afvalstoffenheffing daalt voor zowel de meerpersoonshuishoudens als voor de eenpersoonshuishoudens met respectievelijk 2,77% en 2,74%. Voor de rioolheffing stellen wij voor om de tarieven conform de uitgangspunten van het vastgestelde vGRP vast te stellen zodat een kostendekkend tarief gehanteerd wordt. De rioolheffing stijgt hierdoor met 6,98%.
- Verhoging overige tarieven daar waar mogelijk met een beperkte inflatiecorrectie van 2%.

Belasting, heffingen en leges

In het hiernavolgende overzicht worden de opbrengsten van de gemeentelijke belasting, heffingen en leges voor 2025 weergegeven. Ook is er een vergelijking met de begroting van 2024 gemaakt.

	Begroting 2025	Begroting 2024	Vershil
<i>(x € 1.000)</i>			
Afvalstoffenheffing			
7.3 Afval	3.670	3.760	- 90
Burgerzaken			
0.2 Burgerzaken	507	242	266
Forensenbelasting			
3.4 Economische promotie	4	4	-
Omgevingsvergunningen			
8.1 Ruimtelijke ordening	90	90	-
8.3 Wonen en bouwen	394	394	-
Overige			
1.2 Openbare orde en veiligheid	74	62	12
2.1 Verkeer en vervoer	31	31	-
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	6	6	-
5.7 Openb. groen en (openlucht)recreatie	7	7	-
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	15	15	-
OZB			
0.61 OZB-woningen	4.351	4.158	193
0.62 OZB niet-woningen	2.338	2.236	102
Reclamebelasting			
0.64 Belastingen overig	45	45	-
Rioolheffing			
7.2 Riolering	2.857	2.670	186
Toeristenbelasting			
3.4 Economische promotie	20	20	-
TOTAAL	14.408	13.739	670

Toelichtingen

Onroerendezaakbelasting

De onroerendezaakbelastingen zijn belastingen die worden geheven over binnen de gemeentegrenzen gelegen onroerende zaken. De WOZ-waarde vormt de heffingsmaatstaf voor de OZB. De tarieven worden jaarlijks gecorrigeerd voor de waardeontwikkeling van de onroerende zaken. In deze begroting is gerekend met een jaarlijkse extra stijging van 2,5% (dus boven op de reguliere inflatiecorrectie van 2,0% over de jaren 2025 t/m 2028).

Overige belastingen

Reclamebelasting

De opbrengsten van de reclamebelasting (Surhuisterveen) worden gebruikt om een ondernemersfonds te voeden. Het doel van dit fonds is om het de ondernemers mogelijk te maken in het centrum promotionele activiteiten te organiseren en in te spelen op de ontwikkelingen van het Nieuwe Winkelen en de leegstandsproblematiek. Het betreft een vast bedrag van € 467,90 per pand.

Forensenbelasting

De belastingsoort wordt opgelegd aan personen die meer dan 90 dagen per jaar een gemeubileerde woning tot hun beschikking hebben voor zichzelf of voor hun gezin, zonder dat ze hun hoofdverblijf in de gemeente hebben. De aanslag wordt opgelegd aan degene die de gemeubileerde woning tot zijn beschikking heeft. De insteek van deze belasting is om de voordelen, die door de redelijk structurele aanwezigheid worden genoten van de gemeentelijke voorzieningen, financieel te compenseren. Het betreft een belasting die aan een gering aantal eigenaren wordt opgelegd.

Toeristenbelasting

Vanaf 2022 heft de gemeente Achtkarspelen toeristenbelasting. Toeristenbelasting is een algemene belasting die een gemeente kan heffen. Hiermee kan de gemeente bijvoorbeeld het gebruik van voorzieningen door toeristen financieren. De eigenaar van een verblijfslocatie neemt het tarief voor de toeristenbelasting op in zijn eigen tarief en 'sluist' deze specifieke belastinggelden volledig door aan de gemeente. De eigenaar van de verblijfslocatie ontvangt daarvoor een belastingaanslag die gebaseerd is op het aantal geregistreerde overnachtingen, het aantal verblijven of de overnachtingsprijs.

Voor 2025 bedraagt het tarief € 1,50 per persoon per nacht. Alleen de verblijfslocaties waarover momenteel nog geen woonforensenbelasting wordt geheven komen in aanmerking voor het heffen van toeristenbelasting.

Kostendekkende tarieven

Onder het streven naar de kostendekkende tarieven kunnen vallen de Afvalstoffenheffing, Rioolheffing en overige leges en rechten (algemeen). De kostenopbouw heeft te maken met directe- en indirecte kosten. Onder de directe kosten vallen de kosten op de taakvelden welke betrekking hebben op de heffing. Onder indirecte kosten vallen overhead, minimabeleid en btw.

De overhead moet extracomptabel worden toegerekend en wordt berekend aan de hand van een methode waarbij een opslagpercentage over de directe lasten wordt gehanteerd voor de dekking van de overheadkosten. Dit percentage is berekend door de omvang van alle lasten van alle taakvelden (gecorrigeerd met de overheadkosten en het saldo) te delen door de omvang van de overheadkosten.

Afvalstoffenheffing (ASH)

De gemeente Achtkarspelen heft afvalstoffenheffing. Met de opbrengsten hiervan kunnen wij het inzamelen en verwerken van het huishoudelijk afval betalen.

De volgende uitgangspunten voor de bepaling van het tarief zijn gehanteerd:

- Bij de totstandkoming van de afvalstoffenheffing geldt het uitgangspunt dat het 100% kostendekkend plaatsvindt.
- Als de heffingsopbrengst de werkelijke kosten voor inzameling en verwerking overtreft, wordt het saldo gestort in de voorziening reiniging. Het saldo van de voorziening kan in de daaropvolgende jaren worden benut voor het verlenen tariefskorting (tariefsegalisatie).
- Voor gebruikers een differentiatie in tarief tussen eenpersoons- en meerpersoonshuishoudens in de verhouding 70:100.
- Daling van de afvalstoffenheffing voor meerpersoonshuishoudens met € 9,72 en voor eenpersoonshuishoudens met € 6,72.

De afvalstoffenheffing laat voor 2025 een daling zien van bijna 3%. De belangrijkste oorzaken van deze daling worden hierna vermeld.

In de periode 2021-23 zijn de werkelijke kosten voor inzameling en verwerking van afval lager uitgevallen dan begroot. Hierdoor is het saldo van de voorziening reiniging per 31-12-2023 gestegen tot € 1.147.000. De introductie van een poorttarief bij de milieustraat in 2022 heeft naast directe extra inkomsten ervoor gezorgd dat de aan de bouw gelieerde afvalstromen nog verder zijn gedaald dan vooraf begroot. Daarnaast profiteert de gemeente van de goede grondstofprijzen, in het bijzonder van oud ijzer. Dit zijn de voornaamste oorzaken voor de lagere kosten voor afvalverwerking in onze gemeente.

Zoals bij de jaarrekening 2023 aangekondigd zal het saldo van de voorziening de komende jaren worden benut voor tariefskorting. Uitgangspunt is om dit over meerdere jaren toe te rekenen om grote schommelingen in de afvalstoffenheffing te voorkomen. Het effect van de tariefskorting in 2025 voor meerpersoonshuishoudens is € 35,28; daarvan is € 25,56 benodigd om de inflatie in 2025 op te vangen. De netto daling van het tarief t.o.v. 2024 is € 9,72.

De structurele kostenontwikkeling in 2025 is ongunstig. Zonder de korting vanuit de opgebouwde voorziening zou er sprake zijn van een hogere afvalstoffenheffing. Oorzaak hiervan is met name de prijsontwikkeling veroorzaakt door inflatie. De verwerkingstarieven bij Afvalsturing Friesland NV stijgen in 2025 gemiddeld 6%. Daarnaast nemen in 2025 ook de tarieven voor de huis aan huis inzameling en exploitatie van de milieustraat via Omrin (Fryslân Miljeu) toe met gemiddeld 7,5%.

Tarieven afvalstoffenheffing	Begroting	Begroting	Verschil	Verschil %
	2024	2025		
Meerpersoonshuishouden	350,40	340,68	-9,72	-2,77%
Eenpersoonshuishouden	245,28	238,56	-6,72	-2,74%

In onderstaande tabel is de kostendekkendheid van de afvalstoffenheffing weergegeven, zoals deze meerjarig is verwerkt in de begroting. De baten bestaan uit: afvalstoffenheffing, reinigingsrechten, inkomsten oud papier, metaal, textiel en glas.

Taakveld 7.3 Afval

(x € 1.000)	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2024	2025	2026	2027	2028
lasten taakvelden incl. omslagrente	3.336	3.497	3.497	3.497	3.487
inkomsten taakvelden excl. heffingen	379	484	484	484	484
netto lasten taakveld	2.957	3.013	3.013	3.013	3.003
<i>toe te rekenen lasten</i>					
overhead incl. omslagrente	479	479	479	479	478
BCF-BTW	546	556	556	556	554
totale lasten	3.982	4.048	4.048	4.048	4.035
- kosten per inwoner in hele euro's	141	143	143	143	143
opbrengst heffingen	3.760	3.666	3.665	3.665	4.034
dekking	94%	91%	91%	91%	100%

Rioolheffingen (RH)

De gemeente heeft zelf een grote mate van beleidsvrijheid om de heffingsmaatstaf en belastingplichtige voor de rioolheffing te bepalen. Bij de invoering van rioolheffing in 2006 zijn de volgende uitgangspunten voor het tariefbeleid geformuleerd:

- Bij de totstandkoming van de rioolheffing geldt het uitgangspunt dat het 100% kostendekkend plaatsvindt. Er kan een korting worden gegeven door middel van een onttrekking uit de voorziening riolering om fluctuaties in tarieven te egaliseren.
- Heffing gebeurt op basis van vaste tarieven bij gebruiker en eigenaar.

In het nieuwe Gemeentelijk rioleringsplan (GRP) 2023-2027 zijn een aantal maatregelen vastgesteld die noodzakelijk zijn om het rioleringsstelsel klimaatrobust te maken. Een belangrijk speerpunt is het investeren in regenwaterstructuren waarmee de afvoer van regenwater los wordt gekoppeld van het reguliere rioleringsstelsel. Hiermee kunnen extreme regenbuien die steeds regelmatig voorkomen beter worden opgevangen. Om al deze maatregelen te kunnen financieren naast de reguliere vervanging van het riool is een verhoging van de rioolheffing noodzakelijk. De volledig noodzakelijke verhoging van de rioolheffing wordt echter niet doorgerekend aan de inwoners. Er wordt uit de egalisatievoorziening riolering een onttrekking gedaan om de stijging af te vlakken.

- Er wordt een korting gegeven op de rioolheffing van € 9,84 voor zowel rioolaansluiting als IBA's.
- Verhoging van de rioolheffing met € 15,36 voor zowel rioolaansluitingen als IBA's.

Bij het vaststellen van de tarieven is rekening gehouden met een onttrekking uit de voorziening van € 119.000. Op deze wijze kunnen fluctuaties in tarieven worden geëgaliseerd.

Tarieven rioolheffing	Begroting	Begroting	Verschil €	Verschil %
	2024	2025		
Aangesloten op riool of IBA	220,08	235,44	15,36	6,98%

In onderstaande tabel wordt de kostendekkendheid van riolering weergegeven, zoals deze meerjarig is verwerkt in de begroting.

Onder de lasten worden alle lasten voor de rioolheffing verwerkt. Het taakveld riolering is het centrale taakveld. De kosten van dit taakveld zijn ongeveer 90% van de lasten die in de heffing zijn betrokken.

Daarnaast worden kosten doorberekend van taakveld belastingen overig, dat zijn de kosten voor de heffing en invordering. Daarnaast kosten van taakveld wegen en vervoer, dat zijn met name kosten van transportmiddelen, kosten van taakveld afvalinzameling, dat gaat om de kosten van straatreiniging. Tot slot worden kosten van taakveld inkomensregelingen meegenomen, dat gaat om de kosten kwijtschelding rioolheffing. Over alle deze kosten wordt een opslag voor overhead berekend. Tot slot wordt de compensabele BTW toegerekend aan de heffing.

Het totaal van alle kosten wordt omgeslagen over het aantal heffingsplichtingen, dat zijn de percelen met een rioolaansluitingen en percelen met een IBA.

Taakveld 7.2 Riolering

	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
<i>(x € 1.000)</i>					
lasten taakvelden incl. omslagrente	2.408	2.404	2.459	2.543	2.555
inkomsten taakvelden excl. heffingen	111	25	25	25	25
netto lasten taakveld	2.297	2.379	2.434	2.518	2.530
<i>toe te rekenen lasten</i>					
overhead incl. omslagrente	345	329	337	348	350
BCF-BTW	271	268	273	289	289
totale lasten	2.913	2.976	3.044	3.155	3.169
<i>- kosten per inwoner in hele euro's</i>	<i>103</i>	<i>105</i>	<i>108</i>	<i>112</i>	<i>112</i>
opbrengst heffingen	2.670	2.857	3.044	3.155	3.169
dekking	92%	96%	100%	100%	100%

Leges Burgerzaken

Wij gaan in de begroting voor de leges Burgerzaken uit van de veelal wettelijk vastgestelde tarieven. De kostendekkendheid voor 2025 wordt weergegeven in onderstaande tabel.

Taakveld 0.2 Burgerzaken

	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
<i>(x € 1.000)</i>					
Lasten	354	354	354	354	354
<i>waarvan directe kosten</i>	<i>185</i>	<i>185</i>	<i>185</i>	<i>185</i>	<i>185</i>
<i>waarvan indirecte (perceptie)kosten</i>	<i>169</i>	<i>169</i>	<i>169</i>	<i>169</i>	<i>169</i>
Baten	242	242	242	242	242
Saldo	-112	-112	-112	-112	-112
<i>- kosten per inwoner in hele euro's</i>	<i>13</i>	<i>13</i>	<i>13</i>	<i>13</i>	<i>13</i>
<i>Kostendekkendheid</i>	<i>68,29%</i>	<i>68,29%</i>	<i>68,29%</i>	<i>68,29%</i>	<i>68,29%</i>

Leges Omgevingsvergunningen

De kostendekkendheid van de omgevingsvergunningen voor 2025 wordt weergegeven in onderstaande tabel.

De directe kosten bestaan voornamelijk uit de loonkosten van het Vergunningenteam, dat rechtstreeks werkt aan het product Omgevingsvergunning. Daarnaast worden de overige directe kosten, zoals specifieke zaaksystemen, uitbesteed werk en advieskosten, toegewezen aan het Vergunningenteam. De indirecte kosten omvatten een opslag voor overheadkosten. Deze kosten worden naar verhouding van de totale kosten van alle afdelingen toegewezen aan de directe kosten van dit product.

De leges omgevingsvergunningen worden geheven conform de vastgestelde legesverordening. Het jaar 2024 is het eerste jaar waarin de Omgevingswet en de desbetreffende leges van toepassing zijn. Op basis van de ervaringscijfers en ook in vergelijking met de hoogte van de leges in omliggende gemeenten zullen de leges de komende jaren in de legesverordeningen worden opgenomen. Het streven naar zoveel mogelijk kostendekkende tarieven wordt aangehouden. Voor 2025 en volgende jaren wordt nu eerst voortgeborduurd op de cijfers van 2024.

Taakveld 8.3 Wonen en Bouwen

(x € 1.000)	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Lasten	407	407	407	407	407
<i>waarvan directe kosten</i>	38	38	38	38	38
<i>waarvan indirecte (perceptie)kosten</i>	369	369	369	369	369
Baten	394	394	394	394	394
Saldo	-13	-13	-13	-13	-13
<i>- kosten per inwoner in hele euro's</i>	14	14	14	14	14
<i>Kostendekkendheid</i>	96,70%	96,70%	96,70%	96,70%	96,70%

Effecten voor de huishoudens

Wij hebben de veranderingen in de tarieven voor OZB, Afvalstoffenheffing en Rioolheffing voor onze burgers in de onderstaande tabellen in beeld gebracht.

Lastenplaatje voor vier voorbeeldhuishoudens

Tarieven gemeentelijke belastingen	2024	2025	Vershil €	Vershil %
OZB-eigenaren woningen (= kengetal)	193,24	201,94	8,70	4,50%
Rioolheffing gebruikers EPH*	220,08	235,44	15,36	6,98%
Rioolheffing gebruikers MPH**	220,08	235,44	15,36	6,98%
Rioolheffing eigenaren/bewoners	0,00	0,00	0,00	0,00%
Afvalstoffenheffing EPH	245,28	238,56	-6,72	-2,74%
Afvalstoffenheffing MPH	350,40	340,68	-9,72	-2,77%
Rijtjeshuis - Huurder - EPH	2024	2025	Vershil €	Vershil %
OZB-eigenaren woningen	0,00	0,00	0,00	0,00%
Rioolheffing gebruikers	220,08	235,44	15,36	6,98%
Afvalstoffenheffing	245,28	238,56	-6,72	-2,74%
Rijtjeshuis - Huurder - MPH	2024	2025	Vershil €	Vershil %
OZB-eigenaren woningen	0,00	0,00	0,00	0,00%
Rioolheffing gebruikers	220,08	235,44	15,36	6,98%
Afvalstoffenheffing	350,40	340,68	-9,72	-2,77%
Twee onder één kap - eigenaar /bewoner MPH	2024	2025	Vershil €	Vershil %
OZB-eigenaren woningen	343,42	358,87	15,45	4,50%
Rioolheffing gebruikers	220,08	235,44	15,36	6,98%
Afvalstoffenheffing	350,40	340,68	-9,72	-2,77%
Vrijstaand - eigenaar/bewoner - MPH	2024	2025	Vershil €	Vershil %
OZB-eigenaren woningen	643,91	672,89	28,98	4,50%
Rioolheffing gebruikers	220,08	235,44	15,36	6,98%
Afvalstoffenheffing	350,40	340,68	-9,72	-2,77%

* EPH = eenpersoonshuishouden

** MPH = meerpersoonshuishouden

Kwijtschelding

Voor mensen met de laagste inkomens bestaat de mogelijkheid van een gehele of gedeeltelijke kwijtschelding van belasting. Dit is het geval als aan de voorwaarden voor kwijtschelding van de Invorderingswet is voldaan. Tot nu toe is in onze gemeente maximaal gebruik gemaakt van de mogelijkheden voor kwijtschelding. Zo is bij ons ook kwijtschelding voor het eigenarendeel van de OZB mogelijk als regulier onderdeel van ons minimabeleid. In een deel van de gevallen (langdurige bijstandsccliënten, ouderen met een laag inkomen) wordt automatische kwijtschelding verleend.

Kwijtschelding	2023	Voorlopig	2025
		2024	
Automatische kwijtschelding	410	302	320
Toekenning op aanvraag (volledig)	157	217	195
Toekenning op aanvraag (gedeeltelijk)	25	17	25
Totaal aantal kwijtscheldingen	592	536	540
Aantal afgewezen aanvragen	150	161	170
Kwijtschelding in bedrag	293.625	262.091	295.000

3.2.2 Weerstandsvermogen c.a.

Inleiding

Het weerstandsvermogen maakt duidelijk in hoeverre de gemeente financieel in staat is om onvoorziene gebeurtenissen op te vangen. Weerstandsvermogen onderscheiden we in twee delen

- Weerstandscapaciteit
- Risicobeheersing

Met weerstandscapaciteit bedoelen we alle middelen en mogelijkheden waarmee de gemeente onvoorziene kosten op kan vangen. Dat geldt bijvoorbeeld voor alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en maar die gevolgen kunnen hebben op de financiële positie van de gemeente.

Deze paragraaf geeft een beeld van de weerstandscapaciteit en de risico's en het beleid dat daarbij hoort. Ook presenteren we een aantal verplichte kengetallen. Deze vertellen iets over de financiële positie van onze gemeente.

Beleidskader

Structurele weerstandscapaciteit

Met de structurele weerstandscapaciteit worden de middelen bedoeld die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken. Bij ons gaat het om de optelsom van het begrotingsoverschot en de onbenutte belastingcapaciteit. De onbenutte belastingcapaciteit is bijvoorbeeld de mogelijkheid om de OZB-tarieven te verhogen. Wij hebben geen mogelijkheid om de Afvalstoffenheffing en de Rioolheffing te verhogen. Het kostendekkingspercentage is hier al (ongeveer) 100%.

<i>bedragen x € 1.000</i>	2025	2026	2027	2028
Begrotingsoverschot/ tekort	129	3.277-	4.978-	4.258-
Onbenutte belastingcapaciteit OZB	-	-	-	-
Onbenutte belastingcapaciteit ASH	-	-	-	-
Onbenutte belastingcapaciteit Rioolrecht	-	-	-	-
TOTAAL	129	3.277-	4.978-	4.258-

Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen dat ingezet kan worden om eenmalige tegenvallers op te vangen. In beginsel betreft dit de optelsom van het vrij aanwendbare deel van de reserves en de stille reserves.

- Het vrij aanwendbare deel van de reserves is dat deel van de reserves waarvoor nog geen bestemming is vastgelegd. Bij ons is dit de Algemene Reserve.
- De stille reserves hebben betrekking op activa die op de balans lager zijn gewaardeerd dan de marktwaarde en die op korte termijn verkoopbaar zijn. Voor zover op dit moment bekend, hebben wij geen stille reserves.

Het onderscheid tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit geeft inzicht in de duurzaamheid/bestendigheid waarmee incidentele en structurele financiële tegenvallers binnen de begroting kunnen worden opgevangen.

De omvang van de benodigde weerstandscapaciteit staat in direct verband met de kwantificering van de risico's, die de organisatie loopt bij het uitvoeren van de beleidsdoelstellingen.

Het weerstandsvermogen is de maatstaf voor het opvangen van zonder afbreuk te doen aan beleidsdoelstellingen en dat de financiële positie in gevaar komt. Het bestaat uit de verhouding tussen de financiële weerstandscapaciteiten de berekende ongedekte financiële risico's. Het weerstandsvermogen is groter naarmate risico's beter kunnen worden afgedekt en opgevangen. Deze beheersmaatregel is het sluitstuk van risicomanagement om de risicokosten op te vangen

Ratio weerstandsvermogen

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt de ratio van het weerstandsvermogen.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandsvermogen}}$$

De gemeente streeft naar een minimaal voldoende weerstandsvermogen met een waarderingscijfer voor de ratio tussen 1,0 – 1,4 (klasse C).

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{25.257.000}{3.350.000} = 7,5$$

De ratio voor weerstandsvermogen bedraagt voor 2025 7,5. Dat betekent dat wij ruim voldoende weerstandscapaciteit hebben om de gekwantificeerde risico's op te vangen.

Risico's

Vaststellen omvang en impact risico's

Risicoklasse

De risico's worden ingedeeld in risicoklassen. Dit gebeurt aan de hand van onderstaande tabel. De risicoklasse loopt van 1-20 punten. De hoogte van de risicoklasse bepaalt of de organisatie het risico opneemt voor de bepaling van het weerstandsvermogen of een voorziening vormt. Om de risicoklasse te beoordelen spelen de kans van optreden en de omvang van het netto risico een rol. Dit is geen 'wetenschappelijke exercitie'. 'Professional judgement'/ kunnen beargumenteren is hierbij van belang.

Risicoklasse	Kans 1	Kans 2	Kans 3	Kans 4	Kans 5
Bruto omvang * kans	<10%	10%-30%	30%-60%	60%-80%	80%
score 5: > € 2.500.000	5	10	15	20	voorziening vormen
score 4: € 1.250.000 - € 2.500.000	4	8	12	16	
score 3: € 500.000 - € 1.250.000	3	6	9	12	
score 2: € 100.000 - € 500.000	2	4	6	8	
score 1: < € 100.000	1	2	3	4	

Financiële vertaling risico's

Risico's worden geprioriteerd met behulp van een risicoscore. De risicoscore wordt bepaald door de waarde van de kansklasse (zie hierboven) en de waarde van de gevolgklasse (omvang) te vermenigvuldigen. Er ontstaat dan een matrix.

Als de kans 30-60% is dan is de waarde kans 3. Als de omvang € 1.000.000 is dan is dit score 3. De risicoklasse is dan $3 \times 3 = 9$

Groene klasse

Risico's in de groene vlakken worden als laagste ingeschaald. Deze zijn wel in beeld maar vragen geen extra aandacht. Ze worden in de jaarlijkse risicosessie met de organisatie steeds opnieuw besproken en in de begroting beperkt toegelicht.

Gele klasse

Risico's in de gele vlakken worden opgenomen bij de bepaling van het weerstandsvermogen met een toelichting in de begroting en de jaarrekening.

Rode klasse

Deze risico's worden als hoog ingeschaald en vragen extra aandacht en sturing. Ook deze risico's worden meegenomen in de bepaling van het weerstandsvermogen met een specifieke toelichting in de begroting en jaarrekening. Ook komen deze risico's in de periodieke overleggen (kwartaalgesprekken) tussen directie en management aan de orde.

Voorziening

Wanneer een risico zich bevindt in risicoklasse 5 wordt altijd een voorziening gevormd.

Bepaling weerstandsvermogen

De gele en rode risico's zijn bepalend voor het weerstandsvermogen van de gemeente. Op deze risico's worden beheersmaatregelen genomen. Door de te nemen beheersmaatregel kan het bruto risico, of de kans van optreden dalen. Hierdoor ontstaat een netto risico wat opgenomen wordt in de paragraaf weerstandsvermogen. Tijdens de periodieke risicosessie en/of de interne controles wordt opzet, bestaan en werking van de beheersmaatregel geëvalueerd.

- Opzet: is de beheersmaatregel beschreven in de AO en werkinstructies?
- Bestaan: worden beheersmaatregelen in de praktijk uitgevoerd?
- Werking: Is er sprake van adequate werking? Dekken de beheersmaatregelen inderdaad juist, tijdig en volledig de risico's af?

Gemeente Brede Risico Analyse

Traditioneel worden veel risico's nog altijd financieel beoordeeld. Dit komt ook terug in de methodiek die gemeenten hebben met de paragraaf weerstandsvermogen.

Als gemeente vinden we het belangrijk om deze integrale benadering als basis te hebben. Daarom streven wij naar een Gemeente Brede Risico Analyse (GBRA), die bovenstaande terreinen dekt. Door risico-inventarisatie plaats te laten vinden door een GBRA is er goed zicht op het totaal aan risico's.

Het beleidskader is vooral opgesteld vanuit de GBRA-gedachte. In deze paragraaf besteden we zowel aandacht aan de risico's met impact op de weerstandscapaciteit en overige risico's. Deze risico's komen uit de GBRA naar voren en zijn beoordeeld als impactvol.

Verzekering van risico's

Een deel van de operationele risico's kan worden afgedekt door het afsluiten van verzekeringen. We maken daarbij een afweging tussen de kans op schade en de kosten daarvan enerzijds en de verzekeringspremie anderzijds. Het bestaande beleid wordt periodiek beoordeeld en indien nodig bijgesteld. Wat betreft het eigen risico is gekozen voor het standaard eigen risico per gebeurtenis.

Specificatie van risico's

Onderwerp	Sociaal Domein - Jeugdzorg en Wmo
Risico	De maatwerkvoorzieningen binnen de Jeugdzorg en de Wmo (inclusief Beschermd Wonen) zijn open-einde regelingen. In de afgelopen jaren hebben we steeds meer data en kennis verkregen om de kosten in de Jeugdzorg en de Wmo te voorspellen en te volgen. Deze prognose is opgenomen in de meerjarige begroting. Ondanks dat blijft het risico bestaan dat de groei van het aantal cliënten hoger is dan verwacht. Zeker voor de cliënten die hoog-specialistische zorg ontvangen kan een stijging (of een daling) leiden tot een forse financiële bijstelling. In de begroting houden we namelijk rekening met een gemiddeld aantal cliënten die hoog-specialistische zorg ontvangen.
Strategie	Maandelijks worden er prognoses gemaakt van de Jeugd en Wmo maatwerkvoorzieningen. Hierbij wordt de ontwikkeling van het aantal cliënten en de kosten daarvan gemonitord. Indien noodzakelijk zal de raad via de planning en control documenten worden geïnformeerd over de afwijkingen ten opzichte van de begroting.
Financieel gevolg	€ 800.000
Kans van optreden	50%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 400.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Gewijzigd

Onderwerp	Algemene uitkering - herijking gemeentefonds
Risico	<p>Voor het meerjarenperspectief wordt in de circulaire van het Rijk onvoldoende aangegeven waar de gemeenten rekening mee kunnen houden. In die zin blijft de algemene uitkering als belangrijkste inkomstenbron voor de gemeente een risico. Berichtgeving over ontwikkelingen algemene uitkering uit het gemeentefonds nauwlettend volgen. Zodra meer zekerheid wordt geboden zullen wij een nieuwe berekening confronteren met de berekende algemene uitkering in de begroting. Eventuele verschillen inbrengen via reguliere planning- en controlcyclus en daar waar nodig de raad vooraf informeren. Op dit moment ervaren wij de negatieve uitwerking van de herijking. Uit een evaluatie moet blijken hoe dit in volgende jaren wordt gecorrigeerd. Hiervoor is een lobby gestart die in 2025 onverminderd wordt voortgezet.</p>
Strategie	<p>Berichtgeving over ontwikkelingen algemene uitkering uit het gemeentefonds nauwlettend volgen. Zodra meer zekerheid wordt geboden zullen wij een nieuwe berekening confronteren met de berekende algemene uitkering in de begroting. Eventuele verschillen inbrengen via reguliere planning- en controlcyclus en daar waar nodig de raad informeren</p>
Financieel gevolg	€ 1.200.000
Kans van optreden	50%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 600.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Gewijzigd t.o.v. vorig jaar

Onderwerp	Ontvlechting Werkmaatschappij/ Opbouw 8K
Risico	Op 22 juni 2023 hebben beide gemeenteraden besloten tot het stoppen met de samenwerking in de werkmaatschappij en als zelfstandige gemeente verder te gaan. De samenwerking op het gebied van ICT gaat nog maximaal drie jaar door. De opbouw van de nieuwe organisatie is volop in beweging. Dit gehele proces brengt meerkosten met zich mee, waarvan wat nu bekend is, is afgedekt in de begroting. Mogelijk is nog niet alles in beeld.
Strategie	Proces van ontvlechting van de werkmaatschappij 8KTD en de opbouw van de BVO-ICT en de gemeentelijke organisatie zo goed mogelijk in kaart brengen en monitoren via de reguliere P&C-cyclus.
Financieel gevolg	€ 1.500.000
Kans van optreden	50%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 750.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Gewijzigd t.o.v. vorig jaar

Onderwerp	Kosten personeel n.a.v. koersvertaling
Risico	De financiële effecten van het formatieplan zijn vastgesteld op 20 juni 2024. De effecten zijn berekend op basis van gemiddelde loonsom en als zodanig verwerkt in de Kadernota. Voor de Begroting 2025-2028 is dit ons uitgangspunt voor de personeelsbegroting. Zolang het plaatsingsproces nog niet is afgerond en een actuele en nauwkeurige berekening van de personeelslasten voor de nieuwe gemeente nog niet mogelijk is, lopen we het risico dat de lasten hoger uitvallen dan er aan stelpost is opgenomen.
Strategie	Na afronding van het plaatsingsproces (Q4 2024) kan de personeelsbegroting meer specifiek doorgerekend worden naar de daadwerkelijke bezetting van de nieuwe organisatie. Het streven is om deze aanpassing in de begrotingswijziging van juni 2025 voor te leggen aan de Raad.
Financieel gevolg	€ 1.000.000
Kans van optreden	25%
Benodigd weerstandsvermogen	n.v.t.
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Nieuw

Onderwerp	Integraal huisvestingsplan IHP
Risico	Ook in de toekomst staat de gemeente voor de nodige investeringen op onderwijsgebied in diverse dorpen. Afhankelijk van keuzes die gemaakt zullen worden op het gebied van multifunctionaliteit kan dit een substantieel beslag gaan leggen op beschikbare middelen in de exploitatie.
Strategie	Bij de totstandkoming en uitvoering van de investeringen de ontwikkelingen hierin monitoren zodat in voorkomende gevallen van afwijkingen hierop tijdig geacteerd kan worden in de P&C-cyclus.
Financieel gevolg	€ 2.000.000
Kans van optreden	40%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 800.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd

Onderwerp	Overige onvoorziene risico's
Risico	Een risicoanalyse blijft een verwachting van wat we denken dat zou kunnen gaan gebeuren op basis van de huidige beschikbare informatie. De kans is dan ook reëel dat zich in een jaar bepaalde gebeurtenissen voordoen, die vooraf niet waren in te schatten.
Strategie	We stellen voor om dergelijke risico's ten laste te brengen van het weerstandsvermogen. Het betreft dan risico's die beperkt door ons beïnvloedbaar zijn en waarvan het financiële gevolg groter is dan € 50.000.
Financieel gevolg	€ 2.000.000
Kans van optreden	40%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 800.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd

Onderwerp	Kosten personeel (algemeen)
Risico	De gemeente wordt regelmatig geconfronteerd met onverwachte kosten inzake personeel. Voorbeelden hiervan zijn kosten voor ziektevervanging en niet begrote en niet gecompenseerde CAO-verhogingen.
Strategie	Aan de hand van periodieke rapportages en analyses worden tijdig overschrijdingen gesignaleerd en gerapporteerd, zodat er eventueel nog ingegrepen kan worden. Toch blijft altijd een risico op overschrijding bestaan.
Financieel gevolg	€ 1.000.000
Kans van optreden	10%
Benodigd weerstandsvermogen	n.v.t.
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd

Onderwerp	Gegarandeerde geldleningen
Risico	<p>Gemeenten in Nederland hebben de hoogste rating voor kredietwaardigheid. Zij kunnen daardoor goedkoper geld lenen bij de banken dan private ondernemingen. Omdat woningbouwcorporaties een bijdrage leveren aan de publieke taak hebben wij in het verleden een aantal leningen aangetrokken en deze direct doorgeleend aan de woningbouwcorporatie. Daarmee konden zij meeprofiteren van deze gunstige leencondities. Later hebben we een andere constructie gehanteerd, waarbij we niet leningen doorlenen, maar waarbij we direct garant staan. Gevolg is wel dat wij hierdoor het risico lopen dat als de derde partij failliet gaat, de gemeente de betalingsverplichting op zich moet nemen.</p> <p>De risico's zijn klein, aangezien garanties alleen verstrekt worden wanneer zij niet bij derden kunnen worden ondergebracht en bij garantieverlening aan verenigingen c.a. aangetoond is dat zij de betalingsverplichtingen kunnen nakomen. Wanneer het risico zich voordoet, kunnen de gevolgen echter aanzienlijk zijn.</p> <p>Wanneer dit risico zich voordoet, kunnen we met de gereserveerde gelden de gevolgen in het eerste jaar afdekken. De structurele gevolgen zullen vervolgens via de eerstvolgende kadernota of door een begrotingswijziging worden meegenomen.</p>
Strategie	<p>De leningen die door de gemeente in het verleden zijn verstrekt worden volgens schema afgelost. Het risico op deze post neemt daardoor jaarlijks af. Via toetsing van het jaarverslag beoordelen we of de risico's stabiel blijven. Ook het risico op in het verleden verstrekte garanties neemt elk jaar af, omdat ook op deze leningen de geldgever volgens schema aflost. Bij garanties in het kader van de woningbouw heeft de gemeente zekerheidsrechten, waardoor dit risico zeer klein is. Via het jaarverslag heeft de gemeente inzicht in de financiële positie van de geldnemer. Bij garanties t.b.v. verenigingen vindt overleg plaats als de bank een achterstandsmelding doet. In die gevallen passen we maatwerk toe om escalatie te voorkomen. Op basis van het verleden is het risico op deze post relatief gering.</p>
Financieel gevolg	€ 18.000.000
Kans van optreden	1%
Benodigd weerstandsvermogen	n.v.t.
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd

Onderwerp	Bouwgrondexploitatie
Risico	Het hebben van een bouwgrondexploitatie brengt financiële risico's met zich mee. In de paragraaf Grondbeleid worden de financiële risico's van de bouwgrondexploitatie toegelicht.
Strategie	Door het jaarlijks opstellen van geactualiseerde berekeningen op basis van de meest recente ontwikkelingen kunnen wij de raad tijdig informeren via de reguliere P&C-cyclus.
Financieel gevolg	€ 500.000
Kans van optreden	20%
Benodigd weerstandsvermogen	n.v.t.
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd

Onderwerp	Duurzaamheid
Risico	In de gemeentelijke Duurzaamheidsagenda is een aantal keuzes opgenomen die in meer of mindere mate van invloed kunnen zijn op het weerstandsvermogen. Met name de energietransitie op basis van het klimaatakkoord zal veel extra inzet, en dus kosten, met zich meebrengen. Uit een eerste ruwe uitkomst van het onderzoek van de Raad voor het openbaar bestuur blijkt dat aangaande de benodigde inzet om invulling te kunnen geven aan het klimaatakkoord in de periode 2022-2030 fors is. Het is nog niet duidelijk of hier ook structureel rijksmiddelen tegenover staan.
Strategie	De duurzaamheidsagenda wordt betaald uit extra rijksmiddelen.
Financieel gevolg	Niet bekend
Kans van optreden	
Benodigd weerstandsvermogen	p.m.
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd

Onderwerp	Stikstofdossier
Risico	<p>De depositie van stikstof (ammoniak en stikstofoxiden) is schadelijk voor de natuur. Al jaren is sprake van een overschot aan stikstof in Natura-2000-gebieden. Het Rijk en de Provincie hebben de taak ervoor te zorgen dat de stikstofdepositie wordt teruggedrongen en de natuur herstelt.</p> <p>Op 10 juni 2022 is de Startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied aangeboden aan de Tweede Kamer. In deze Startnotitie zijn richtinggevende emissiereductiedoelen voor stikstof opgenomen. Aan de provincies de taak om deze richtinggevende doelen in 2023 nader uit te werken in gebiedsplannen. In welke vorm dit zal zijn, is nog onzeker.</p> <p>Daarnaast dient de Raad van State nog in een verscheidenheid aan zaken rond het thema stikstof een uitspraak te doen. Deze uitspraken kunnen van grote invloed zijn op de huidige regelgeving.</p> <p>Stikstof blijft een issue en kan belemmerend zijn voor nieuwe plannen van zowel derden als van de gemeente zelf. Het is daarnaast uiterst onzeker in hoeverre de huidige stikstofregels standhouden.</p>
Strategie	
Financieel gevolg	€ 200.000
Kans van optreden	10%
Benodigd weerstandsvermogen	n.v.t.
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd

Onderwerp	Gemeenschappelijke regelingen
Risico	De gemeente participeert in een aantal gemeenschappelijke regelingen. Deze regelingen worden beschreven in de paragraaf Verbonden Partijen. De grotere regelingen betreffen de Veiligheidsregio, Jobinder en de FUMO. De uitvoering van gezamenlijke beleidsterreinen binnen dergelijke regelingen brengt risico's met zich mee, waarvoor gezamenlijk voor dekking moet worden gezorgd.
Strategie	Om ervoor te zorgen dat de gemeente zelf de regie blijft voeren wordt er strak toezicht gehouden. Het standpunt van de gemeente wordt zowel ambtelijk (in overlegorganen) als bestuurlijk (in AB-vergaderingen) uitgedragen.
Financieel gevolg	€ 300.000
Kans van optreden	20%
Benodigd weerstandsvermogen	n.v.t.
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd

Onderwerp	Gesubsidieerde instellingen
Risico	De gemeente heeft te maken met een variatie aan gesubsidieerde instellingen, zoals: zwembaden, cultuurcentrum, bibliotheek, maatschappelijk werk, etc. Het risico bestaat dat claims van deze instellingen financieel nadeel voor de gemeente kan betekenen. Organisaties kunnen failliet gaan en de gemeente kan het product in de lucht willen houden, en dat brengt mogelijk (frictie)kosten met zich mee.
Strategie	De gemeente sluit overeenkomsten met instellingen die subsidies e.d. van de gemeente ontvangen, waarin productafspraken zijn opgenomen. Tijdens het lopende jaar is regelmatig overleg over de (financiële) voortgang. Het risico dat daardoor financieel gezien iets misgaat wordt daarmee geminimaliseerd.
Financieel gevolg	€ 500.000
Kans van optreden	20%
Benodigd weerstandsvermogen	n.v.t.
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd

Voor de risico's in deze begroting is op basis van bovenstaande classificatie een te verwachten beslag op de weerstandscapaciteit berekend. De conclusie is, dat de financiële impact van de risico's kan worden opgevangen binnen de weerstandscapaciteit van onze begroting.

Benodigd weerstandsvermogen <i>bedragen in €</i>	Omvang van het risico	Fin. klasse	Kans van optreden		Risico klasse	Benodigd weerstandsvermogen
Risico's met effect op weerstandsvermogen						
Sociaal Domein - Jeugdzorg en Wmo	800.000	3	3	30%-60%	9	400.000
Algemene uitkering (herijking gemeentefonds)	1.200.000	3	3	30%-60%	9	600.000
Ontvlechting Werkmaatschappij 8KTD	1.500.000	4	3	30%-60%	12	750.000
Integraal huisvestingsplan (IHP)	2.000.000	4	3	30%-60%	12	800.000
Onvoorziene risico's	2.000.000	4	3	30%-60%	12	800.000
Risico's zonder effect op weerstandsvermogen						
Kosten personeel	1.000.000	3	1	0%-10%	3	-
Kosten personeel n.a.v. opbouw	1.000.000	3	2	10%-30%	6	-
Borgstelling geldlening aan woningcorporaties	18.000.000	5	1	0%-10%	5	-
Bouwgrond exploitatie	500.000	3	1	0%-10%	3	-
Duurzaamheid	-	1	1	0%-10%	1	-
Stikstof	200.000	2	1	0%-10%	2	-
Gemeenschappelijke regelingen	300.000	2	1	0%-10%	2	-
Gesubsidieerde instellingen	500.000	3	1	0%-10%	3	-
Totaal	29.000.000					3.350.000

Reserves

Inleiding

We schatten risico's zo goed mogelijk in. Maar we moeten ook nagaan wat er werkelijk aan weerstandsvermogen beschikbaar is. Bij weerstandsvermogen gaan we uit van *incidentele dekking*. Als een risico optreedt en een *structureel karakter* hebben dan vangen we de gevolgen eerst eenmalig op via het incidentele weerstandsvermogen. Vervolgens zoeken via de eerstvolgende Kadernota een structurele oplossing.

Het weerstandsvermogen bestaat uit de **Algemene Reserve**. De raad beslist over de inzet van de Algemene Reserve. **Bestemmingsreserves** zijn nadrukkelijk voor specifieke doelen bestemd.

Huidige stand

De stand van de algemene reserve bedraagt einde 2024 € 25.993.

Ontwikkeling reserve (x € 1.000)	realisatie ultimo 2023	verwacht 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028
Saldo stortingen	3.279	4.321	1.608	-	-	-
Saldo onttrekkingen	6.910	6.157	3.361	604	430	310
Vrije Algemene Reserve (AR)	16.017	14.491	14.879	14.456	11.059	6.391
Algemene reserve weerstandsvermogen	3.080	3.350	3.350	3.350	3.350	3.350
Subtotaal	19.097	17.841	18.229	17.806	14.409	9.741
Bestemmingsreserves						
Reserve dekking kapitaallasten De Kûpe	7.011	6.709	6.399	6.089	5.779	5.469
Reserve overlopende posten	744	500	500	500	500	500
Subtotaal	7.755	7.209	6.899	6.589	6.279	5.969
Onverdeeld rekeningsaldo	4.321	1.831	129	3.277-	4.978-	4.258-
Totaal	31.173	26.881	25.257	21.118	15.710	11.452

Afspraken

De omvang van de reserves houdt direct verband met het weerstandsvermogen van de gemeente. We vergelijken de financiële risico's die de gemeente loopt met de weerstandscapaciteit. Daaraan kunnen we toetsen in hoeverre de risico's opgevangen kunnen worden. De risico's worden beschreven en we vertellen hoe we het risico denken te beheersen. Hiervoor gebruiken we een (risico)matrix. Daarbij wordt op basis van een aantal factoren voor elk risico een inschatting gemaakt van omvang en kans van optreden.

Kengetallen

Inleiding

Kengetallen zijn verplicht, ze vertellen iets over de financiële gezondheid van de gemeente. Hieronder worden ze weergegeven vanaf 2021.

Kengetal (weergave in %)	rekening			begroting				
	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Belastingcapaciteit	117,1	112,0	94,0	97,6	99,8	102,3	104,9	107,5
- t.o.v. vorige meting								
- prognose o.b.v. historie								
Grondexploitatie	0,7	0,0	-0,4	0,1	0,0	-0,1	-0,2	0,0
- t.o.v. vorige meting						neutraal		
- prognose o.b.v. historie						neutraal		
Netto schuldquote	41,2	30,9	31,1	35,3	40,8	44,9	48,5	53,6
- t.o.v. vorige meting						ongunstig		
- prognose o.b.v. historie						ongunstig		
Netto schuldquote, gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	22,7	41,2	31,1	35,3	40,8	44,8	48,5	53,6
- t.o.v. vorige meting						ongunstig		
- prognose o.b.v. historie						ongunstig		
Solvabiliteitsratio	30,3	36,1	33,4	29,5	28,0	23,6	17,3	12,2
- t.o.v. vorige meting						ongunstig		
- prognose o.b.v. historie						ongunstig		
Structurele exploitatieruimte	0,4	6,0	-1,9	1,3	-1,7	-3,9	-5,3	-4,4
- t.o.v. vorige meting								
- prognose o.b.v. historie								

Belastingcapaciteit Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller dit in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen dan wel of er ruimte is voor nieuw beleid. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat de ruimte die de gemeente heeft om de belastingen te verhogen is gerelateerd aan de totale woonlasten. En die ruimte wordt dan bepaald door de vergelijking met de gemiddelde woonlasten in Nederland (in het vorige jaar).

Grondexploitatie Dit kengetal geeft aan hoe de waarde van de grond in exploitatie zich verhoudt ten opzichte van de totale baten, exclusief reservemutaties, in het begrotingsjaar. Op grond van de notitie grondexploitatie van de commissie BBV zijn de ruwe gronden per 1-1-2016 gerubriceerd onder de materiële vaste activa. Hierdoor is het kengetal met een flinke sprong gedaald.

Netto schuldquote De netto schuldquote geeft het niveau weer van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Verbeteren van de schuldquote kan door de schulden te verlagen, de bezittingen te vergroten en/of de inkomsten te verhogen.

Netto schuldquote, gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	<p>De netto schuldquote geeft het niveau weer van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Verbeteren van de schuldquote kan door de schulden te verlagen, de bezittingen te vergroten en/of de inkomsten te verhogen.</p> <p>Om inzicht te krijgen in hoeverre sprake is van doorlenen, wordt de netto schuldquote ook exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Verbeteren van de schuldquote kan door de schulden te verlagen, de bezittingen te vergroten en/of de inkomsten te verhogen.</p>
Solvabiliteitsratio	<p>Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is om aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger het getal, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente.</p> <p>De uitkomst is afhankelijk van de wijze waarop bezittingen in de gemeente worden gewaardeerd. Dat verschilt nogal per gemeente.</p> <p>Verbeteren van de solvabiliteit kan door het eigen vermogen te vergroten (bijvoorbeeld door het verkopen van de aandelen) en door het vreemd vermogen te verkleinen (bijvoorbeeld door minder te lenen).</p>
Structurele exploitatieruimte	<p>Dit kengetal kijkt naar de structurele baten en de structurele lasten ten opzichte van de totale baten. Een positief getal geeft aan dat de structurele baten voldoende zijn om de structurele lasten te dekken. Dit cijfer kan verbeteren door meer structurele baten of minder structurele lasten op te voeren.</p>

Financiële positie samengevat

Alle kengetallen beschouwend moeten we concluderen dat de financiële situatie van de gemeente zorgelijk is en dat de ontwikkelingen vanuit het Gemeentefonds hier een grote invloed op hebben.

De gemeente lijkt in de jaren na 2025 nauwelijks bij machte de structurele lasten te gaan dekken uit structurele inkomsten en we zien de solvabiliteit dalen en de schuldenlast stijgen.

Het moge duidelijk zijn dat er veel aan gelegen is dat de verdeling van de Gemeentefondsuitkering kritisch wordt beschouwd en gecorrigeerd.

Dit neemt niet weg dat ook de gemeente zelf op zoek gaat naar mogelijkheden om haar taken efficiënter, slimmer te doen en kritisch te blijven op de 'geen knaken geen taken' discussie.

Hiertoe is inmiddels een projectgroep gestart om scenario's op te stellen welke leiden tot een evenwichtig begrotingsbeeld. Dit rapport wordt aan de Raad aangeboden in de aanloop van de Kadernota 2026.

3.2.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

Achtkarspelen heeft een flink aantal vierkante kilometers aan openbare ruimte in beheer. Er wordt gewoond, gewerkt en gerecreëerd. Daarvoor zijn kapitaalgoederen in de vorm van wegen, riolering, water, groen, verlichting, gebouwen enzovoort nodig. De kwaliteit van de kapitaalgoederen en het onderhoud ervan is bepalend voor het voorzieningenniveau en uiteraard voor de (jaarlijkse) lasten. In deze paragraaf gaan wij hier verder op in.

'Kapitaalgoederen' zijn goederen waarvoor investeringen nodig zijn. Het gaat om zaken die daarna regelmatig onderhoud vergen. Deze paragraaf is belangrijk, omdat de blik vaak op de nieuwe investeringen is gericht. Maar onderhoud van de bestaande kapitaalgoederen is wenselijk, voor de huidige gebruikers en om de voorziening in stand te houden voor toekomstige generaties. Het financieel belang van onderhoud is groot, het betreft een substantieel deel van de begroting.

Beleidskader

De gemeenteraad heeft 3 maart 2022 ingestemd met de Nota Kapitaalgoederen 2022 – 2026. Er is daarbij gekozen voor het scenario *alles op basis* voor het beheer van groen, wegen en kunstwerken. Daarnaast is gekozen voor *conditieniveau 3* voor het beheer van de gemeentelijke gebouwen. De benodigde bedragen voor onderhoud en vervanging voor de jaren tot en met 2026 zijn op basis van een cyclische doorrekening inzichtelijk gemaakt en vastgelegd in de begroting.

Daarnaast heeft de gemeenteraad 23 maart 2023 ingestemd met het Gemeentelijk Rioleringsplan 2023 – 2027 (GRP). Hierin is nieuw beleid vastgelegd voor de zorgplicht voor stedelijk afvalwater, regen- en grondwater. In het GRP zijn maatregelen en investeringen opgenomen voor vervanging van bestaande onderdelen van het rioleringsstelsel. Ook richt het plan zich op het klimaatbestendiger maken van de dorpen door te anticiperen op nieuwe ontwikkelingen zoals klimaatveranderingen en monitoring van grondwater. Op basis van alle kosten is berekend welke rioolheffing er nodig is in de komende jaren.

De kwalitatieve doorrekening, op basis van inspecties en reviews, is vastgesteld door het college. Deze zogenaamde beheerplannen geven inzicht in de werkzaamheden en kosten die nodig zijn om de goederen in goede staat te houden. De provincie Fryslân ziet hier als financieel toezichthouder op toe en vanuit de BBV zijn er richtlijnen opgesteld. De actualiteit van de onderhoudsplannen en de daarbij behorende voorzieningen is van belang. Zo moet er voor de onderbouwing van elke voorziening een onderhoudsplan zijn dat is vastgesteld door de raad en niet ouder is dan vijf jaar.

Met deze paragraaf geven wij op hoofdlijnen inzicht in de omvang en de staat van het onderhoud van de kapitaalgoederen in Achtkarspelen.

Nadere toelichting

Wegen

Met het vaststellen van de Nota Kapitaalgoederen heeft de raad het uitgangspunt voor de kwaliteit van de wegen opnieuw op basis vastgesteld. Dit was in 2010 door de raad al vastgesteld. Daarnaast, ook in 2010, had de raad gekozen om het aanwezige achterstallig wegonderhoud gefaseerd in te lopen. In eerste instantie in tien jaar gerekend vanaf 2010, wat met ingang van 2013 aangepast is naar een temporisering in vijftien jaar. De hiervoor benodigde financiële middelen zijn voor het genoemde raadsbesluit beschikbaar gesteld en opgenomen in de meerjarenbegroting. Hierbij is sprake van een jaarlijks structureel bedrag om het basisniveau te behouden en een jaarlijks bedrag voor het wegwerken van de aanwezige achterstand in wegonderhoud. Met het besluit rondom de Nota Kapitaalgoederen is de review herijkt en opnieuw opgesteld voor de periode 2022 – 2026 zodat deze synchroon loopt met de Nota Kapitaalgoederen.

Waterbouwkundige werken

De civieltechnische kunstwerken in de gemeente, de steigers en de bruggen, zijn in 2019 nog visueel geïnspecteerd. De steigers zijn in goede staat. De verkeersbruggen zijn in redelijke staat en de fiets-/voetgangersbruggen in een redelijk tot matige staat. De twee beweegbare bruggen zijn in een slechte en matige staat. De kosten voor regulier onderhoud (technisch onderhoud en de verzorging) en vervanging (jaarlijkse investering) zijn in de Nota Kapitaalgoederen vastgesteld.

Het Wetterskip Fryslân heeft het beheer en onderhoud van een aantal duikers en bruggen overgedragen aan de aanliggende eigenaren. Het Wetterskip heeft hun beleid geüniformeerd in de Provincie en heeft in dat verband een nieuwe legger kunstwerken vastgesteld. Als gemeente Achtkarspelen hebben wij, tezamen met Tytsjerksteradiel, hiertegen een zienswijze en bezwaar ingediend aangezien er geen financiële compensatie tegenover staat. Dit heeft uiteindelijk geresulteerd in de afspraak dat de betreffende duikers (88 stuks voor onze gemeente) pas per 1-1-2025 over gaan naar de gemeente Achtkarspelen zodat de gemeente tijd genoeg heeft om hier middelen voor vrij te maken in de meerjarenbegroting. Tot die tijd blijven deze duikers in beheer en onderhoud bij het Wetterskip. In de begroting 2025 – 2028 zijn deze lasten verwerkt.

Riolering

Gemeenten moeten op grond van de Wet milieubeheer beschikken over een actueel gemeentelijk rioleringsplan (GRP). De gemeenteraad stelt daartoe telkens voor een daarbij te bepalen periode een dergelijk plan vast. Op 23 maart 2023 heeft de gemeenteraad ingestemd met het Gemeentelijk Rioleringsplan 2023 – 2027 (GRP).

In het GRP hebben we aangegeven hoe we invulling geven aan de van oudsher geldende zorgplicht voor de inzameling en het transport van afvalwater. Daarbij hebben we ook een tijdstip aangeduid waarop/waarbinnen onderhoud/vervanging van voorzieningen plaatsvindt. De bijbehorende beheercyclus vullen we in door middel van een kostendekkingsplan en het beschikbaar stellen van deze gelden via de begrotingen.

Er is in de afgelopen tien jaren veel geïnvesteerd in de aanleg van regenwaterstructuren. Dit heeft ervoor gezorgd dat de dorpen in Achtkarspelen stapsgewijs klimaatbestendiger zijn gemaakt. Omdat ook in Achtkarspelen de gevolgen van klimaatveranderingen in urgentie toenemen, wordt deze lijn in het nieuwe GRP doorgezet. In de planperiode van het GRP zijn aanvullende maatregelen opgenomen in het kader van het Deltaprogramma Ruimtelijke adaptatie (DPRA) van het Rijk. Voor deze maatregelen is een subsidie van 33% toegekend.

Water

Het gemeentelijk rioleringsplan (GRP) is in 2023 vastgesteld en geeft inzicht in verantwoordelijkheden en wettelijke taken van de gemeente en haar inwoners. De gemeente heeft een (afval)watervisie opgenomen die richtinggevend is voor de beleidsontwikkeling tot 2027 voor de thema's stedelijk (afval)water, hemelwater en grondwater. Bij het vaststellen en opstellen van het GRP zijn het Wetterskip Fryslân en de Provincie Fryslân betrokken om de integraliteit en afstemming van het beleid, opgenomen in het GRP, te borgen.

Daarnaast hebben VNG, UvW, IPO, VeWin en het Rijk met de ondertekening van het Nationaal Bestuursakkoord Water de ambitie uitgesproken om in gezamenlijkheid de kosten in de waterketen voor de inwoners van Nederland te beperken. Ook de Friese gemeenten, Wetterskip Fryslân, Vitens en provincie Fryslân hebben deze gezamenlijke ambitie onderschreven waarbij de Friese ambitie is verwoord in de pijlers Kosten, Kwaliteit en Kwetsbaarheid. Hiervoor hebben de portefeuillehouders Water in 2010 een handtekening onder het Fries Bestuursakkoord Waterketen (FBWK) gezet. Wetterskip Fryslân, de Friese gemeenten, Vitens en provincie Fryslân hebben besloten een vervolg te geven aan het Fries Bestuursakkoord Water Keten 2010-2015. Op 17 november 2016 is het Fries Bestuursakkoord Waterketen 2016-2020 ondertekend door alle deelnemende partijen. Op 3 december 2020 is het FBWK 3 door alle partijen ondertekend. Deze voorziet in een bestuursakkoord tot 2025. Voor baggeren wordt in lijn met de Nota Kapitaalgoederen een voorziening gevormd.

Groen

Voor het groenonderhoud werken we met een groenbeheerplan (GBI). Hierdoor heeft de gemeente, zowel in de plan- als beheerfase, inzicht in de kosten van het beheer en onderhoud van het openbare groen. Op basis van deze informatie stellen we de jaarlijkse onderhoudsbudgetten vast. De kosten voor het onderhoud en vervanging zijn in de Nota Kapitaalgoederen vastgesteld. De raad heeft hiervoor gekozen voor het scenario *alles op basis*.

Speelruimte

In de nota kapitaalgoederen zijn de exploitatielasten verwerkt in de meerjarenbegroting. Naast de exploitatielasten is rekening gehouden met de jaarlijkse (vervangings-) investeringen voor de speeltoestellen. De gemeente heeft een door de raad vastgestelde planning voor aanleg, onderhoud en vervanging van buitenspeelruimte voor kinderen. Om aan de wettelijke onderhoudstaak te kunnen voldoen, beoordelen inspecteurs de speelplaatsen ter plaatse aan de hand van de eisen die in het Attractiebesluit zijn gesteld en redigeren logboeken en inspectiegegevens.

Gebouwen

Voor de gemeentelijke gebouwen, waar de gemeente verantwoordelijk voor is, zijn inventarisaties en inspecties uitgevoerd. Op basis van de ingevoerde inspectiegegevens zijn er in 2023 (nieuwe) meerjaren onderhoudsplanningen (MJOP's) opgesteld. Deze overzichten bieden een inzicht in de te verwachten onderhoudswerkzaamheden met bijbehorende benodigde budgetten voor de komende jaren.

In de Nota Kapitaalgoederen zijn de kosten voor het jaarlijks onderhoud opgenomen in de exploitatiebudgetten en verwerkt in de meerjarenbegroting. Voor de planmatige onderhoudskosten is voor een aantal gebouwen een voorziening gevormd. Op basis van deze MJOP's zijn de kosten voor groot onderhoud meegenomen in de berekening van de voorziening. Op basis van deze gegevens is een jaarlijkse mutatie van de voorziening berekend.

Onderhoud kapitaalgoederen

De beheerplannen geven inzicht in de werkzaamheden en kosten die nodig zijn om de goederen in goede staat te houden. De actualiteit van de onderhoudsplannen en de daarbij behorende voorzieningen is van belang. Zo moet er voor de onderbouwing van elke voorziening een onderhoudsplan zijn dat is vastgesteld door de raad en niet ouder is dan vijf jaar. Onderstaand geven we een overzicht van de bestaande beheerplannen met looptijd en de hiervoor in de begroting voor het jaar 2025 opgenomen bedragen.

Beheerplan	Vast-gesteld in de raad	Looptijd		Lasten verwerkt in de begroting? (J/N)	Bedrag	Achter-stallig onderhoud? (J/N)	Zo ja, hoeveel?
		van	t/m				
bedragen x € 1.000							
Riolering	23-3-2023	2023	2027	J	496	N	
Woningen en gebouwen	3-3-2022	2022	2026	J	16	N	
Welzijnsgebouwen	3-3-2022	2021	2026	J	186	N	
Gemeentehuis c.a.	3-3-2022	2022	2026	J	149	N	
Gebouwen buitendienst	3-3-2022	2022	2026	J	74	N	
Monumenten	3-3-2022	2022	2026	J	38	N	
Wegen c.a.	3-3-2022	2022	2026	J	1.845	J	105
Sportgebouwen	3-3-2022	2022	2026	J	257	N	
Sportvelden					439	N	
Groen	3-3-2022	2022	2026	J	1.332	N	
Openbare verlichting	3-3-2022	2022	2026	J	128	N	
Totaal					4.960		105

3.2.4 Financiering

Financiering, ook wel treasury genoemd, betekent het beheren van het geld binnen de gemeente. Zo moeten er steeds tijdig financiële middelen aanwezig zijn om de rekeningen te kunnen betalen. Bij tekorten moet de gemeente bijlenen, overschotten moeten we tijdelijk bij de staat beleggen.

Het Rijk heeft regels opgesteld over hoe gemeenten hun geld moeten beheren. Deze regels staan in de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido). Deze wet bepaalt ook, dat gemeenten een treasurystatuut moeten hebben. Daarin staat hoe wij geld mogen lenen of uitlenen.

Treasurybeleid

De wet stelt verplichtingen op het gebied van treasury. We hebben daarnaast ook zelf verplichtingen vastgelegd in het Treasurystatuut. De wet Fido stelt dit verplicht. Er staat in waarvoor we verantwoordelijk zijn:

- de treasuryfunctie
- de uitvoering van de treasury
- het risicobeheer

Het Treasurystatuut is vastgesteld in 2020 (raad 23 april 2020).

Schatkistbankieren

Vanaf december 2013 zijn gemeenten verplicht hun eventuele overtollige tegoeden aan te houden in de Nederlandse schatkist. Dit zogenaamde "schatkistbankieren" heeft een verlagend effect op de Nederlandse EMU-schuld. Om efficiencyredenen is het daarbij toegestaan een relatief gering bedrag aan overtollige middelen buiten de schatkist te houden. Dit bedrag, het zogenaamde drempelbedrag, bedraagt voor onze gemeente in 2025 € 2.017.000. Het gemiddelde tegoed van de gemeente over een kwartaal mag niet hoger zijn dan deze drempel.

Renterisico

Kasgeldlimiet

Om tijdelijke tekorten op de lopende rekening aan te vullen trekt de gemeente kortlopende geldleningen aan. Het voordeel van dit type leningen is dat het rentepercentage zeer laag is. Dit mag tot aan een bepaald maximum, de kasgeldlimiet. Deze limiet beperkt dus het renterisico op financieringen voor de korte termijn. De hoogte van de kasgeldlimiet bedraagt een vastgelegd percentage in de Uitvoeringsregeling financiering decentrale overheden. De wettelijke voorschriften bieden overigens de mogelijkheid om de kasgeldlimiet drie achtereenvolgende kwartalen te overschrijden.

Voor 2025 bedraagt de kasgeldlimiet:

(x € 1.000)

Begrotingstotaal per 1 januari	105.055
Het door de minister vastgestelde percentage	8,5%
Kasgeldlimiet	8.930

Renterisiconorm

De renterisiconorm beperkt het renterisico op financieringen voor de lange termijn. Het totaal van de aflossingen en het bedrag waarop een renteherziening van toepassing is mag in elk jaar niet meer dan 20% van het begrotingstotaal zijn. Hieronder staat de norm voor 2025.

In de onderstaande tabel is voor 2025 en de jaren daarna het renterisico op de vaste schuld getoetst aan de renterisiconorm.

Renterisiconorm (x € 1.000)	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
1 begrotingstotaal per 1 januari	97.483	105.055	101.656	103.179	102.855
2 vastgesteld percentage (wet FIDO)	20%	20%	20%	20%	20%
3 renterisiconorm (1 / 2 x 100)	19.497	21.011	20.331	20.636	20.571
4 aflossingen	4.964	4.419	3.536	2.936	2.936
5 Sociaal domein	14.533	16.592	16.796	17.700	17.635

Renteschema

We zijn verplicht om een renteschema op te nemen. Dit schema biedt een cijfermatig inzicht in de rentelasten en hoe we dat toerekenen.

Renteschema begrotingsjaar 2025 (bedragen x € 1.000)	Bedrag
Externe rentelasten lange financiering	200
Externe rentelasten korte financiering	50
Externe rentebaten (WoonFriesland)	-
Externe rentebaten (MOA)	-
Externe rentebaten korte financiering	100
Saldo externe rentelasten	150
Rente toe te rekenen aan de bouwgrondexploitatie	-
Rente toe te rekenen wegens projectfinanciering	-
Rentebaten van doorverstrekte leningen projectfinanciering	-
Saldo door te berekenen externe rente	150
Rente eigen vermogen	-
Rente over voorzieningen (gewaardeerd tegen contante waarde)	-
Aan taakvelden (incl. taakveld overhead) toe te rekenen rente	150
Boekwaarde vaste activa per 01-01-2025	70.239
Boekwaarde leningen woningbouw per 01-01-2025	2.310
Boekwaarde voor berekening omslagpercentage per 01-01-2025	67.929
Omslagpercentage	0,22%
Omslagpercentage afgerond	0,50%
Werkelijk aan taakvelden (incl. taakveld overhead) toegerekende rente	272
Renteresultaat op taakveld treasury	122

Ontwikkeling rente en financieringsbehoefte

De omvang van de renteverhoging hangt af van de middellange termijn inflatievooruitzichten. Als er liquiditeitstekorten zijn dan zullen deze ook aangevuld worden met kortlopende geldleningen. De ECB is de centrale bank voor de euro, met de opdracht om de prijzen stabiel te houden. Als de prijzen in onze economie te hard stijgen, dat wil zeggen, als de inflatie te hoog is, helpen renteverhogingen om de inflatie terug te krijgen naar het doel van 2% op middellange termijn.

Voor zover er financieringstekorten ontstaan door investeringen, aflossingen of de exploitatie zullen deze tekorten zoveel mogelijk met kortlopende leningen worden aangezuiverd vanwege de al genoemde lage tarieven voor deze financieringsvormen.

Als dit ertoe leidt dat de kasgeldlimiet langer dan twee kwartalen achtereen wordt overschreden of in geval van ontwikkelingen op het gebied van de tarieven voor langlopende geldleningen zullen we deze kortlopende schulden omzetten naar een vaste schuld.

3.2.5 Bedrijfsvoering

Onze bedrijfsvoering is gericht op de interne dienstverlening, die nodig is voor de uitvoering van de programma's. Voor het nieuwe begrotingsjaar spelen onderstaande zaken een nadrukkelijke rol in de bedrijfsvoering.

Opvolging Management Letter

Onze accountant stelt jaarlijks na de interim-controle en de jaarrekeningcontrole een managementletter op. Daarin beschrijft hij de belangrijkste uitkomsten van zijn werkzaamheden die relevant zijn voor een goed begrip van de jaarrekening, voor het beoordelen van de financiële positie van de gemeente en de risico's die van belang zijn.

De organisatie zorgt voor het opvolgen van de aanbevelingen uit de managementletter. Aanbevelingen uit de managementletter en overige (audit)rapportages worden opgenomen in de Verbetermonitor. Over de status van de opvolging wordt periodiek gerapporteerd.

Mede in verband met de rechtmatigheidsverantwoording van het college vanaf de jaarrekening 2023 is er geïnvesteerd in de verbijzonderde interne controle nodig is. Dit levert een belangrijke bijdrage aan de doorontwikkeling van de processen en de (risico)bewustwording bij de betrokken medewerkers. Ook wordt er opvolging gegeven aan aanbevelingen op het gebied van risicomanagement (Gemeente Brede Risico Analyse, GBRA), waarin de aanbevelingen van het in het voorjaar van 2022 uitgevoerde onderzoek van de Rekenkamer worden betrokken.

Wij zijn ons bewust dat nog niet alle aanbevelingen zijn opgevolgd. De aanbevelingen zoals bijvoorbeeld contractmanagement, prestatielevering en het subsidieproces, worden opgepakt maar definitieve afwikkeling en structurele borging in de processen vraagt nog meer aanpassing en tijd. Aandacht voor de opvolging van de aanbevelingen is en blijft daarom van belang.

Kwaliteit van de (risico)beheersing, VIC

Risicomanagement

In 2022 heeft de Rekenkamercommissie het rapport 'managen van risico's' afgerond. Dit rapport is goedgekeurd door de raad op 2 juni 2022. Er zijn aanbevelingen gedaan en er is afgesproken om een beleidskader risicomanagement op te stellen waar de aanbevelingen zoveel mogelijk worden opgenomen. In 2023 is het beleidskader Risicomanagement voorgelegd aan beide gemeenteraden en het algemeen bestuur van de Werkmaatschappij.

We maken gebruik van de Gemeente Brede Risico Analyse (GBRA) als basis voor ons risicomanagement. Dit omvat onder andere;

- het opstellen van een Tax Control Framework om fiscale risico's te beheersen,
- het uitvoeren en verder ontwikkelen van Verbijzonderde Interne Controles om de financiële rechtmatigheid te waarborgen,
- het opstellen van een Frauderisico-analyse om risico's op fraude, misbruik en oneigenlijk gebruik te beheersen en
- het verder professionaliseren van de Verbetermonitor: een monitoringsysteem om te kunnen sturen op de opvolging van aanbevelingen uit auditrapportages.

Gelet op de huidige werkdruk en onderbezetting van de organisatie is besloten om een groeipad van drie jaar vanaf 2023 te volgen.

Cybersecurity, Informatiebeveiliging en Privacy

Digitalisering en Informatieveiligheid

Met de toenemende digitalisering neemt het belang van informatieveiligheid ook toe. We merken dat de digitale kwetsbaarheden en dreigingen fors toenemen. Ook de complexiteit en de impact van security-incidenten nemen toe op zowel bestuurlijk als uitvoerend niveau. Betrouwbare (en veilige) informatievoorziening is een absolute randvoorwaarde voor een gemeente.

Er worden daartoe diverse maatregelen ondernomen, zoals het implementeren van de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO), die geldt als basisnormenkader binnen alle overheidslagen (Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen) voor informatiebeveiliging. Deze is leidend voor onze organisatie. Gelukkig heeft onze organisatie nog niet te maken gehad met grote incidenten.

Dit komt mede door een goede borging in de vorm van (verplichte) audits, waaronder de jaarlijkse ENSIA- en DigiD-audits die worden uitgevoerd. Daarnaast is een meerjarenplanning opgesteld om de technische basis van onze digitalisering en informatieveiligheid stapsgewijs verder te verhogen en/of te verstevigen.

AVG en datalekken

Sinds de invoering van de privacywet blijven we alert op iedere melding en wordt telkens beoordeeld of er technische of organisatorische aanpassingen gedaan moeten worden om in de toekomst zo veel mogelijk te voorkomen dat eenzelfde soort datalek plaatsvindt.

Informatiebeveiliging en privacy

Alle burgers en medewerkers hebben er recht op dat de gemeente zorgvuldig met zijn of haar gegevens omgaat. Vanaf mei 2018 geldt de AVG en per januari 2020 is de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) van kracht. Er worden op dit terrein voldoende (vervolg)stappen gezet, waaronder het verder implementeren van een informatiebeveiligings- en privacybeleidsplan en het uitvoeren van risicoanalyses en implementeren van informatiebeveiligingsmaatregelen, ook voortkomend uit privacy analyses.

De Functionaris voor de Gegevensbescherming (FG) en de Chief Information Security Officer (CISO) rapporteren elk afzonderlijk over de stand van zaken van informatiebeveiliging en privacy in hun jaarverslagen.

Integriteit, Fraude en Corruptie

Voorkomen van fraude en onregelmatigheden

Als college zijn we ons bewust van inherente risico's van fraude die, zowel intern als extern, worden gelopen bij het uitvoeren van de gemeentelijke taken. Hiervoor hebben wij in 2023 een frauderisicoanalyse opgesteld om de risicogebieden te identificeren en bewustwording te creëren. Vanuit de bedrijfsvoering is er verhoogde aandacht voor de inrichting van onze administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB) ten aanzien van de geïdentificeerde risicogebieden en ook worden de relevante geldstromen/processen betrokken in de interne controles die gedurende het jaar worden uitgevoerd.

Stakeholders van de gemeente moeten erop kunnen vertrouwen dat wij op een betrouwbare, eerlijke en zorgvuldige manier zakendoen. De gemeente beschikt over een uitgebreid scala aan zogenaamde soft controls. Iedere medewerker van onze gemeente en de werkmaatschappij 8KTD legt bij indiensttreding een ambtseed of ambtsbelofte af en overlegt een verklaring omtrent gedrag. Daarnaast kennen we een vastgestelde regeling en gedragscodes, onder andere op het gebied van nevenwerkzaamheden en financiële belangen, welke openbaar beschikbaar zijn.

We beschikken daarnaast over een regeling van melden vermoeden misstanden en in de organisatie is een vertrouwenspersoon en er is een meldpunt ingesteld waar eventuele misstanden vertrouwelijk kunnen worden gemeld.

Onze (financiële) processen en systemen kenmerken zich door de aanwezigheid van functiescheidingen, zogenaamd hard controls. Hiermee voorkomen we dat slechts één persoon ongecontroleerd transacties of verplichtingen kan aangaan, autoriseren, verwerken en afwickelen en/of zelfstandig toegang heeft tot activa.

Ondanks alle beheersingsmaatregelen resteert het risico dat management of directie maatregelen doorbreekt en het risico van samenspanning tussen medewerkers. Transparante besluitvorming, de governance structuur, een open cultuur waarbij we elkaar durven aan te spreken, de aanwezigheid van een vertrouwenspersoon om niet-integer handelen (anoniem) te melden, periodieke interne en externe audits op de naleving van beheersingsmaatregelen dragen ertoe bij dat onregelmatigheden worden gesignaleerd.

De afgelopen jaren zijn er regelmatig berichten in de media over cyberaanvallen, gevallen van ransomware en datalekken. Informatiebeveiliging vanuit de perspectieven continuïteit, fraude en privacy heeft een hoge prioriteit.

Tijdens de dagelijkse bedrijfsvoering vinden controles plaats om vast te stellen of gewerkt wordt volgens de daarover gemaakte afspraken, waaronder de diverse protocollen voor informatiebeveiliging. Daarnaast beoordelen de security en privacy officer de kwaliteit en naleving van de getroffen beheersingsmaatregelen. Periodiek wordt de beheersing van informatiebeveiliging getoetst, zowel intern, maar ook extern vanuit de sector. Eventuele verbeterpunten vormen de input voor verdere aanscherping en/of naleving van het informatiebeveiligingsproces.

Het nieuwe Werken

Onze manier van werken is hybride ('je werkt waar dat nodig is'), deels thuis en deels op kantoor of locatie. Hierbij lenen concentratiewerkzaamheden, telefoneren, lezen en administratieve taken zich bij uitstek om thuis uit te voeren. Veel overleggen kunnen plaatsvinden via de inmiddels beschikbare hybride-vergadersystemen en het kantoor wordt gezien als de ideale plek voor ontmoeting en samenwerking. In de afgelopen jaren is geïnvesteerd in extra hybride vergadersystemen, een pilot voor 'MS teams-ruimtes' en faciliteiten voor thuiswerken.

Hierdoor kunnen we een aantrekkelijke werkgever blijven, dragen we bij aan onze gemeentelijke duurzaamheidsagenda en bieden we werkplezier met een goede balans tussen werk en privé. Voor het thuiswerken houden we rekening met de voorschriften op grond van de Arbeidsomstandighedenwet en de daarbij te nemen verantwoordelijkheden van de werkgever.

Wij zijn van mening dat, met alle analyses en getroffen beheersingsmaatregelen, de risico's met betrekking tot een beheerste en integere bedrijfsvoering inzichtelijk zijn en op een adequate wijze aandacht krijgen.

Rechtmatigheidsverantwoording van het College

Vanaf de jaarrekening 2023 moet het College van B&W verantwoording afleggen over de naleving van regels die belangrijk zijn voor de financiële situatie van de gemeente. Dit wordt de rechtmatigheidsverantwoording genoemd. Het gaat bijvoorbeeld om de regels voor subsidies en Europese aanbestedingen, en om situaties waarbij er kosten zijn gemaakt waarvoor geen geld was gereserveerd in de begroting. Het College van B&W was al verantwoordelijk voor de naleving van deze regels, maar doet vanaf de jaarrekening 2023 hier zelf ook verslag van.

Om te bepalen of financiën goed gebruikt zijn, zijn er een paar regels waar we ons aan moeten houden:

- We moeten ons aan de afgesproken budgetten houden (begrotingscriterium);
- Er moet aan bepaalde voorwaarden voldaan zijn om het geld te mogen gebruiken (voorwaarden criterium);
- We mogen het geld niet gebruiken voor andere dingen dan waar het voor bedoeld is en we mogen het niet misbruiken (misbruik en oneigenlijk gebruik).

3.2.6 Verbonden partijen

De gemeente Achtkarspelen heeft ervoor gekozen om bepaalde taken onder te brengen bij organisaties die hierin zijn gespecialiseerd. De gemeente blijft verantwoordelijk. De beleidsvoornemens per verbonden partij zijn opgenomen in het betreffende programma. Hieronder zijn de kerngegevens per verbonden partij weergegeven.

De verbonden partijen zijn onderverdeeld in:

- Gemeenschappelijke regelingen
- Vennootschappen en coöperaties
- Stichtingen en verenigingen

Verbonden Partijen

Volgens het 'Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten' (BBV) is sprake van een Verbonden partij als het: "een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie betreft waarin de provincie, onderscheidenlijk de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft."

Als gemeente volgen wij de definitie van het BBV.

Financieel belang

Van een financieel belang is sprake als: "een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag niet verhaalbaar is als de verbonden partij failliet gaat onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt".

Van een financieel belang is grofweg sprake wanneer de gemeente middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement van de organisatie, of wanneer financiële problemen bij de organisatie kunnen worden verhaald bij de gemeente.

Bestuurlijk belang

Van bestuurlijk belang wordt gesproken als sprake is van: "zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht". Bij de uitoefening van stemrecht gaat het alleen om stemrecht namens de gemeente. Niet om stemrecht op persoonlijke titel. Er is ook niet sprake van een bestuurlijk belang indien uitsluitend sprake is van adviserend lidmaatschap en/of een benoemings- of voordrachtsrecht.

Beleidskader en uitgangspunten

Als kader voor de samenwerking met verbonden partijen geldt de door de raad vastgestelde beleidsnotitie "Grip op verbonden partijen 8KTD".

Bij het oprichten van of deelnemen aan een nieuwe verbonden partij gelden de volgende uitgangspunten:

- Het college betreft de raad vroegtijdig bij het proces rondom oprichting van verbonden partijen. Dit begint al op het moment dat de vraag speelt of het college een nieuwe verbonden partij aangaat. Het al dan niet instellen van een adviescommissie van raadsleden in geval van de oprichting van een GR is hier onderdeel van.
- Het college neemt een collegebesluit met een voorstel tot deelname aan een verbonden partij op basis van het afwegingskader, waarin de verschillende stappen in de afwegingen helder moeten zijn. Het afwegingskader is uitgewerkt als onderdeel van de notitie "Grip op verbonden partijen" en heeft betrekking op te onderkennen risico's (bestuurlijk, financieel, professioneel, rolvermenging) en daarnaast governance, integriteit en publiek belang.

- In de raadsvoorstellen die hiervoor worden opgesteld wordt een toelichting gegeven op de wijze waarop de governance op basis van sturing, beheersing, verantwoorden en toezicht ingericht wordt.

Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk- en een financieel belang heeft. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan dat de gemeente zeggenschap heeft door vertegenwoordiging in het bestuur of door stemrecht. Het financiële belang is het bedrag dat ter beschikking is gesteld door de gemeente en dat niet verhaalbaar is, of waarvoor aansprakelijkheid bestaat. Dit laatste is van toepassing als de verbonden partij failliet gaat of haar verplichtingen niet nakomt.

Met betrekking tot de verbonden partijen hanteert het college de volgende uitgangspunten:

- De gemeente Achtkarspelen neemt alleen deel in verbonden partijen als daarmee een publieke taak wordt gediend.
- De gemeente Achtkarspelen neemt in principe alleen deel in privaatrechtelijke rechtsvormen als de betreffende taak niet vanuit een publiekrechtelijke rechtsvorm kan worden uitgevoerd.
- Over de doelmatigheid en doeltreffendheid van de activiteiten van de verbonden partijen is het de bedoeling te komen tot een vorm van analyse en rapportage ten behoeve van de raad.
- Jaarlijks rapporteert het college aan de raad over de financiële resultaten van de verbonden partijen en de risico's van de gemeente.
- Frequent wordt in de raadsvergadering de gelegenheid geboden aan gemeentelijke vertegenwoordigers in verbonden partijen om informatie te verstrekken aan college en/of raad over ontwikkelingen in verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling

Naam	Sociale Werkvoorziening Fryslân		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>	<i>(zie ook programma Sociaal domein)</i>		
vestigingsplaats	Drachten		
openbaar belang	n.v.t.		
visie op de verbonden partij	n.v.t.		
beleidsvoornemens	n.v.t.		
actuele ontwikkelingen	De enige verbondenheid van de gemeenten is de vergoeding die wordt betaald voor de ambtelijke ondersteuning van de G.R. De gemeente is geen aandeelhouder meer van Caparis N.V. en neemt diensten af op basis van dienstverleningsovereenkomsten.		
	2023	2024	2025
financieel belang gemeente	€ 3	€ 4	€ 4
deelneming in %	0,0	0,0	0,0
bestuurlijk belang	1 lid in het Algemeen Bestuur		
risicoprofiel	 [Laag]		
<u>Kerncijfers</u>	2023	2024	2025
Eigen vermogen			
begin	€ 0	€ 0	€ 0
einde	€ 0	€ 0	€ 0
Vreemd vermogen			
begin	€ 0	€ 0	€ 0
einde	€ 0	€ 0	€ 0
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk			
<i>Bron</i>	<i>Begroting en jaarrekeningen</i>		
Toelichting 2025	Aan de GR is een bijdrage verschuldigd in de kosten van ambtelijke ondersteuning.		

Naam	Veiligheidsregio Fryslân		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>	<i>(zie ook programma Veiligheid)</i>		
vestigingsplaats	Leeuwarden		
openbaar belang	Behartigen preventieve taken op het gebied van de volksgezondheid en infectieziektenbestrijding; Zo doelmatig mogelijk georganiseerde en gecoördineerde brandbestrijding, maar ook hulpverlening bij ongevallen en rampen bewerkstelligen.		
visie op de verbonden partij	Met ingang van 1 januari 2007 zijn de gemeenschappelijke regelingen GGD Fryslân en Brandweer Fryslân opgeheven en zijn beide organisaties ondergebracht in de nieuwe gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Fryslân. Het betreft de wettelijke taken op gebied van gezondheid en brandweer die zijn ondergebracht in een gemeenschappelijke regeling.		
beleidsvoornemens	<p>Gezondheid</p> <ul style="list-style-type: none"> ·Gezondheid krijgt een prominente plek. ·De kinderopvang in Friesland voldoet aan de gestelde normen voor kwaliteit en veiligheid. ·De huidige vaccinatiegraad blijft op peil. ·Bijdragen aan de vermindering van de druk op de specialistische hulp en zorg. ·Voorkomen antibioticaresistentie en bestrijden het als het zich aandient. ·Er valt niemand tussen wal en schip. <p>Brandweer</p> <ul style="list-style-type: none"> ·Samen aantoonbaar paraat. ·Samen aantoonbaar vakbekwaam. ·Risicobewust en risicogericht samenwerken. ·Nieuwbouw kazernes waar vervanging noodzakelijk is. ·Vervanging brandweerauto's verspreid over de regio. 		
actuele ontwikkelingen	De huidige economische omstandigheden (hoge inflatie, tekorten aan materiaal en de krappe arbeidsmarkt) hebben ook zijn weerslag op de bedrijfsvoering binnen de Veiligheidsregio.		
financieel belang gemeente	2023	2024	2025
	€ 2.911	€ 3.055	€ 3.579
deelneming in %	4,0	3,9	4,0
bestuurlijk belang	Deelname in algemeen bestuur		
risicoprofiel	● [Hoog]		
<u>Kerncijfers</u>	2023	2024	2025
Eigen vermogen			
begin	€ 9.753	€ 7.801	€ 6.410
einde	€ 9.753	€ 7.000	€ 5.930
Vreemd vermogen			
begin	€ 87.724	€ 80.075	€ 93.559
einde	€ 87.724	€ 86.445	€ 102.023
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	
werkelijk			
<i>Bron</i>	<i>Begroting 2022 Veiligheidsregio</i>		
Toelichting 2025	Bron: Programmabegroting 2025		

Naam		Welstandscommissie Hûs en Hiem		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>		<i>(zie ook programma Volkshuisvesting, RO en stedelijke vern)</i>		
vestigingsplaats	Leeuwarden			
openbaar belang	Welstandsadviering			
visie op de verbonden partij	Hûs en Hiem brengt welstandsadvies uit aan de gemeente. De kosten worden doorberekend in de leges.			
beleidsvoornemens	<p>Het voorzien van de gemeente in de welstandsadviering als bedoeld in de Woningwet en adviering over toepassing van de Monumentenwet en de Monumentenverordening.</p> <p>Het voorzien van de gemeenten in de welstandsadviering als bedoeld in de Woningwet;</p> <p>·Het geven van adviezen over algemene welstandsvraagstukken aan gemeenten, andere openbare lichamen en aan particulieren, de laatsten voor zover het een tweede onafhankelijke beoordeling betreft van bouwplannen gelegen buiten de aan de Gemeenschappelijke Regeling deelnemende gemeenten;</p> <p>·Het voorzien van de gemeenten in de adviering over de toepassing van de Monumentenwet en de Monumentenverordening.</p>			
actuele ontwikkelingen	Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet kan ook de welstandsadviering een andere vorm krijgen.			
	2023	2024	2025	
financieel belang gemeente	€ 53	€ 0	€ 0	
deelneming in %	4,6	0,0	0,0	
bestuurlijk belang	Een wethouder van de gemeente is lid van het AB van Hûs en Hiem.			
risicoprofiel	● [Laag]			
<u>Kerncijfers</u>	2023	2024	2025	
Eigen vermogen				
begin	€ 338	€ 257	€ 257	
einde	€ 257	€ 257	€ 257	
Vreemd vermogen				
begin	€ 483	€ 453	€ 413	
einde	€ 453	€ 413	€ 391	
Verwacht resultaat				
begroot	€ 0	€ 0	€ 0	
werkelijk	€ -84			
<i>Bron</i>	<i>Concept jaarrekening 2023 Hus en Hiem</i>			
Toelichting 2025	In 2025 wordt een tariefverhoging doorgevoerd. De kosten die Hûs en Hiem in rekening brengt bij de gemeente worden direct doorbelast aan de burger. De tariefsverhoging heeft dus niet direct invloed op het resultaat van de gemeente. De tariefsverhoging wordt wel meegenomen in de legesverordening van de gemeente voor 2025, zodat hogere leges in rekening worden gebracht bij de burgers.			

Naam	FUMO (Fryske Utfieringsorganisaasje Miljeu en Omjouwing)		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>	<i>(zie ook programma Volksgezondheid en milieu)</i>		
vestigingsplaats	Grou		
openbaar belang	Toezicht houden en vergunningverlening.		
visie op de verbonden partij	De Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO) is een gemeenschappelijke regeling van provincie, gemeenten en waterschap in Friesland. De gemeente heeft een deel van haar milieutaken op het gebied van vergunningverlening en toezicht houden verplicht aan deze organisatie uitbesteed. Het betreft de uitvoering van wettelijke taken.		
beleidsvoornemens	De FUMO heeft de financieringsystematiek vanaf 2022 gewijzigd. De bijdrage is nu bepaald op daadwerkelijke afname van de afgenomen diensten van de deelnemer op het gebied van vergunningverlening en toezicht houden. Daarvoor was er een vaste bijdrage die bepaald werd o.b.v. het aantal inrichtingen (bedrijven) in het gebied.		
actuele ontwikkelingen	Per 01-01-2024 treedt de Omgevingswet in werking. Hierdoor is het takenpakket van de FUMO uitgebreid, dit betekent dat zij meer taken gaan uitvoeren voor de gemeente. Door deze uitbreiding van taken is de deelnemersbijdrage verhoogd.		
financieel belang gemeente	2023	2024	2025
	€ 404	€ 660	€ 617
deelneming in %	2,3	3,3	2,8
bestuurlijk belang	Deelname in algemeen bestuur.		
risicoprofiel	● [Middel]		
<u>Kerncijfers</u>	2023	2024	2025
Eigen vermogen			
begin	€ 1.207	€ 1.400	€ 1.200
einde	€ 1.400	€ 1.200	€ 1.200
Vreemd vermogen			
begin	€ 3.824	€ 1.300	€ 3.000
einde	€ 1.300	€ 3.000	€ 3.000
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0		
werkelijk	€ 0		
<i>Bron</i>	<i>Begroting 2024 FUMO</i>		
Toelichting 2025	Het financieel belang is bepaald op basis van de begrote deelnemersbijdrage van de gemeente te delen op de totale deelnemersbijdragen.		
	NB. de prognose balans in de begroting 2025 is globaal en sluit niet aan bij de jaarrekening 2023.		

Naam		Werkmaatschappij Achtkarspelen-Tytsjerksteradiel		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>		<i>(zie ook programma Bestuur en ondersteuning)</i>		
vestigingsplaats	Buitenpost/Burgum			
openbaar belang	De Werkmaatschappij 8KTDi is per 1 januari 2025 ontbonden. Het betrof een samenwerkingsverband op basis van een gemeenschappelijke regeling tussen de gemeenten Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel, waarbij gezamenlijk taken op het terrein van dienstverlening en bedrijfsvoering worden uitgevoerd, die leiden tot een behoud van de kwaliteit van de dienstverlening aan onze inwoners. Het ontvlechten van de ICT-processen is zeer complex. Het was niet mogelijk om dit per 1 januari 2025 te realiseren. Daarvoor is er gekozen om nog een aantal jaren de samenwerking op dit gebied voort te zetten in een BVO (Bedrijfsvoeringsorganisatie) zodat ook deze processen op een goede manier ontvlochten kunnen worden.			
visie op de verbonden partij	N.v.t.			
beleidsvoornemens	Hiervoor wordt verwezen naar de begroting 2025 van de Werkmaatschappij 8KTD			
actuele ontwikkelingen	Zie hierboven bij openbaar belang.			
financieel belang gemeente	2023	2024	2025	
deelneming in %	€ 19.304	€ 21.165	€ 23.830	
bestuurlijk belang	49,7	49,8	49,4	
risicoprofiel	Het Dagelijks Bestuur bestaat uit de voorzitters van beide colleges en één wethouder per gemeente. Het Algemeen Bestuur bestaat uit de leden van de twee colleges van burgemeester en wethouders van beide gemeenten. ● [Laag]			
<u>Kerncijfers</u>	2023	2024	2025	
Eigen vermogen				
begin				
einde				
Vreemd vermogen				
begin	€ 3.950	€ 4.450	€ 5.300	
einde	€ 4.450	€ 5.300		
Verwacht resultaat				
begroot				
werkelijk				
<i>Bron</i>	<i>Begroting 2025 Werkmaatschappij 8KTD</i>			
Toelichting 2025	De begroting van 2025 sluit uiteindelijk met een saldo van € 0, doordat de gemeente Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel volledig bijdragen in de gemaakte kosten in de WM8KTD. Het gerealiseerd totaal van bijdragen van beide gemeenten bedroeg € 48.121. De verdeling in bijdrage voor beide gemeenten is als volgt: <ul style="list-style-type: none"> ● Achtkarspelen 23.830 ● Tytsjerksteradiel 24.291 			

Naam		Recreatieschap Marrekrite		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>		<i>(zie ook programma Sport, cultuur en recreatie)</i>		
vestigingsplaats		Grou		
openbaar belang		Beheer van de toeristische voorzieningen op water en land in de provincie.		
visie op de verbonden partij		Recreatieschap Marrekrite is er om de toeristische basisinfrastructuur op water en land in Fryslân in stand te houden en verder te ontwikkelen. De ontsluiting van toeristische routes is van cruciaal belang voor het faciliteren van recreanten en gasten.		
beleidsvoornemens		Recreatieschap Marrekrite onderhoudt en beheert ongeveer 35 kilometer aan vrije ligplaatsen in de Friese natuur, zorgt voor afvoer van recreatieafval en onderhoudt boeien en bakens in recreatievaarten. Ook beheert en onderhoudt Marrekrite het fietsknooppuntnetwerk en het wandelknooppuntnetwerk.		
actuele ontwikkelingen		Marrekrite zal in overleg met de provincie voor de komende jaren een baggerplan opstellen. Het is moeilijk om de waterdiepte op alle aanlegplaatsen in beeld te brengen in verband met de grote hoeveelheid slibverplaatsing. In eerste instantie zijn de drukbezochte vaarroutes eerst in kaart worden gebracht.		
		2023	2024	2025
financieel belang gemeente		€ 16	€ 17	€ 18
deelneming in %		1,1	1,1	1,1
bestuurlijk belang		Deelname in het algemeen bestuur		
risicoprofiel		● [Middel]		
		2023	2024	2025
<u>Kerncijfers</u>				
Eigen vermogen				
begin		€ 4.704	€ 4.328	€ 3.935
einde		€ 4.328	€ 3.935	€ 3.635
Vreemd vermogen				
begin		€ 1.996	€ 4.894	€ 6.253
einde		€ 3.753	€ 6.253	€ 7.517
Verwacht resultaat				
begroot		€ 5	€ 95	€ -250
werkelijk		€ 91		
<i>Bron</i>		<i>Begroting 2024 Marrekrite</i>		
Toelichting 2025		De algemene reserve zit boven de benodigde weerstandscapaciteit. Daarom wordt per begroting 2022 tot en met 2026 een jaarlijkse vermogensuitkering gedaan, naar rato van de deelnemersbijdrage. Deze uitkering is in de begroting verwerkt en daar staat tegenover een onttrekking aan de algemene reserve. In principe wordt er geen nieuw vermogen meer opgebouwd. Eventuele tekorten worden onttrokken aan het eigen vermogen.		

Gemeenschappelijke regeling (licht)

Naam		Mobiliteitsbureau Noordoost Fryslân		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>		<i>(zie ook programma Sociaal domein)</i>		
vestigingsplaats	Dokkum			
openbaar belang	Via het mobiliteitsbureau wordt uitvoering gegeven aan gemeentelijke vervoerstaken; WMO-vervoer, leerlingen-, gymvervoer (via "Jobinder")			
visie op de verbonden partij	Achterliggende visie voor oprichting van deze lichte GR is het door samenwerking efficiënt en kostenbesparend regionaal organiseren van vervoerstromen uit WMO-, leerlingen- en gymvervoer.			
beleidsvoornemens	Het mobiliteitsbureau werkt met een regiemodel. Gemeenten en provincie zijn verantwoordelijk voor het beleid. Het mobiliteitsbureau is verantwoordelijk voor contractmanagement, doorontwikkeling systeem en planning van de ritten. De uitvoering daarvan ligt bij de vervoerders. De bijdrage betreft zowel de feitelijke vervoerskosten als ook een gemeentelijk aandeel in systeemkosten, beheer, kostenbeheersing en rapportage.			
actuele ontwikkelingen	In 2024 is door het Mobiliteitsbureau voor de regie (nieuwe centrale per 1-1-2025) een nieuw contract afgesloten, in verband met het aflopen van het contractvervoer (per 1-1-2027) zal de aanbesteding in 2025 naar verwachting worden afgerond.			
financieel belang gemeente	2023	2024	2025	
deelneming in %	€ 1.499	€ 1.450	€ 1.380	
bestuurlijk belang	20,1	21,9	19,9	
risicoprofiel	Het bestuur van de G.R. wordt gevormd door de deelnemende partijen. ● [Middel]			
<u>Kerncijfers</u>	2023	2024	2025	
Eigen vermogen				
begin	€ 0	€ 0	€ 0	
einde	€ 0	€ 0	€ 0	
Vreemd vermogen				
begin	€ 0	€ 0	€ 0	
einde	€ 0	€ 0	€ 0	
Verwacht resultaat				
begroot	€ 0	€ 0	€ 0	
werkelijk	€ 0	€ 0	€ 0	
<i>Bron</i>	<i>Begrotingen en jaarrekeningen GR Jobinder</i>			
Toelichting 2025	De afspraak is gemaakt, dat de deelnemers staan voor de tekorten en overschotten. De GR hoeft daardoor niet een vermogenspositie op te bouwen.			

Stichting / Vereniging

Naam	Stichting MOA		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>	<i>(zie ook programma Sociaal domein)</i>		
vestigingsplaats	Surhuisterveen		
openbaar belang	De gemeente heeft de wettelijke taak om inwoners te laten participeren naar vermogen. Dit op grond van de Wet sociale werkvoorziening, de Participatiewet en de Wet maatschappelijke ondersteuning.		
visie op de verbonden partij	De gemeente Achtkarspelen beschikt over een lokaal participatiebedrijf waarin inwoners activiteiten kunnen ontwikkelen die ze dichterbij de arbeidsmarkt brengen of lokaal van waarde laten zijn.		
beleidsvoornemens	Per 1 januari 2017 is de MOA van start gegaan. De MOA bestaat uit twee bedrijfsonderdelen. De afdeling MOAi Wurk geeft vorm aan (arbeids)participatie en arbeidsmatige dagbesteding op grond van de Wmo. De afdeling MOAi Grien verricht groenwerkzaamheden voor de gemeente Achtkarspelen. Hiervoor worden SW-medewerkers ingezet die zijn overgenomen van de GR SW Fryslân		
actuele ontwikkelingen	Op dit moment van schrijven wordt gewerkt aan het vormgeven van een nieuw governance structuur		
financieel belang gemeente	2023	2024	2025
	€ 1.773	€ 1.645	€ 1.727
deelneming in %	100,0	100,0	100,0
bestuurlijk belang	Het bestuur van MOA wordt gevormd door het college B&W van de gemeente Achtkarspelen.		
risicoprofiel	● [Middel]		
<u>Kerncijfers</u>	2023	2024	2025
Eigen vermogen			
begin	€ 341	€ 449	€ 449
einde			
Vreemd vermogen			
begin	€ 575	€ 829	€ 829
einde			
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk			
<i>Bron</i>	<i>Begrotingen en jaarrekeningen</i>		
Toelichting 2025	De cijfers zijn conceptcijfers. De definitieve jaarrekening is nog niet beschikbaar.		

Naam	Stichting Sportcentrum 8kspelen		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>	<i>(zie ook programma Sport, cultuur en recreatie)</i>		
vestigingsplaats	Gemeente Achtkarspelen		
openbaar belang	n.v.t.		
visie op de verbonden partij	Naar verwachting wordt de stichting per 31-12-2024 opgeheven.		
beleidsvoornemens	Het zwembad is overgegaan naar de gemeente kan worden opgeheven.		
actuele ontwikkelingen	De overgang van de exploitatie van het zwembad van de stichting naar de gemeente is uitgewerkt, het zwembad is onderdeel van de gemeentelijke begroting geworden. De stichting moet nog opgeheven worden.		
	2023	2024	2025
financieel belang gemeente	€ 0	€ 0	€ 0
deelneming in %	100,0	100,0	0,0
bestuurlijk belang	college vormt bestuur		
risicoprofiel	● [Laag]		
<u>Kerncijfers</u>	2023	2024	2025
Eigen vermogen			
begin	€ 156.862	€ 198.428	€ 0
einde	€ 198.428		€ 0
Vreemd vermogen			
begin	€ 0	€ 0	€ 0
einde	€ 0	€ 0	€ 0
Verwacht resultaat			
begroot			€ 0
werkelijk	€ 41.566		€ 0
<i>Bron</i>	<i>Jaarrekening</i>		
Toelichting 2025	Naar verwachting wordt de stichting eind 2024 opgeheven en zal er in dit verband geen sprake meer zijn van een verbonden partij.		

Vennootschap / Coöperatie

Naam	N.V. Fryslân Miljeu (handelsnaam Omrin)		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>	<i>(zie ook programma Volksgezondheid en milieu)</i>		
vestigingsplaats	Leeuwarden		
openbaar belang	NV Fryslân Miljeu is de entiteit binnen Omrin die zich bezighoudt met de inzameling van afval.		
visie op de verbonden partij	OMRIN is een toonaangevende publieke partij actief in de gehele afvalketen van inzameling tot en met verwerking, inclusief advisering en afzet van deelstromen en het beheer van de openbare ruimte.		
beleidsvoornemens	NV Fryslân Miljeu is de entiteit waarin de afvalinzameling binnen Omrin plaatsvindt. Hiervoor wordt verwezen naar het strategiedocument Omrin 2021-24. Er wordt op dit moment gewerkt aan een nieuw strategie document wat in de AvA van december 2024 zal worden vastgesteld.		
actuele ontwikkelingen	Geen.		
financieel belang gemeente	2023	2024	2025
	€ 50	€ 50	€ 50
deelneming in %	7,2	2,7	2,7
bestuurlijk belang	De gemeente is voor 2,7% aandeelhouder in het totaal eigen vermogen van NV Fryslân Miljeu op basis van letteraandelen B en heeft naar rato zeggenschap in de vennootschap in de Algemene vergadering van Aandeelhouders (AvA). Deze letteraandelen B zijn gekoppeld aan de BV Fryslân Miljeu Noordoost waar het oorspronkelijk gemeentelijke reinigingsbedrijf van Achtkarspelen is ingebracht.		
risicoprofiel	 [Laag]		
Kerncijfers	2023	2024	2025
Eigen vermogen			
begin	€ 11.303		
einde	€ 11.572		
Vreemd vermogen			
begin	€ 23.497		
einde	€ 23.731		
Verwacht resultaat			
begroot			
werkelijk	€ 1.007		
<i>Bron</i>	<i>Jaarstukken en begrotingen NV Fryslân Miljeu (http://omrindigitaaljaarslag.nl)</i>		
Toelichting 2025	N.V. Fryslân Miljeu verstrekt geen begroting. Via een brief heeft Fryslân Miljeu wel aangekondigd dat hun tarieven in 2025 met minimaal 7,5% gaan stijgen. Hiermee is ook rekening gehouden bij de bepaling van de afvalstoffenheffing 2025. De nieuwste financiële gegevens betreffen de jaarrekening 2023.		

Naam	BNG Bank NV		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>	<i>(zie ook programma Bestuur en ondersteuning)</i>		
vestigingsplaats	Den Haag		
openbaar belang			
visie op de verbonden partij			
beleidsvoornemens			
actuele ontwikkelingen			
	De hoogte van de nettowinst is met onzekerheden omgeven, omdat de bank geen voorspelling kan doen over de ontwikkeling van de ongerealiseerde marktwaardeveranderingen. Een betrouwbare schatting van de nettowinst voor 2022 kan de bank daarom niet maken.		
	2023	2024	2025
financieel belang gemeente	€ 219	€ 219	€ 2.019
deelneming in %	0,2	0,2	0,2
bestuurlijk belang	Deelname in het aandelenkapitaal		
risicoprofiel	 [Laag]		
<u>Kerncijfers</u>	2023	2024	2025
Eigen vermogen			
begin	€ 4.615	€ 4.412	
einde	€ 4.721		
Vreemd vermogen			
begin	€ 107.457	€ 11.082	
einde	€ 110.819		
Verwacht resultaat			
begroot			
werkelijk	€ 254		
<i>Bron</i>	<i>Jaarstukken 2021</i>		
Toelichting 2025	-		

Naam	Afvalsturing Friesland N.V. (handelsnaam Omrin)		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>	<i>(zie ook programma Volksgezondheid en milieu)</i>		
vestigingsplaats	Leeuwarden		
openbaar belang	Afvalsturing Friesland NV houdt zich binnen het Omrin concern bezig met de verwerking van afval.		
visie op de verbonden partij	Belangrijke locaties zijn Ecopark De Wierde nabij Oudehaske waar via nascheiding de afvalstromen zoveel mogelijk worden gescheiden en via vergisting energie wordt opgewekt. De Reststoffen Energie Centrale (REC) te Harlingen is een andere belangrijke locatie waar het overgebleven afval na scheiding wordt verbrand. Hierbij wordt gelijktijdig energie opgewekt.		
beleidsvoornemens	OMRIN is een toonaangevende publieke partij actief in de gehele afvalketen van inzameling tot en met verwerking, inclusief advisering en afzet van deelstromen en het beheer van de openbare ruimte. Hierbij zijn duurzaamheid en zo laag mogelijke maatschappelijke kosten leidende principes. OMRIN is van en voor de overheid; commerciële activiteiten dienen ter ondersteuning van publieke taken.		
actuele ontwikkelingen	Hiervoor wordt verwezen naar het strategiedocument Omrin 2021-2024. Er wordt op dit moment gewerkt aan een nieuw strategiedocument dat in de AvA van december 2024 zal worden vastgesteld.		
financieel belang gemeente	2023	2024	2025
deelneming in %	€ 54	€ 54	€ 54
bestuurlijk belang	3,1	2,8	2,8
risicoprofiel	De gemeente heeft een belang van 2,76% in Afvalsturing Friesland NV. Daarmee heeft de gemeente naar rato zeggenschap in de Algemene vergadering van Aandeelhouders van Afvalsturing Friesland NV. Het gehele aandelenkapitaal van Afvalsturing Friesland NV is in publieke handen bij Nederlandse gemeenten. Alle Friese gemeenten zijn ook aandeelhouder en tevens oprichter van de NV.		
	● [Laag]		
<u>Kerncijfers</u>	2023	2024	2025
Eigen vermogen			
begin	€ 70.303		
einde	€ 78.528		
Vreemd vermogen			
begin	€ 119.141		
einde	€ 106.366		
Verwacht resultaat			
begroot	€ 4.360	€ 4.047	€ 2.805
werkelijk	€ 10.322		
<i>Bron</i>	<i>Jaarstukken en begrotingen Afvalsturing Friesland NV (http://omrindigitaaljaarverslag.nl)</i>		
Toelichting 2025	De begroting van Afvalsturing Friesland NV bevat alleen een exploitatieprognose en geen meerjarenbalans.		

Naam	Stedin NV		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>	<i>(zie ook programma Bestuur en ondersteuning)</i>		
vestigingsplaats	Rotterdam		
openbaar belang	Energietransport		
visie op de verbonden partij	Dit betreft een historisch aandeelhouderschap vanuit het gemeentelijke gasbedrijf. De dividenduitkering wordt gebruikt als algemeen dekkingsmiddel.		
beleidsvoornemens	Omdat we willen dat ook de komende generaties altijd energie hebben, gaan we samen over op schone energie. Uit bronnen die niet opraken en die de planeet niet uitputten of vervuilen. Dit vraagt om flinke aanpassingen van het energienet, of beter gezegd, het energiesysteem. Nieuwe technieken helpen daarbij.		
actuele ontwikkelingen	Net als een goede samenwerking tussen alle mensen en organisaties die betrokken zijn bij de energievoorziening. Jaarlijks maken 2,2 miljoen klanten gebruik van het energieleveringsnetwerk van Stedin.		
	In de afgelopen periode zijn veel acties geweest om ervoor te zorgen dat Stedin over voldoende kapitaal beschikt voor de noodzakelijke investeringen in betrouwbare netten en de energietransitie. In 2021 hebben de aandeelhouders (waaronder Achtkarspelen) gezamenlijk € 200 miljoen gestort. In 2023 is de Staat als medeaandeelhouder toegetreden, met een kapitaalinjectie van € 500 miljoen. In 2024 zijn ook de provincies Utrecht en Zeeland aandeelhouder geworden, en nog 7 Utrechtse en 12 Zeeuwse gemeenten. Door de toetreding van andere partijen is ons relatieve aandelenbelang iets gedaald. Dit past in het streven naar een evenwichtig aandeelhouderschap.		
financieel belang gemeente	2023	2024	2025
deelneming in %	€ 947	€ 947	€ 947
bestuurlijk belang	0,2	0,2	0,2
risicoprofiel	Deelname aandelenkapitaal		
<u>Kerncijfers</u>	 [Middel]		
Eigen vermogen	2023	2024	2025
begin	€ 2.589.000	€ 3.221.000	
einde	€ 3.221.000		
Vreemd vermogen			
begin	€ 4.916.000	€ 5.063.000	
einde	€ 5.063.000		
Verwacht resultaat			
begroot			
werkelijk			
<i>Bron</i>	<i>Begroting 2022</i>		
Toelichting 2025	De Wet collectieve warmte (Wcw) is in juni na advies van de Raad van State aangepast en verzonden aan de Tweede Kamer. De wet is een belangrijke bouwsteen in de energietransitie en maakt onder meer een volwaardige rol voor netwerkbedrijven in warmtenetten mogelijk. Naar verwachting wordt de wet in het najaar van 2024 behandeld. Hiermee is inwerkingtreding medio 2025 een reëel scenario. Als voorbereiding hierop heeft Stedin een warmtestrategie opgesteld.		

Naam		Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân, OVEF		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>		<i>(zie ook programma Verkeer, vervoer en waterstaat)</i>		
vestigingsplaats	Leeuwarden			
openbaar belang	Het leveren van energie (gas en elektriciteit) en het inkopen van laadinfrastructuur tegen gunstige voorwaarden.			
visie op de verbonden partij	n.v.t.			
beleidsvoornemens	Het opzetten van een zelfleveringsmodel voor elektriciteit, waarbij het mogelijk wordt om direct van de lokale/regionale energieproducenten aan te kopen en niet meer via een Europese aanbesteding. Inmiddels wordt er duurzame elektriciteit afgenomen bij de gemeente Súdwest Fryslân/Wetterskip Fryslân en is er een contract met Afvalsturing Friesland NV (Omrin) voor de toekomstige levering van gas vanuit vergisting.			
actuele ontwikkelingen	Het zelfleveringsmodel waarbij OVEF zelf wil optreden als energieleverancier kent hele andere operationele risico's als een collectieve inkoop bij een bestaande energieleverancier. Over dit onderwerp is de OVEF met de verschillende deelnemende leden volop in gesprek.			
financieel belang gemeente	2023	2024	2025	
	€ 0	€ 0		
deelneming in %	4,2	4,2		
bestuurlijk belang	Gemeente heeft 2 stemmen in de algemene ledenvergadering van de coöperatie (totaal 48 stemmen).			
risicoprofiel	● [Hoog]			
<u>Kerncijfers</u>	2023	2024	2025	
Eigen vermogen				
begin	€ 426			
einde				
Vreemd vermogen				
begin	€ 103			
einde				
Verwacht resultaat				
begroot	€ 0	€ 0		
werkelijk				
<i>Bron</i>	<i>jaarrekening 2022 en begroting 2024</i>			
Toelichting 2025	Deelneming in % is gerelateerd aan het aantal stemmen in de ALV De begroting 2025 is nog niet beschikbaar.			

Overige samenwerkingsvormen

Daarnaast kennen we nog overige samenwerkingsvormen, zoals de centrumregeling. Deze vorm kent geen eigen rechtspersoonlijkheid en is formeel gezien geen gemeenschappelijke regeling. En dus geen verbonden partij. Maar gelet op het belang van samenwerkingsverbanden kiezen we ervoor om deze, voor zover van toepassing, wel te presenteren.

Centrumregeling

Naam		Sociaal Domein Fryslân		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>		<i>(zie ook programma Sociaal domein)</i>		
vestigingsplaats		Leeuwarden		
openbaar belang		In het samenwerkingsverband gaat het om de uitvoering van de wettelijke taken op het gebied van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning, Jeugdwet en Participatiewet. Door voor samenwerking te kiezen wordt getracht om de (zorgvragende) inwoners van de provincie op de meest klantvriendelijke en efficiënte wijze te helpen.		
visie op de verbonden partij		Friese gemeenten werken binnen het platform dat Sociaal Domein Fryslân (SDF) biedt, samen aan provinciaal beleid voor een krachtig sociaal domein Fryslân. Door de samenwerking is het mogelijk om één uniforme beleidslijn, werkwijze en centrale inkoop te organiseren in het sociaal domein.		
beleidsvoornemens		In de begroting zijn geen beleidsvoornemens geformuleerd, omdat gemeenten afgesproken hebben om de scope en de governance te herijken.		
actuele ontwikkelingen		De financiële huishouding van SDF is integraal opgenomen in de financiële huishouding van de gemeente Leeuwarden.		
		2023	2024	2025
financieel belang gemeente		€ 161	€ 160	€ 167
deelneming in %		4,0	4,0	4,0
bestuurlijk belang		N.v.t.		
risicoprofiel		● [Hoog]		
		2023	2024	2025
Kerncijfers				
Eigen vermogen				
begin		€ 0	€ 0	€ 0
einde		€ 0	€ 0	€ 0
Vreemd vermogen				
begin		€ 0	€ 0	€ 0
einde		€ 0	€ 0	€ 0
Verwacht resultaat				
begroot		€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk		€ 0	€ 0	€ 0
<i>Bron</i>		<i>Begrotingen en jaarrekeningen Sociaal Domein Fryslân</i>		
Toelichting 2025		In de regeling is opgenomen dat voor- of nadelige resultaten worden verrekend met de deelnemers.		

3.2.7 Grondbeleid

Inleiding

Grond is schaars, ruimte is een breed goed. Het aanwenden van ruimte voor de één heeft direct consequenties voor het ruimtegebrek van de ander. Omdat grond en ruimte schaars zijn, heeft de overheid een taak met betrekking tot het inzetten en aanwenden van deze ruimte.

Visie op grondbeleid

De gemeente heeft haar ruimtelijke ambities voor de langere termijn vastgelegd in structuurvisies voor het hele grondgebied en voor delen daarvan. Het gemeentelijk grondbeleid staat in dienst van deze ambities. Het grondbeleid is een middel om maatschappelijke doelen te bereiken, zoals wonen, werken, natuur, sport, cultuur, recreatie, zorg en onderwijs. Op 10 december 2020 is door de gemeenteraad de "Nota Grondbeleid 2020 – 2024" vastgesteld, waarin de beleidsuitgangspunten zijn opgenomen. Voorgesteld wordt om de geldigheid van de Nota Grondbeleid 2020-2024 te verlengen tot het moment waarop de nieuwe Nota Grondbeleid wordt vastgesteld door de raad. Deze actualisatie van de Nota Grondbeleid zal in de eerste helft van 2025 worden afgerond.

In het bestuursakkoord 2022 - 2026 "Mei-inoar" is afgesproken dat de gemeente overgaat naar actiever grondbeleid door de strategische aankoop van gronden voor woningbouw. Bij actief grondbeleid heeft of verwerft de gemeente de grond, maakt de gronden bouwrijp en geeft de bouwrijpe grond uit. Het doel van actief grondbeleid is met name het vergroten van de grip en invloed op de ruimtelijke ontwikkeling. Het is echter vrijwel onmogelijk om gemeentebreed of alleen een actief of alleen faciliterend grondbeleid te voeren, daarom zal de gemeente gedeeltelijk situationeel grondbeleid toepassen, waarin per ontwikkellocatie of project gezocht wordt naar de gewenste vorm van grondbeleid. In de nieuwe Nota Grondbeleid zal rekening gehouden worden met de uitgangspunten van het bestuursakkoord 2022-2026. De actualisatie van de Nota Grondbeleid zal in de eerste helft van 2025 worden afgerond. De nieuwe nota grondbeleid zal ter goedkeuring voorgelegd worden aan de gemeenteraad. Voorgesteld wordt om de geldigheid van de Nota Grondbeleid 2020-2024 te verlengen tot het moment waarop de nieuwe Nota Grondbeleid wordt vastgesteld door de raad.

Besluit Begroting en Verantwoording (BBV)

Het BBV bevat kaders en regels, waaraan de inrichting en verantwoording van onder meer begroting en jaarrekening moeten voldoen. Het grondbeleid moet volgens het BBV inzichtelijk worden gemaakt. Dit is om twee redenen van belang. Op de eerste plaats gezien het grote financiële belang en de risico's, die hieraan verbonden zijn en op de tweede plaats vanwege de relatie met de doelstellingen, zoals aangegeven in de programma's. Het grondbeleid kan tot extra baten, of extra lasten leiden en het grondbeleid moet het uitvoeren van programma's ondersteunen.

Voor bouwgrondexploitaties in exploitatie (BIE) geldt een maximale looptijd van 10 jaar. Kostentoerekening aan complexen moet overeenkomen met mogelijkheden voor kostenverhaal zoals benoemd in de Wro/Bro, en de Omgevingswet die is ingegaan per 1 januari 2024. De gemeente rekent rente toe die is gebaseerd op de werkelijke rente over het vreemd vermogen.

Zolang gronden nog niet als bouwgrond in exploitatie zijn genomen, staan deze op de balans onder de materiële vaste activa (MVA) als 'strategische gronden'.

Woonvisie

Het wonen in de gemeente Achtkarspelen wordt getypeerd door een rustige, gezinsvriendelijke woonomgeving bestaande uit tal van dorpen buurtschappen met elk hun eigen identiteit en kwaliteit. Wonen in een groene, landelijke omgeving tussen Leeuwarden en Groningen, waar een grote variatie aan woningen te vinden is, van ruime vrijstaande gezinswoningen tot senioren geschikte woningen dichtbij voorzieningen en van splinternieuwe woningen voorzien van de laatste energiesnufjes tot karakteristieke, monumentale boerderijen. We zien daardoor als gemeente potentie om onze aantrekkingskracht op vestigers te versterken en eigen inwoners te binden.

Met een ligging tussen Leeuwarden-Groningen-Drachten, een spoorverbinding en een heel actief sport- en verenigingsleven kunnen we concluderen dat Achtkarspelen de mooiste gemeente van Fryslân is en dit willen we graag zo houden. Voorzieningen in onze dorpen zijn belangrijk. Zij vormen mede het cement van onze samenleving en hierop willen we niet bezuinigen. We zien een sterk aantrekkende economie en krapte op de huizenmarkt in Achtkarspelen. Daarom hebben we in het bestuursakkoord "Mei-inoar" ambities uitgesproken op het gebied van woningbouw en uitbreiding van de bedrijvigheid.

Om deze ambities te bereiken moeten er meer en aantrekkelijke woningen gebouwd worden. Zoals vermeld in de "Woonvisie Achtkarspelen 2020-2025" welke op 19 november 2020 is vastgesteld door de gemeenteraad, is onze ambitie om de woningvoorraad in alle kernen met passend woningaanbod uit te breiden. Juist in de kleinere dorpen is woningbouw van groot belang; de landelijke woonomgeving is aantrekkelijk voor gezinnen die zich in de gemeente willen vestigen en daarnaast kunnen we met het aantrekken van jonge huishoudens en gezinnen een bijdrage leveren aan de vitaliteit in de kleine kernen.

Sinds de invoering van de Woningwet (2015) is de woonvisie nog belangrijker geworden als basis waarop gemeente, huurdersorganisaties en woningcorporaties met elkaar prestatieafspraken maken. In deze visie benoemen we daarom de belangrijkste opgaven op het vlak van bereikbaarheid, betaalbaarheid en de kwaliteit van de sociale huurvoorraad (zowel nieuwbouw als bestaand).

De woonvisie geeft antwoord op vraagstukken over hoe we het wonen in onze gemeente en alle dorpen nog prettiger maken voor huidige en toekomstige bewoners. Daarom is deze visie opgesteld met de volgende speerpunten:

- Zorgvuldige inzet op nieuwbouw en daarbij de mogelijkheid van toename van woningen in elk dorp
- Investeren in de bestaande voorraad: de kwaliteit van woningen vergroten en woningen met te weinig kwaliteit opruimen
- Starters voldoende huisvestingsmogelijkheden bieden door doorstroming te bevorderen
- Sterker inzetten op tijdelijke woningbouw om de grootste acute vraagdruk weg te nemen
- Inzetten op wonen met zorg
- Streven naar leefbare dorpen

Prognose

Actualisering grondexploitaties – algemeen

Om inzicht te krijgen in de financiële stand van zaken in de grondexploitaties actualiseren we deze jaarlijks. Van actualisering is sprake als de uitvoering van het project binnen de vastgestelde kaders plaatsvindt. De geraamde bedragen worden vervangen door gerealiseerde bedragen, zodat we inzicht verkrijgen in de actuele boekwaarde. Zo ontstaat een geactualiseerde en onderbouwde prognose van de te verwachten resultaten van de grondexploitaties. Indien noodzakelijk worden op basis van deze prognose voorzieningen voor verliesgevende grondexploitaties getroffen of bijgesteld.

Zowel het Besluit begroting en verantwoording (BBV) als het gemeentelijk beleid (Nota grondbeleid 2020-2024) eist minimaal een jaarlijkse actualisering van de grondexploitaties. De raad stelt de geactualiseerde grondexploitaties jaarlijks impliciet via de begroting en de jaarrekening vast.

Relatie met de planning en control cyclus

De actualisering van de grondexploitaties per 1 januari van een boekjaar is de basis voor de waardering in de jaarrekening. De geactualiseerde boekwaarden worden op de balans verantwoord en op basis van de geactualiseerde prognoses wordt beoordeeld of voorzieningen voor verliesgevende grondexploitaties moeten worden getroffen of bijgesteld.

Financiën van de grondexploitaties

Een grondexploitatie is de financiële vertaling van een ruimtelijk plan. Het is een overzicht van kosten en opbrengsten van de productie van bouwrijpe en woonrijpe grond, uitgezet in de tijd (fasering), rekening houdend met kosten- en opbrengstenstijgingen en rentetoe rekening. De grondexploitatie heeft gedurende de looptijd van het plan verschillende functies. Tijdens de fase van planvoorbereiding is het vooral een instrument voor het berekenen van de financiële gevolgen en het beoordelen van de haalbaarheid van het voorgenomen plan (beoordelen, kiezen, besluiten). Tijdens de fase van de planuitvoering is de grondexploitatie vooral een instrument voor het bewaken van de uitvoering (budgetteren, volgen, verschillen analyseren en afrekenen).

Complex	Project	Boekwaarde 31 december 2023	Nog te realiseren kosten	Nog te realiseren opbrengsten	Nog te verwachten winsten
304	Surhuisterveen - Lauwerskwartier fase 2	€ -223.656	€ 283.222	€ 286.692	€ 227.127
369	Kootstertille - Oostkern/Westkern	€ 32.358	€ 1.040.879	€ 1.128.930	€ 55.693
Totaal bedrijventerreinen		€ -191.298	€ 1.324.101	€ 1.415.622	€ 282.820
57	Twijzel - Sportpark	€ 60.184	€ 53.505	€ 149.196	€ 35.507
Totaal woningbouw		€ 60.184	€ 53.505	€ 149.196	€ 35.507
Totaal Grondexploitaties		€ -131.114	€ 1.377.606	€ 1.564.818	€ 318.327

Bouwgronden in exploitatie		Nog te verkopen m2	Kavels		Looptijd t/m jaar	Prognose	Prognose
			beschikbaar eind 2023	Verkocht in 2024		uitgifte t/m 2026	uitgifte 2026 e.v.
nr: Woningbouw							
57	Twijzel - sportvelden	1.146 m2	2	2	2025	0	0
		1.146 m2					
nr: Bedrijventerrein							
304	Surhuisterveen - Lauwerskwartier fase 2	5.615 m2	1	1	2025	0	0
369	Kootstertille - Oostkern/Westkern	- m2	0	0	2026	0	0
		5.615 m2					
		6.761 m2					

Grondprijzen

Op basis van Europese regelgeving moet de gemeente marktconforme grondprijzen hanteren, ter voorkoming van ongeoorloofde staatssteun. Het beleid met betrekking tot grondprijzen is vastgelegd in de nota Grondbeleid. Dit beleid is het uitgangspunt voor het handelen.

3.2.8 Wet open overheid

Inleiding

De Wet open overheid (hierna: Woo) regelt het recht van burgers op informatie van de overheid. De wet beoogt overheden transparanter te maken door overheidsinformatie beter vindbaar en digitaal toegankelijker te maken, en daarmee het vertrouwen van onze inwoners te bevorderen.

De Woo omvat het volgende:

- Actieve openbaarmaking van informatie;
- Passieve (op verzoek) openbaarmaking van informatie en
- Verbetering van de informatiehuishouding.

Deze drie thema's zijn nauw met elkaar verbonden.

Actieve openbaarmaking van informatie

De wet verplicht ons om verschillende informatie categorieën uit eigen beweging openbaar te maken (dit is de actieve openbaarmakingsplicht). De eerste informatiecategorieën treden 1 november 2024 inwerking. Dit zijn de categorieën:

- Wetten en algemeen verbindende voorschriften
- Overige besluiten van algemene strekking
- Organisatie en werkwijze en
- Bereikbaarheidsgegevens

De invoering van de categorieën verloopt stapsgewijs om zo de uitvoeringslasten behapbaar te houden. De verplichting om actief informatie openbaar te maken is opgedeeld in tranches (1 tot en met 4). Op dit moment is het nog onduidelijk wanneer tranche 2, 3 en 4 inwerking gaan treden. De verwachting is dat de tweede tranche in 2025 inwerking gaat.

We bereiden ons in 2025 verder voor op de inwerkingtreding van de volgende tranches. Hierbij gaan we onderzoeken wat voor platform we nodig hebben om de overige informatiecategorieën actief openbaar te kunnen maken. Ook zetten we in op toegankelijke en vindbare informatie.

Tranche 1 (inwerking op 1 november 2024)	Tranche 2 en 3	Tranche 4
Wetten en algemeen verbindende voorschriften (art. 3.3, eerste lid, onder a)	Ontwerpen van wet- en regelgeving en bijbehorende adviesaanvragen (art. 3.3, eerste lid, onder c)	Beschikkingen (art. 3.3, tweede lid, onder k)
Overige besluiten van algemene strekking (art. 3.3, eerste lid, onder b)	Agenda's en besluitenlijsten bestuur (art. 3.3, tweede lid, onder d)	
Organisatie en werkwijze (art. 3.3, eerste lid, onder d)	Vergaderstukken en verslagen decentrale overheden (art. 3.3, tweede lid, onder c)	
Bereikbaarheidsgegevens (art. 3.3, eerste lid, onder e)	Schriftelijke oordelen in klachtenprocedures (art. 3.3, tweede lid, onder l)	
	Adviezen (art. 3.3, tweede lid, onder e)	
	Convenanten (art. 3.3, tweede lid, onder f)	
	Jaarplannen en jaarverslagen (art. 3.3, tweede lid, onder g)	
	Verplichtingen tot verstrekking van subsidies anders dan met beschikkingen (art. 3.3, tweede lid, onder h)	
	Woo-verzoeken en -besluiten (art. 3.3, tweede lid, onder i)	
	Onderzoeksrapporten (art. 3.3, tweede lid, onder j)	

Passieve openbaarmaking van informatie

Passieve openbaarmaking van informatie is het openbaar maken van informatie op verzoek van bijvoorbeeld een inwoner of journalist. Voor 2025 is het streven om Woo-verzoeken binnen de wettelijke termijn van 4 weken af te handelen. Als er sprake is van een complex verzoek of een zeer omvangrijk verzoek zullen we, zoals de Woo ook toestaat, deze termijn met 2 weken verlengen. Mocht het niet lukken om het verzoek binnen 4 weken resp. 6 weken af te handelen dan wordt in overleg met verzoeker getreden om afspraken te maken over de afhandeling van het Woo-verzoek. Hiermee wordt voldaan aan hetgeen de Woo voorschrijft.

Informatiehuishouding

Om informatie goed te kunnen delen met onze inwoners is het nodig om deze informatie aan de voorkant goed op te slaan, processen en systemen op orde te hebben, maar ook juist als professionals te denken en werken vanuit transparantie en openbaarheid. In 2025 wordt verder gewerkt aan deze uitdaging.

4 FINANCIËLE BEGROTING

4.1 Overzicht baten en lasten

4.1.1 Meerjarenbegroting

Meerjarenbegroting 2025 - 2028

Programma (x € 1.000)	2025			2026			2027			2028		
	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
0. Bestuur en ondersteuning	7.438	77.317	69.879	5.474	73.683	68.209	7.465	74.408	66.943	6.844	74.944	68.101
1. Veiligheid	2.788	80	- 2.709	2.845	80	- 2.765	2.969	80	- 2.889	3.060	80	- 2.981
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	6.587	551	- 6.036	6.890	546	- 6.344	6.990	546	- 6.444	7.083	546	- 6.537
3. Economie	509	30	- 479	510	30	- 480	510	30	- 480	509	30	- 479
4. Onderwijs	3.599	854	- 2.746	3.605	854	- 2.751	3.721	854	- 2.868	3.742	854	- 2.888
5. Sport, cultuur en recreatie	8.063	1.256	- 6.807	8.073	1.254	- 6.819	8.074	1.253	- 6.821	8.069	1.231	- 6.838
6. Sociaal domein	48.661	12.055	- 36.606	48.570	12.042	- 36.528	48.398	12.044	- 36.355	48.390	12.045	- 36.345
7. Volksgezondheid en milieu	9.868	8.724	- 1.143	9.480	8.332	- 1.149	8.813	7.601	- 1.212	8.869	7.601	- 1.267
8. Vrosh	2.791	782	- 2.010	2.719	782	- 1.937	2.719	782	- 1.937	2.719	782	- 1.937
Overhead	13.140	175	- 12.966	13.491	175	- 13.316	13.521	175	- 13.346	13.571	175	- 13.396
Mutaties reserves	1.608	3.361	1.753	-	604	604	-	430	430	-	310	310
BEGROTINGSRESULTAAT	105.055	105.184	129	101.656	98.380	-3.277	103.179	98.201	-4.978	102.855	98.597	-4.258

4.1.2 Toelichting

Rekening 2023

Programma (x € 1.000)	2023 rekening		
	lasten	baten	saldo
0. Bestuur en ondersteuning	10.028	73.762	63.734
1. Veiligheid	5.122	4.233	- 889
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	6.097	855	- 5.243
3. Economie	1.517	1.713	196
4. Onderwijs	3.328	1.133	- 2.195
5. Sport, cultuur en recreatie	7.854	1.994	- 5.860
6. Sociaal domein	48.999	12.599	- 36.401
7. Volksgezondheid en milieu	7.920	7.219	- 701
8. Vrosh	2.150	1.052	- 1.098
Overhead	12.470	179	- 12.292
Mutaties reserves	1.838	6.910	5.072
TOTAAL	107.324	111.648	4.324

Begroting 2024 - 2025

Hieronder wordt de begroting 2024 vergeleken met de begroting 2025. Om de ontwikkelingen duidelijk te maken presenteren we ook de wijzigingen in de begroting 2024 ten opzichte van de oorspronkelijke begroting.

Begroting 2024-2027

Programma (x € 1.000)	2024 primitief			2024 incl. wijzigingen			2025		
	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
0. Bestuur en ondersteuning	6.351	73.032	66.681	7.165	73.821	66.656	7.438	77.317	69.879
1. Veiligheid	2.380	67	- 2.312	2.485	67	- 2.418	2.788	80	- 2.709
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	6.480	411	- 6.069	6.944	474	- 6.470	6.587	551	- 6.036
3. Economie	711	47	- 664	716	47	- 670	509	30	- 479
4. Onderwijs	3.647	856	- 2.791	3.437	854	- 2.583	3.599	854	- 2.746
5. Sport, cultuur en recreatie	7.752	1.291	- 6.462	8.054	1.345	- 6.709	8.063	1.256	- 6.807
6. Sociaal domein	47.358	11.616	- 35.742	47.793	12.005	- 35.788	48.661	12.055	- 36.606
7. Volksgezondheid en milieu	8.027	7.065	- 961	8.576	7.532	- 1.044	9.868	8.724	- 1.143
8. Vrosh	2.693	782	- 1.911	2.824	782	- 2.042	2.791	782	- 2.010
Overhead	12.085	167	- 11.918	13.685	167	- 13.518	13.140	175	- 12.966
Mutaties reserves	-	3.060	3.060	-	6.157	6.157	1.608	3.361	1.753
TOTAAL	97.483	98.394	911	101.680	103.251	1.571	105.055	105.184	129

Incidentele baten en lasten

In overeenstemming met Artikel 23.b. van de BBV lichten wij hieronder de incidentele baten en lasten per programma toe. Per programma worden ten minste de belangrijkste posten afzonderlijk toegelicht. De overige posten worden als een totaalbedrag opgenomen.

Als gemeente hebben wij de verantwoordelijkheid om een begroting vast te stellen die structureel en reëel in evenwicht is. Op basis van dit criterium wordt voor het komende begrotingsjaar door de Provincie besloten of wij onder repressief of preventief toezicht vallen.

Het structureel begrotingssaldo bedraagt:

	2025	2026	2027	2028
Saldo baten en lasten	-1623	-3881	-5408	-4568
saldo reservemutaties	1753	604	430	310
Begrotingssaldo	130	-3277	-4978	-4258

Incidentele baten en lasten

In overeenstemming met Artikel 23.b. van de BBV lichten wij hieronder de incidentele baten en lasten per programma toe. Per programma worden ten minste de belangrijkste posten afzonderlijk toegelicht. De overige posten worden als een totaalbedrag opgenomen.

Op basis van de begroting die nu voorligt kunnen we constateren dat wen naar verwachting, kunnen voldoen aan de toezichtcriteria van de provincie.

Incidentele baten en lasten

Specificatie van incidentele baten en lasten

Incidentele lasten

De incidentele lasten voor de begroting 2025-2028 worden afgedekt door bijdragen uit de Algemene Reserve. Voor een deel van deze incidentele lasten heeft bij eerdere begrotingen al besluitvorming plaatsgevonden. Daarnaast zijn via de Kadernota 2025-2028 in deze begroting nieuwe posten opgevoerd.

Reservemutaties onttrekking uit reserves					
Reserve	Omschrijving	2025	2026	2027	2028
Algemene reserve	Gemeenteraadsverkiezingen	€ -4.000	€ -16.000	€ -	€ -
Algemene reserve	Motie: lobby herijking gemeentefonds; P0-M3	€ -20.000	€ -	€ -	€ -
Algemene reserve	00.01 Gemeentelijke co-financiering EU-Leaderprogramma 2024-2027	€ -	€ -	€ -	€ -
Algemene reserve	00.04.02 Teamleider I&A	€ -68.000	€ -	€ -	€ -
Algemene reserve	00.04.03 Teamleider HRM	€ -68.000	€ -	€ -	€ -
Algemene reserve	00.04.10 Juridischezaken - Inkoopcoördinator	€ -24.500	€ -	€ -	€ -
Algemene reserve	00.04.11 Juridischezaken - Inkoop - flexibele schil	€ -42.000	€ -	€ -	€ -
Algemene reserve	00.04.50 HRM - Strategische ondersteuning en advisering	€ -302.500	€ -	€ -	€ -
Algemene reserve	00.04.51 Financiën - IOAB en Senior Financieel Adviseur	€ -201.000	€ -	€ -	€ -
Algemene reserve	00.04.52 I&A - Continuïteit en kwaliteit informatievoorziening	€ -638.000	€ -	€ -	€ -
Algemene reserve	01.01 Jurist handhaving	€ -84.250	€ -	€ -	€ -
Algemene reserve	01.02 Jurist veiligheid	€ -28.750	€ -	€ -	€ -
Algemene reserve	01.07 Horeca - evenementenbeleid	€ -23.500	€ -	€ -	€ -
Algemene reserve	05.04 Ekstra formaasje Frysk taalbelied	€ -25.000	€ -	€ -	€ -
Algemene reserve	06.04 Beurtskip	€ -158.000	€ -158.000	€ -	€ -
Algemene reserve	06.07 Uitvoeringsplan Participatiewet - Inzet jobhunter	€ -51.000	€ -	€ -	€ -
Algemene reserve	06.12 Coördinator Maatschappelijk Vastgoed	€ -56.000	€ -	€ -	€ -
Algemene reserve	07.02 Formatie stikstof	€ -35.900	€ -	€ -	€ -
Algemene reserve	PIOFACH taken BVO ICT 2025-2028	€ -120.000	€ -120.000	€ -120.000	€ -
Algemene reserve	Compensatie eenmalige korting GF	€ -1.100.000			
	Totaal	€ -3.050.400	€ -294.000	€ -120.000	€ -

Incidentele baten

De incidentele baten voor de begroting 2025-2028 bestaan volledig uit bijdragen uit de Algemene Reserve.

Reservemutaties toevoeging aan reserves					
Reserve	Omschrijving	2025	2026	2027	2028
Algemene reserve	Bestemmingsreserve incidentele formatie en kwetsbaarheden	€ 1.608.000	€ -	€ -	€ -
	Totaal	€ 1.608.000	€ -	€ -	€ -

Reserves

In overeenstemming met Artikel 23.c. van het BBV presenteren wij hieronder de beoogde structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves.

De stortingen en onttrekkingen uit de reserves staan per programma toegelicht in het overzicht 'Wat mag het kosten'.

Stortingen in of onttrekkingen aan de reserves (alle programma's)				
bedragen x € 1.000	2025	2026	2027	2028
Gestort in de reserve	1.608	-	-	-
Onttrokken aan de reserve	3.361	604	430	310
Per saldo	1.753	604	430	310

waarvan gebruikt voor dekking van

bedragen x €	2025	2026	2027	2028
incidentele lasten	3.051	294		
structurele lasten	310	310	310	310

Toelichting

Voor de dekking van de incidentele lasten uit de reserves verwijzen we u naar de overzichten van de incidentele baten en lasten. De onttrekkingen ten behoeve van de diverse bestedingen zijn daar per post toegelicht.

Het overzicht van stortingen en onttrekkingen aan de reserves sluit aan bij taakveld Mutaties reserves, zoals opgenomen in de Meerjarenbegroting 2025-2028 onder paragraaf 4.1.1.

4.1.3 Baten en lasten per taakveld

Geraamde baten en lasten per taakveld

Taakveld <i>(bedragen x € 1.000)</i>	Begroting 2025			Begroting 2026			Begroting 2027			Begroting 2028		
	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
0. Bestuur en ondersteuning	22.187	80.853	58.666	18.965	74.462	55.497	20.986	75.013	54.027	20.986	75.430	55.015
AU en overige uitkeringen gemeentefonds	-	69.219	69.219	-	65.548	65.548	-	66.062	66.062	-	66.592	66.592
Beheer overige gebouwen en gronden	29	8	- 21	29	8	- 21	29	8	- 21	29	8	- 21
Belastingen overig	48	56	8	48	56	8	48	56	8	48	56	8
Bestuur	2.203	-	- 2.203	2.230	-	- 2.230	2.247	-	- 2.247	2.247	-	- 2.247
Burgerzaken	1.903	510	- 1.392	1.904	544	- 1.360	1.918	577	- 1.340	1.918	521	- 1.368
Mutaties reserves	1.608	3.361	1.753	-	604	604	-	430	430	-	310	310
Overhead	13.140	175	- 12.966	13.491	175	- 13.316	13.521	175	- 13.346	13.521	175	- 13.396
Overige baten en lasten	2.834	405	- 2.429	869	235	- 634	2.847	235	- 2.612	2.847	120	- 2.123
OZB niet-woningen	207	2.338	2.131	207	2.398	2.191	207	2.459	2.252	207	2.520	2.314
OZB-woningen	235	4.351	4.117	235	4.465	4.230	235	4.581	4.346	235	4.697	4.463
Treasury	- 19	429	448	- 47	429	477	- 65	429	494	- 65	429	482
1. Veiligheid	2.788	80	- 2.709	2.845	80	- 2.765	2.969	80	- 2.889	2.969	80	- 2.981
Crisisbeheersing en brandweer	2.148	5	- 2.143	2.243	5	- 2.238	2.337	5	- 2.332	2.337	5	- 2.424
Openbare orde en veiligheid	641	74	- 566	602	74	- 527	632	74	- 557	632	74	- 557
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	6.587	551	- 6.036	6.890	546	- 6.344	6.990	546	- 6.444	6.990	546	- 6.537
Economische havens en waterwegen	100	35	- 66	122	35	- 87	121	35	- 87	121	35	- 87
Parkeren	35	-	- 35	41	-	- 41	40	-	- 40	40	-	- 42
Verkeer en vervoer	6.451	517	- 5.935	6.728	511	- 6.217	6.828	511	- 6.317	6.828	511	- 6.409

Begroting 2024-2027

3. Economie	509	30	- 479	510	30	- 480	510	30	- 480	510	30	- 479
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	43	6	- 36	43	6	- 36	43	6	- 36	43	6	- 36
Economische ontwikkeling	335	-	- 335	335	-	- 335	334	-	- 334	334	-	- 334
Economische promotie	127	24	- 103	127	24	- 103	127	24	- 103	127	24	- 103
Fysieke bedrijfsinfrastructuur	5	-	- 5	6	-	- 6	6	-	- 6	6	-	- 6
4. Onderwijs	3.599	854	- 2.746	3.605	854	- 2.751	3.721	854	- 2.868	3.721	854	- 2.888
Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	2.519	854	- 1.666	2.531	854	- 1.677	2.560	854	- 1.706	2.560	854	- 1.737
Onderwijshuisvesting	1.080	-	- 1.080	1.074	-	- 1.074	1.161	-	- 1.161	1.161	-	- 1.151
5. Sport, cultuur en recreatie	8.063	1.256	- 6.807	8.073	1.254	- 6.819	8.074	1.253	- 6.821	8.074	1.231	- 6.838
Cultureel erfgoed	69	22	- 46	69	22	- 46	63	22	- 40	63	-	- 61
Cultuurpresent., -prod. en -participatie	596	41	- 555	591	41	- 550	591	41	- 550	591	41	- 548
Media	1.025	283	- 742	1.027	283	- 744	1.038	283	- 755	1.038	283	- 755
Musea	656	223	- 433	656	223	- 432	656	223	- 432	656	223	- 432
Openb. groen en (openlucht)recreatie	2.487	10	- 2.477	2.479	8	- 2.472	2.483	7	- 2.476	2.483	7	- 2.489
Sportaccommodaties	2.566	560	- 2.006	2.598	560	- 2.038	2.589	560	- 2.029	2.589	560	- 2.016
Sportbeleid en activering	664	116	- 548	653	116	- 538	653	116	- 538	653	116	- 538
6. Sociaal domein	48.661	12.055	- 36.606	48.570	12.042	- 36.528	48.398	12.044	- 36.355	48.398	12.045	- 36.345
Arbeidsparticipatie	2.191	181	- 2.011	2.147	181	- 1.966	1.989	181	- 1.808	1.989	181	- 1.808
Begeleiding (WMO)	2.737	-	- 2.737	2.737	-	- 2.737	2.737	-	- 2.737	2.737	-	- 2.737
Beschermde wonen (WMO)	107	363	256	107	363	256	107	363	256	107	363	256
Dagbesteding (WMO)	2.093	-	- 2.093	2.093	-	- 2.093	2.093	-	- 2.093	2.093	-	- 2.093
Hulp bij het huishouden (WMO)	4.998	236	- 4.762	4.984	222	- 4.762	4.984	222	- 4.762	4.984	222	- 4.762
Inkomensregelingen	13.788	11.141	- 2.647	13.788	11.141	- 2.647	13.788	11.141	- 2.647	13.788	11.141	- 2.647
Jeugdbescherming	448	-	- 448	451	-	- 451	451	-	- 451	451	-	- 451

Begroting 2024-2027

Jeugdhulp behandel. GGZ zonder verblijf	122	-	- 122	123	-	- 123	123	-	- 123	123	-	- 123
Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	155	-	- 155	156	-	- 156	156	-	- 156	156	-	- 156
Jeugdhulp met verblijf overig	2.523	-	- 2.523	2.538	-	- 2.538	2.538	-	- 2.538	2.538	-	- 2.538
Jeugdhulp zonder verblijf overig	6.539	-	- 6.539	6.576	-	- 6.576	6.576	-	- 6.576	6.576	-	- 6.576
Jeugdreclassering	37	-	- 37	37	-	- 37	37	-	- 37	37	-	- 37
Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	71	-	- 71	71	-	- 71	71	-	- 71	71	-	- 71
Maatwerkdienstverlening 18+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	2.583	49	- 2.534	2.598	50	- 2.548	2.616	51	- 2.565	2.616	53	- 2.583
Pleegzorg	299	-	- 299	301	-	- 301	301	-	- 301	301	-	- 301
Samenkracht en burgerparticipatie	1.816	85	- 1.731	1.807	85	- 1.721	1.806	85	- 1.721	1.806	85	- 1.725
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	2.270	-	- 2.270	2.209	-	- 2.209	2.209	-	- 2.209	2.209	-	- 2.209
WSW en beschut werk	5.880	-	- 5.880	5.847	-	- 5.847	5.815	-	- 5.815	5.815	-	- 5.783
7. Volksgezondheid en milieu	9.868	8.724	- 1.143	9.480	8.332	- 1.149	8.813	7.601	- 1.212	8.813	7.601	- 1.267
Afval	3.348	4.428	1.080	3.353	4.435	1.082	3.353	4.434	1.082	3.353	4.421	1.078
Milieubeheer	2.785	1.309	- 1.476	2.282	842	- 1.440	1.470	-	- 1.470	1.470	-	- 1.499
Riolering	2.156	2.987	832	2.205	3.055	850	2.294	3.167	873	2.294	3.181	910
Volksgezondheid	1.579	-	- 1.579	1.640	-	- 1.640	1.697	-	- 1.697	1.697	-	- 1.756
8. Vrosh	2.791	782	- 2.010	2.719	782	- 1.937	2.719	782	- 1.937	2.719	782	- 1.937
Grondexploitatie (niet bedrijventerr.)	388	274	- 115	388	274	- 114	388	274	- 114	388	274	- 114
Ruimtelijke ordening	1.406	90	- 1.316	1.412	90	- 1.323	1.412	90	- 1.323	1.412	90	- 1.323
Wonen en bouwen	997	419	- 579	918	419	- 500	918	419	- 500	918	419	- 500
Begrotingsresultaat	105.055	105.184	129	101.656	98.380	- 3.277	103.179	98.201	- 4.978	103.179	98.597	- 4.258

4.2 Uiteenzetting financiële positie en toelichting

4.2.1 EMU-saldo

Volgens het Verdrag van Maastricht mogen lidstaten geen tekort hebben van meer dan 3% van het Bruto Binnenlands Product. Het tekort of overschot van de decentrale overheden, dus ook gemeenten, maakt daar onderdeel van uit.

Het EMU-saldo wordt bepaald door twee factoren:

- Het overschot of het tekort op de gemeenterekening
- Het saldo van investeringen minus afschrijvingen

Het is dus mogelijk dat gemeenten een sluitende begroting hebben maar dat er in EMU-termen toch sprake is van een tekort. Dat kan als er relatief veel wordt geïnvesteerd (gemeenten sturen op de kapitaallasten en niet op het investeringsbedrag als zodanig) of als er veel bestedingen ten laste van de reserves zijn.

Maatregelen die een gemeente kan nemen om het EMU-tekort terug te brengen, zijn:

- Uitstel van EMU-relevante grondaankopen
- Temporiseren van investeringen
- Activiteiten grondbedrijf onderbrengen in private contracten
- Huren/leasen in plaats van kopen

In onderstaande tabel is het verwachte EMU-saldo over de jaren 2024 t/m 2026 van onze gemeente weergegeven.

Omschrijving	2024	2025	2026
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
	Volgens realisatie t/m sept. 2024, aangevuld met raming resterende periode	Volgens begroting 2025	Volgens meerjarenraming in begroting 2025
1 Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-4.202	-1.623	-3.881
2 Mutatie (im)materiële vaste activa	-3.771	2.168	1.423
3 Mutatie voorzieningen	130	-547	-164
4 Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	0	0	0
5 Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa	0	0	0
Berekend EMU-saldo	-301	-4.338	-5.468

4.2.2 Investerings

Op grond van artikel 20.2 van het BBV presenteren wij de voorgenomen investeringen voor 2024. Deze worden gesplitst in investeringen met een economisch nut en investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut.

Het gaat hierbij om geplande vervangingsinvesteringen, waarvan de financiële afschrijving van de bestaande investering is afgerond. Jaarlijks vindt er een actualisatie plaats, waarbij ook nut en noodzaak van de geplande investering wordt beoordeeld. Eventueel vindt doorschuiven in de tijd plaats. Vervangingen vinden niet eerder plaats dan noodzakelijk. De bedoeling van deze werkwijze ten aanzien van vervangingsinvesteringen is dat er financiële ruimte binnen de begroting aanwezig is om de vervangingsinvesteringen te kunnen doen als ze nodig zijn. Via een stelpost in de begroting houden we er financieel al rekening mee dat niet alle geplande investeringen plaatsvinden.

In de tabel hieronder worden de investeringen over 2025 à € 4,85 miljoen weergegeven. € 1,48 miljoen daarvan betreft investeringen met maatschappelijk nut.

Economisch nut

Omschrijving	Bedrag
Jaar 2025	
Bedrijfsgebouwen	1.135
Vervoermiddelen	439
Overige	25
	1.599
Jaar 2026	
Bedrijfsgebouwen	476
Grond, weg en water	101
Vervoermiddelen	351
Machines en installaties	17
Overig	55
	1.000
Jaar 2027	
Bedrijfsgebouwen	447
Vervoermiddelen	250
Machines en installaties	35
Overig	25
	757
Jaar 2028	
Bedrijfsgebouwen	186
Vervoermiddelen	131
Overig	45
	361

Economisch nut met heffing

Omschrijving	Bedrag
Jaar 2025	
Riolering	1.755
Machines en installaties	15
	1.770
Jaar 2026	
Riolering	1.538
	1.538
Jaar 2027	
Riolering	1.106
	1.106
Jaar 2028	
Riolering	1.106
	1.106

Maatschappelijk nut

Omschrijving	Bedrag
Jaar2025	
Grond, weg en water	1.397
Speeltoestellen	84
	1.481
Jaar 2026	
Grond, weg en water	1.364
Speeltoestellen	85
	1.450
Jaar 2027	
Grond, weg en water	1.358
Speeltoestellen	88
	1.447
Jaar 2028	
Grond, weg en water	999
Speeltoestellen	70
	1.070

4.2.3 Financiering

Volgens Artikel 20.2.d van de BBV moeten wij in de toelichting op de financiële positie aandacht besteden aan de financiering. Wij verwijzen hiervoor naar de Paragrafen, onderdeel Financiering.

Overzicht leningen

De gemeente trekt langlopende leningen aan om haar activiteiten te kunnen financieren. Onderstaand overzicht geeft inzicht in de schuld per 1 januari en 31 december. Het betreft in het recente verleden aangegane overeenkomsten voor de toen geldende rentetarieven. De huidige tarieven zijn veel lager. Rentehervorming binnen de bestaande contracten is alleen mogelijk als dit contractueel is vastgelegd.

Overzicht langlopende leningen

Leningnr.	Krediet- verstrekker	Schuld in € per		Rente %
		1-1-2025	31-12-2025	
<i>WoonFriesland</i>				
40.0068346	BNG	883.344	-	2,980%
<i>Gem. Achtkarspelen</i>				
40.0068343	BNG	958.819	799.015	2,950%
40.110553	BNG	1.200.000	600.000	0,438%
40.110693	BNG	17.713.146	16.237.050	0,840%
40.112.670	BNG	6.500.000	5.200.000	0,480%
Totaal		27.255.309	22.836.066	

4.2.4 Reserves

In overeenstemming met Artikel 20.2.c van de BBV besteden wij aandacht aan de stand en het gespecificeerde verloop van de reserves.

Ontwikkeling reserve (x € 1.000)	realisatie ultimo 2023	verwacht 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028
Saldo stortingen	3.279	4.321	1.608	-	-	-
Saldo onttrekkingen	6.910	6.157	3.361	604	430	310
Vrije Algemene Reserve (AR)	16.017	14.491	14.879	14.456	11.059	6.391
Algemene reserve weerstandsvermogen	3.080	3.350	3.350	3.350	3.350	3.350
Subtotaal	19.097	17.841	18.229	17.806	14.409	9.741
Bestemmingsreserves						
Reserve dekking kapitaallasten De Kûpe	7.011	6.709	6.399	6.089	5.779	5.469
Reserve overlopende posten	744	500	500	500	500	500
Subtotaal	7.755	7.209	6.899	6.589	6.279	5.969
Onverdeeld rekeningsaldo	4.321	1.831	129	3.277-	4.978-	4.258-
Totaal	31.173	26.881	25.257	21.118	15.710	11.452

De omvang van de reserves bedraagt naar verwachting € 25.257.000.

4.2.5 Voorzieningen

In overeenstemming met Artikel 20.2.c van het BBV besteden wij aandacht aan de stand en het gespecificeerde verloop van de voorzieningen.

Voorzieningen <i>(x € 1.000)</i>	Werkelijk ultimo 2023	Verwacht ultimo 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028
• Onzekere verplichtingen en verliezen						
voorziening APPA	3.815	3.670	3.670	3.641	3.576	3.505
voorziening spaarverlof	285	306	306	306	306	306
voorziening herwaardering functies	49	49	49	49	49	49
subtotaal	4.284	4.163	4.166	4.140	4.078	4.010
• Risicovoorzieningen						
voorziening bouwrijpmaken bouwgrondexploitatie	1.308	1.308	1.308	1.308	1.308	1.308
subtotaal	1.308	1.308	1.308	1.308	1.308	1.308
subtotaal	1.308	1.308	1.308	1.308	1.308	1.308
• Onderhoudsvoorzieningen						
voorziening onderhoud gemeentehuis	145	136	83	157	161	203
voorziening onderhoud sporthallen	262	239	273	317	343	308
voorziening groot onderhoud gymlokalen	320	332	357	393	430	486
voorziening welzijnsaccommodaties	377	410	330	363	342	291
voorziening onderhoud overige gebouwen	91	95	74	84	117	130
voorziening onderhoud overige gebouwen	91	95	74	84	117	130
voorziening baggeren	88	132	176	221	265	309
voorziening baggeren	88	132	176	221	265	309
subtotaal	1.596	1.657	1.606	1.848	1.971	2.040
• Van derden verkregen middelen						
voorziening riolering	1.927	2.090	1.971	1.971	1.971	1.971
voorziening reiniging	1.147	1.174	794	414	34	34
subtotaal	3.074	3.264	2.765	2.385	2.005	2.005
Totaal voorzieningen	10.262	10.392	9.845	9.681	9.362	9.363

4.3 Meerjarenbalans

Geprognosticeerde meerjarenbalans (x € 1.000)

ACTIVA	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Immateriële vaste activa	145	145	125	13	13	13
Materiële vaste activa	69.897	66.126	68.274	69.809	71.942	73.976
Financiële vaste activa	3.968	3.968	2.707	2.532	2.457	2.382 +
Totaal Vaste Activa	74.010	70.239	71.106	72.354	74.412	76.371
Voorraden	107	107	107	-	-	-
Uitzettingen < 1 jaar	16.057	15.000	14.000	13.000	12.000	11.000
Liquide middelen	928	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Overlopende activa	2.157	4.000	3.500	3.500	3.500	3.500 +
Totaal Vlottende Activa	19.249	20.107	18.607	17.500	16.500	15.500
Totaal Activa	93.259	90.346	89.713	89.854	90.912	91.871

PASSIVA	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Eigen vermogen	31.173	26.881	25.257	21.118	15.710	11.452
Voorzieningen	10.262	10.392	9.845	9.681	9.362	9.363
Vaste schuld	32.220	27.255	22.836	30.000	35.000	37.000 +
Totaal Vaste Passiva	73.655	64.528	57.938	60.799	60.072	57.815
Vlottende schuld	2.761	10.818	17.775	15.055	18.840	23.056
Overlopende passiva	16.843	15.000	14.000	14.000	12.000	11.000 +
Totaal Vlottende Passiva	19.604	25.818	31.775	29.055	30.840	34.056
Totaal Passiva	93.259	90.346	89.713	89.854	90.912	91.871

4.4 Subsidieoverzicht

In onderstaande tabel staan alle producten vermeld waaraan onze gemeente subsidies c.a. verstrekt.

(x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
TOTAAL	3.268	3.268	3.268	3.268
progr. 4 Onderwijs				
Peuteropvang	282	282	282	282
progr. 5 Sport, cultuur en recreatie				
Amateurkunst	20	20	20	20
Bibliotheekwerk	704	704	704	704
Cultuurbeleid	37	37	37	37
De Spitkeet - subsidie	51	51	51	51
Fries Taalbeleid	9	9	9	9
Lokale omroep	18	18	18	18
Muziekonderwijs subsidie	318	318	318	318
Sportbeleid	54	54	54	54
progr. 6 Sociaal domein				
Bijstand	989	989	989	989
Dorpsbelangen	46	46	46	46
Subsidie sociale basis	739	739	739	739